

Auorten kirjasto XIII.

Mikael Kuhlhaas.

Heinrich von Kleist.

..... Kustantaja
K. J. Siwickäs, Oulussa.

Mikael Kohlhaas.

Kertomus.

Kirjoitti

Heinrich von Kleiff.

Saksan kielestä suomennettu.

Oulussa,

Dulim Uudessa Kirjapainossa 1903.

Gawelin jokiwarrella kuudennellatoista vuosisadalla asui hewoskauppias muuan, nimeltä *M i k a e l K o h l h a a s*. Hänä oli koulunopettaja. Hyvän kasvatuksen oli hän saanut ja oli kelpo kansalainen, sen aikuisista ihmisistä kerrassaan rehellisimpiä, ja kuitenkin oli hän sen ohessa ihmisten hirmuna ja kauhistuksena. — Hänän ollessa vielä kolmen kymmenen vuoden wanhana, ei tietty hänestä muuta kuin pelkää hyvää. Hänellä oli muutamassa mainitun jokiwarren kylässä maatila ja „Kohlhaasin kyläksi“ sanottiinkin sitä kylää. Si ollut hänellä riitaa niin mitään naapureinsa kanssa ja lapsensa hän yksin neuwoin waimonsa kanssa kasvatti jumalanpelkoon ja ahkeruuteen. Kaikki kylän miehet kiittiwät häntä kelpo kansalaiseksi kaikin puolin. Warmaankin olisi häntä kiitetty samalla lailla vielä kuolemaankin jälkeen, jos hän ei olisi hairahtunut omin päin kostamaan wääryyttä mikä tehtiin hänelle. Ja tuosta rehellisestä miehestä tuli sen wuoksi murhamies ja rosko.

Kerran lähti hän ulkomaan-matkalle myymään moniaita hewosia, jotka kaikki oliwat niin lihawia, hywästi hoidettuja ja syötettyjä, jotta karwat kiittiwät.

Hymysjä suin laski hän paljoko arviolta niistä rahaa heltiji ja millä lailla saalistaan kotiin palattuan paraiten käyttäisi jotta pellot ja niityt saisi rehevämmin kuin tähän asti wiljaa ja heinää kasvamaan; hän oli näet tarkkatoiminen ja uuttera maanwiljelijä sen ohessa kuin oli taitawa hevospies. Sillä matkallaan hän saapui Elbe-joen rannalle muutamalle Saksenin waaliruhtinaskunnan alueella olewalle aatelishowille. Urwammatta joutui hän hevosineen tulliportille, jota ei ollut siinä paikassa ollut ennen, waikka hän useinkin oli kulkenut samaa tietä. Hän häätyni pysähtymään tuon uuden portin taakse, watsinkin koska jatoi parasta-aikaa rankasti, ja huusi portin wahtia tulemaan, jonka huomasi wahtituwan alkunassa seisokelewan joutilaana ja pahan tuulen näköisenä. Hevoskauppias käski portinwahdin awata porttia. „Mitä uusi portti tämä on?“ hän kysyi wähä äkäisesti portin wahdilta, joka lopulta oli töllistään tullut tielle. „Mitäkö uusi portti? Tullia tässä otetaan. Usianomaisen oikeuden tullin kantoon on saanut tämän maatilan isäntä, aatelismies Wenzel, Tronkan herra“, portin wahti wastasi. „Wai niin“, Kohlhaas ihmetteli, „Wenzelkö hänen nimensä?“ ja rupefi kalsselemaan sitä komeaa howia eli aateliskinnaa, joka kiiltäwine tornineen näkyi pellon takana. „Onko kuollut linnan wanha herra?“ — „Kuollut on, halwaukseen“, portin wahti myönteli, nostaesjaan puomin, jotta hevoset pääsisiwät siitä kulkemaan. — „Wai kuollut! Sepä ikävä!“ Kohlhaas wainajaa kiittämään. „Kelpo mies oli se wanha herra, senkin puolesta että

ihmisten tielle ei vastuksia laittanut, sallihan heidän mennä ja tulla vapaasti, tehdä kauppaa ja vaihtaa tavaroitaan mielin määrin. Muttoipa matkustajia ker-
 ran sillä lailla näet, että kun hevoseni muuan tuossa kylässä rapakossa taittoi jalkansa, niin rakennutti sil-
 lan kivestä siihen wetelään suopaitkaan. Se siitä. —
 „Baljoko tässä pitää tullia maksaa, häh?“ hän kysyi
 ja kaimeli taskustaan lantteja, tuulen heiluttaessa ta-
 tin liepeitä. „Tuoss’ on rahat, ukko riepui“, hän vielä
 jäähyväiseksi lausui, portin wahdin kärtynä hoputtaessa,
 rankasti kun satoi näet ja hänen teki mieli päästä
 kiireen kautta suojaan. „Ollisipa ollut parempi teille
 ja minulle, jos tuo tullipuu olisi jäänyt metsään kas-
 wamaan,“ ja samassa heitti portin wahdille rahat, rat-
 sunsa kanssa kulkeakseen eteenpäin. Waan häintuskin
 oli hän päässyt tullipuun alle, kun jo kuuli muutaman
 toisen miehen karjasewan: „Seis, hevoskauppias, seis!“
 Se oli näet linnan wouti, joka huuji muntamasta tor-
 nista, heitti affunan kiinni jälesfään ja juosta alkoi
 min kerkesi tullipuomille. „Mitä asiaa vielä?“ Kohl-
 haas ihmetteli itsekseen ja seisautti hevosenja. Linnan
 wouti, joka vielä kääri talkiaan pyhleän watsansa ym-
 päri, tuli Kohlhaasin wiereen ja kaipasi passia. „Pas-
 siako?“ hän kummisjaan huuji, arwellen, että semmoista
 ei ole täällä milloinkaan ennen kysytty; jos tuota wäl-
 tämättä tarwitaan, niin sanottakoon millaisen passin
 tulee olla, entä hän sen hankkii. Linnan wouti selitti,
 karjain silmin katsellen hevosmiestä, että ilman maan
 isännän lupaa ei lasketa ketään hevosmiestä hevosfi-

neen rajan poikki. Kohlhaas puolestaan intti vastaan, että ei ole yhtään kertaa passia laivattu häneltä, vaikka hän jo seitsemäntoista kertaa on tästä kulkenu; että hän ei ole kyllä tietämätön niistä oikeuksista, jotka maan isännille on suotu, hänen ammattiin nähden; että joka passia kaipaa on selwässä erehksessä; ja että hänellä on kiire päästä matkoihinsa, pitkä kun on taiwal vielä taiwaltamatta. Waan linnan wouti oli äänen ja wäitti puolestaan, että kahdeksanentoista kerran ei lasketakaan passitta kulkemaan; oikeus passinottoon on äskettäin tämän linnan herralle myönnetty muka; siis Kohlhaasin pitää joko passin näyttää tahi palata ja jättää matkansa fikseen kerrassaan. Kohlhaas, jota nämät laittomat rahan kiskomisjet alkoivat suututtaa, laskeusi hewosen selästä, hetken mietittyään, jätti sen renkinsä huostaan ja sanoi, että hänen teki mieli puhutella Tronkan herraa itseään. Hän menikin linaan, wouti perässä, muristen parvasaan: „on niitä nylkyreitä monenlaisia ja selkään tarwitsisimat saada mokomat.“ Tuikeasti katsoen toisiaan silmiin tulivat linnan saliin molemmat yhtäikaa. Linnan herra olikin kotosalla, pöydän päässä istui, moniaat ystävät wieresjä, ritareita kaikki; pikareista joiwat wiinaa ja jutteliwat keskenään parasta-aikaa tieji millä kottapuheella nauraa hohottaen, juuri sillä hetkellä kun Kohlhaas ja linnan wouti tuliwat owesta siijään. Matelinen linnan herra kysäsi: „Mitä asia?“, ja ne muut ritarit, hänen pöytäwieraansa, olivat ääneti sillä aikaa, katsellen Kohlhaasia. Waan tuskin oli Kohlhaas maininnut,

että asia koski hänen hevostiaan, niin herrat huutamaan kaikki: „Hevosia? Missä?“ ja juoksemaan alkunalle kiireen kautta niitä muka katsomaan. Nähdessään noita komeita hevostia lähtivät kartanolle kaikki, linnan herran neuvosta. Oli heittänyt satamasta ja kaikki muukin linnan väki, wouti, pehtori ja palvelijat, kerääntyivät katsomaan hevostia. Mikä kiitteli laukkipäistä tarrenrautiota, mikä oli mieltynyt ruskeaan oriin, mikä papurikoon; ja kaikki arvelivat, että hevoset olivat kuin hirviä ikään eikä niin komeita hevostia ole kuin nuo siinä maakunnassa. Kohlhaas vastasi hywillään, että hevoset eivät ole parempia kuin ne miehetkään, joitten ratsuiksi ne joutunewat, ja tarjosi kaupaksi. Linnan herra, joka oli siihen laukkipäähän lomiin mieltynyt, kysyi hevosien hintaakin; waan pehtori kehotti häntä ostamaan kahta mustaa hevosta, sillä talossa niitä tarvittaisiin. Waan kun hevoskauppias oli sanonut mikä niillä oli hintana, paljosuivat sitä herrat kaikki ja howin ifäntä arveli, että hänen täytyi muka lähteä Englantiin tapailemaan kuningas Arthuria, jos ei hevosten hintaa laskea. Kohlhaas, joka huomasi, että wouti ja pehtori, hevostia katsellen, kuiskailivat toisilleen ties mitä, rupefi aawistamaan pahaa ja koitti sen wuoksi kaupitella hevostia hartahasti. Hän puhuteli linnan herraa, sanoen: „Nuo mustat hevoset minulla ei ole ollut kuin kuusi kuukautta wasta; maksoin niistä 25 kultarahaa, waan myyn ne 30:stä jos ostaa haluatte.“ Kaikki ritaria, jotka seisoiwat linnan herran wieresssä, neuwoi häntä kauppaan suostumaan, ar-

wellen, että hevosista ei suinkaan liitaa hintaa pyydetä, vaan herra arveli, että hänen ei tehnyt mieli muita kuin sitä laukkipäätä, ja teki jo lähtöä, jonka jälkeen Kohlhaas lupasi vasta kumaties näillä mailla kulkies-
 saan hevosineen kauppaan hieroa hänen kanssa, jätti hänelle hyvästi ja tarttui hevosen ohjaksiin lähteäkseen. Samassa kuitenkin linnan wouti lähestyi Tronkan her-
 raan ja sanoi, että Kohlhaas ei ole passiaan näyttänyt, kysyen: onko luvallista hänen poistua passitta? Kohl-
 haas puolestaan kääntyi hänkin linnan herraan päin ja kysyi: pitikö hänen todellakin passia näyttää ennenkuin pääsi lähtemään, arwellen että kowin siitä on hanka-
 luutta hänelle, jos passia pitää olla aina matkassa tätä tietä kulkies-
 sa. Tronkan herra vastasi, nolosen näköi-
 senä: „Kyllä passia on näytettävä, Kohlhaas. Wou-
 din kanssa puhu siitä ja mene matkoihisi.“ Kohlhaas
 wakuutti, että hän ei suinkaan aio kiertää laia ja ru-
 weta hevosten jalatuletukseen. Hän lupasi siis Dres-
 denissä käydessään pistäytyä passiwirastoon passia lu-
 nastamaan ja pyysi saada kuitenkin tällä kerralla mennä
 ilman passia, koska ei ollut tiennyt, että sitä tarvit-
 tiinkaan. „Olkoon menneeksi!“ linnan herra myönteli
 jo; sillä oli alkanut tuulla uudestaan jotenkin rajusti
 ja se jalosukuinen herra oli vähissä waatteissa. „An-
 netaan raukan mennä. Lähdetään me siinä!“ hän
 wieraitaan, niitä muita ritareita, kehotteli ja teki läh-
 töä. Waan wouti arveli, että kumminkin Kohlhaasin
 pitäisi jättää jokunen panttifaan tafaamaan, että hän
 todellakin menee passia lunastamaan. Linnan herra jäi

portin alle seisomaan. Kohlhaas kysyi nyt minkä arvoista kalua tahi kuinka paljon rahaa pitäisi jättää pantiksi mustien hevosten tähden. Behtori mutisi partaansa, että hänen pitäisi jättää nuo samaiset hevoset pantiksi. „Niin oikein!“ hoki wouti, „sehän on selwintä; jaska passi on lunastettu, Kohlhaas noutakoon mustat hevosensa heti tahi milloin haluttaa.“ Kohlhaas kun ihmetteli tuota vaatimusta häwyttömäksi ja janoi että olihan linnan herralla tilaisuus astaa hevoset häneltä, niin tuo jalosukuinen herra, jonka oli wilu, sillä tuuli oli kylmä ja rakeita satoi rankasti, huusi asiasta erilleen päästäkseen: „Jos hän ei jätä hevosia pantiksi, niin paiskattaa tullipuomi kiinni paikalla ja hän menköön sinne mistä on tullutkin!“ jonka jälkeen kiirehti wieraineen linnaan tuulta ja rakeita palkoon. Mikael Kohlhaas ymmärsi, että hänen täytyi wäistyä wäkiwallan tieltä ja päätti juostua vaatimukseen, koska ei muuta neuwoa ollut. Päästi siis waljaista mustat hevosensa ja talutti ne talliin minkä wouti osotti. Muutaman renkinä jätti Kohlhaas hevosia katsomaan ja ruokkimaan; antoipa hänelle rahaa-kin sitä warten; neuvoi hywästi hevosia hoitamaan kunnnes palaisi. Jätti sitten linnan wäelle ja rengilleen hywästi ja lähti jatkamaan matkaansa hevosineen Leipzigiin, missä oli kohtjiltään markkinat. Arweli itsekseen mennessään: saapa nähdä eikö Saksan waaliruhtinas-kunnassakin hevoskauppiaita ruweta werottamaan mitkäli hevosia aletaan ahkerammaasti kaswattaa kuin ennen.

Koolhaasin saavuttua Dresdenin kaupunkiin, jossa hänellä oli kaupungin laidassa pienonen asuinhuone ja hevostalli, kostapa hän fieltä lähti milloin millegin pienemmille markkinoille, meni hän heti passiwirastoon ja kertoivat hänelle sen wiraston wirkamiehet, että ajetusta ei laisinkaan ole olemassa jemmaista, jonka nojalla jalosukuinen Wenzel, Tronkan isäntä, oliji oikeutettu passia vaatimaan hevoskauppiailta tahi muilta sitä tietä kulkewilta; ja oli Kohlhaas siis ollut oikeassa, wäittäessään että häneltä ei ollut lupa kieltää jatkamasta matkaansa Tronkan linnan siwu. Kohlhaas naurahiti, linnan herran ilweilyä ajatellessaan, ja pyyji wirkamiehiltä jotain kirjallista todistusta, että tuommoista ajetusta ei ole, waikka ei ollut selwillä wielä mitä tekiji sillä oikeastaan. Myytyään hevosensa kaikki, jotka olivat hänellä matkassa, hän tynnywäijin mielin ja olematta wihoisjaan kellenkään muutaman wiikon perästä palasi Tronkan linnaan. Linnun wouti, jolle hän näytti Dresdenistä saamansa todistuksen, ei puhunut siihen muuta mitään kuin wastasi wain hevoskauppiaan kysymykseen missä hevoset owat, että ne owat tallissa tuossa ja jaa kai ne noutaa pois milloin hywänsä. Waan Kohlhaas oli jo pihan poikki menessään kuullut ikäwäkseen, että hänen renkinsä, jolle hän oli hevoset hoidettawatji jättänyt, oli sopimattoman käntökjen wuoksi muka saanut aimo selkäsaunan ja ajettu linnasta ulos. Hän kysyi siltä pojalta, joka tuon oli kertonut, mitä pahaa se renti oli tehnyt ja tuka oli hoitanut hevosia hänen tarkottamisen perästä.

Waan poika ei tiennyt muka, jonka tähden Kohlhaas nyt pahoja aavistaen meni talliin hevosiin katsomaan. Waan kowasti hevoskauppias kauhtui nähdesjään fileäkarwaisten ja lihawain mustain hevosien sijassa kaffi peräti laihaa ja lamakkoa, ajetun näköistä konia; luut niin teräviä että olisi niihin, niinkuin nauloihin ikään, saattanut ripustaa vaatteita ja muita kaluja: harjat ja karwat käppyräsä, siwottomiksi sotkeutuneita kerrassaan. Oliwatpa mustat tosiaankin kurjassa tilassa kaikin puolin! Hevosien ijäntä, jota he hiljaa hirnahtelivat, hämmästyksissään kysyi mikä hevosille on tullut. Poika, joka seisoi wieresessä, wastasi, että ei niitä pahasti ole kohdeltu, waan kun sattumalta parasta aikaa oli elonkorjuu ja talossa oli juhdistä puute, niin täytyi niitä wähän käyttää peltotyöhön, ja arweli että kyllä ne owat saareet ruokakin. Kohlhaasin veri joutui kuohuksiin ja hän mielessään kivoili tuollaista häwyttöntä wäkiwaltaa, mutta koetti kuitenkin malttaa mieltään, kun huomasi asian auttamattomaksi. Päättipä jo laittautua matkalle hevosineen tuosta roswopejämästä, kun samassa ehätti paikalle woutti, joka oli syrjästä kuullut pojan ja Kohlhaasin puhetta. „Mistä täällä puhutaan?“ kysyi hän. „Mistäkö puhutaan“, Kohlhaas wastasi. „Siitä, kenenkä luvalla Tronkan linnan herra panee minun hevosiani ulkotöihinjä? Onko tämä ihmisten tekoa,“ lisäsi hän, ja koetti ruoskan siwalluksella saada hevosia liikkeelle. Mutta nuo nääntyneet elukkaparot eiwät hiewahtaneetkaan. Woutti katseli häntä uhkamielisesti hetkisen ja

fiwahti: „Kas waan, tuota luvjusta! saisit kiittää Jumalaa, että konit vielä ovat hengissä! Kuka niitä olisi hoitanut, kun rentiji livisti tiehensä? Oli kai oikeus ja kohtuus, että hevoset pantiin peltotöihin ruokaansa tienailemaan. Ja kyllä tiedän, miten sinusta rauhaan pääsen: ufutan koirat niskaasi ja sillä hyvä.“

— Hewoskarppiaan sydän sykki haletakseen. Hänen teki mieli paiskata tuo kelwoton maahan ja tallata jaloillaan hänen pyylevää ruumistaan ja waskenvärisiä laswojaan. Mutta hänen tarffa oikeuden tuntonsa wastusti tuollaista tekoa. Eihän Kohlhaas aiwan warmasti tiennyt,oliko wouti syypää noiden hewosten kurjaan kohtaloon. Senpä wuoksi hän ei ollut wou-
din solmausta kuulewinaan, waan koetti mielessään tyyneesti harhita mikä neuwoksi. Hewosten harjoja silitellesjään hän siivosti kysyi: mistä rikoksesta hänen rentinsä oli ajettu linnasta? „Koska se heittiö rupefi äkäseksi“, wastasi wouti. „Koska hän ei juostunut muuttamaan hewosiaan muualle, waikka tarwittiin tuossa tallissa tilaa kahden, linnan wieraakki tulleen aatelis-herran hewosille; hänen mielestään olisi wieraitten hewosten pitänyt seisostella taimasalla!“ Hewostensa hinnan olisi Kohlhaas antanut, jos renki nyt olisi ollut paikalla. Silloinpa hän olisi saanut heti kuulla oliko tuo pyyleäwatsainen puhunut totta wai waletta. Selwitellesjään siinä hewostenensa taffuijia harjoja, mietti hän mielessään mikä neuwoksi. Mutta samalla ajaa karautti linnan pihalle Wenzel, Tronkan herra ritarineen, renkineen, koirineen. Jänitsen ajossa

olivat olleet. Koivat, oudon wieraan nähtyään, kauheasti haukkumaan ja ritarit niitä kieltämään. Linnan isäntä kysyi, mitä Kuhlhaasilla oli asiaa. Wouti heti selittämään, että hewoskauppias on pitänyt täällä kauheaa meteliä, syystä siitä, että mukamas hänen hewosiaan on wähän pidetty työssä. Wäärentäen näin koko asian. Wieläpä pilkallisesti naurahtaelisäsi, että Kuhlhaas ei tahdo tunnustaa hewosiaan omikseen. Kuhlhaas huudahti: „Ne e i w ä t ole minun hewosiani, eiwät ole tosiaankaan! Eiwät ne ole niitä, jotka maksawat 30 kultarahaa. Antakaa takaisin hywästi hoidetut ja komeat hewoseni!“ — Linnan isäntä wihasta kalpeni ja hewosen selästä laskeutuesjaan karjasi: „Jos et huoli hewosistasi enää, niin jätä ne tänne, yhtä kaikki!“ „Kustaa ja Hannu, tulkaa“, huusi hän tovereilleen, samalla puhdistuen tomua waatteistaan. „Wiiniä tuokaa!“ hän huusi wielä, ritareineen seisoesjaan porttihilwin alla, ja niin he meniwät sijään. — Kuhlhaas arweli, että hän ennemmin tapattaisi hewoset, kuin weisi ne tuollaisinaan kotiinsa. Niinpä hän jättikin ne paioilleen, niistä enempää wälittämättä, hyppäsi ruunansa selkään ja ratsasti matkoihinsa, wakuuttaen kyllä hakewansa oikeutta tässä asiassa.

Täyttä laukkaa hän vienji Dresdenin kaupunkiin wiewää tietä. Mutta muistaesjaan renkiään ja kuinka häntä oli linnassa syytetty, hiljenji hän wauhtiaan. Wähän ajan perästä kääntyifin hän takaisin kotikyläänsä, Kuhlhaasin kylään wiewälle tielle, arwellen, että

ennen oikeuteen menoa olisi viijaampaa ensin kuulustella rentiä. Sillä jos renti, woudin wäitteen mukaan, oli synllinen, päätti Kohlhaas antaa anteeksi hewostenja menettämisen. Warjinkin kun hän oli tullut siihen kotemukseen, että täällä maailmasja tapahtuu paljon sellaista, mikä ei ole oikeata ja jota tulee koettaa antaa anteeksi. Waan jatkaesjaan matkaansa kuuli hän kaikkialla majataloissa kerrottawan niistä wäärnyksistä ja wäkiwaltaijista ilkitöistä, joita Tronkan linnasja joka päivä tehtiin matkustawille. Silloin tunsi hän, että ajalla on toinenkin puoli, ja tämä tunne käwi yhä woimakkaammaksi. Hän tunsi, että hänen welwollisuutensa lähimmäisiään kohtaan waati kaikin woimin etsimään hywitystä kärsimästään wäärnydestä ja siten suojelemaan toisiakin samanlaisilta konnan teoilta. Stenkin kun hänelle käwi yhä selwemmäksi, että tuo hänelle tehty ilkityo oli oikein edeltäpäin harvittua, taposen tahallista tekoa.

Tultuansa kotiin oli hänen waimonsa, Lisbet, häntä wastasja, iloijin katsein tervehtien miestänsä. Lapsetkin joutuivat pian ijänsä ympärille iloijsina teuhamaan. Heti kun Kohlhaas oli suudellen ja syleillen rakkaita omaijsiaan tervehtinyt, kysyi hän waimoltaan, oliko Herse, isäntärenki näet, saapunut kotiin wai oliko hänestä mitään kuulunut. „Kyllä, Mikko rakas“, Lisbet wastasi. „Kyllä, hän tuli kotiin, mies parha, noin pari wuikkoa sitten ja arwaappas minkälaisessa tilasja! Hän oli niin pahasti piesty ja werisjään, että oli wallan kauhea katjella. Ei hän wieläkään

saata oikein vapaasti hengittää. Me laitimme hänet heti vuoteelle ja hän waan werta sylki. Kun kyselimme häneltä, miten hänelle noin oli käynyt, kertoi hän kamalan jutun. Hän näet sen kertoi, että olit jättänyt hänet hewosia katsomaan Tronkan linnaan, koska ei ollut muka lupa sinulla niitä kulettaa pasjitta sinu siitä, ja että oli häntä kiritettu kowasti, wieläpä lopulta olivat heittiöt wiskanneet hänen linnasta ulos, sallimatta hänen wiedä hewosia matkasjaan.“ — „Wai eiwät sallineet?“ Kohlhaas ihmetteli, riisuesjaan päällystakin yltään. „Joko hän on terve taas?“ — „Wielä werta sylkee, ei se warsin terve ole. Olijin heti lähettännyt toisen rengin Tronkaan hewosia katsomaan, kunnes jinä palata ehtijit. Sillä onhan Herse aina rehelligesti ja wilpittömästi käyttäntynyt eikä sen wuoksi juolahtanutkaan mieleeni että hän walehteliji, kertoesjaan että olivat hewoset häneltä hukkaan menneet. Waan hänpä kowasti kielsi minua lähettämästä siihen roswojen pesjään toista miestä, sillä huonosti sen miehen käwiji eikä hewoset silti palajsi.“ — „Wieläkö hän on vuoteellaan?“ Kohlhaas kyseli, kaulastaan huiwia irroitteen. — „Moniaita päiwiä sitten alkoi hän kyetä kartanolle käymään. On jinä perää mitä hän on kertonut, sen saat uskoa, ja selwä on, että tuo rikos, mikä on tehty renkiämme kohtaan, on yhtä julma ja törkeä kuin usiat muutkin rikokset, joita on tehty siellä matkustawaisija kohtaan.“ — „Tätä asiaa pitää minun kuitenkin tutkia tarkkaan,“ Kohlhaas wastajsi. „Hetki kun hän on nousjut makuulta, käske hänet puheelleni! Sen sanottuaan istui

hän nojatuoliin; ja talon emäntä, joka oli hyvillään miehenjä hyvästä tuulesta, meni noutamaan rengin.

„Mitä siellä Tronkan linnassa toimitit, häh?“ Kohlhaas kysyi, hänen tullessaan Lisbetin kanssa ovesta siisään. „Suoraan sanoen, en ole sinuun warsin tytyväinen.“ — Rengin kalpeat kasvot lensivät punaisiksi eikä hän vähään aikaan sanonut mitään; lopulta hän vastasi: „Dikeassa olette, tukaties hywinkein oikeassa, sillä muutaman tulitkun, minkä pistin liivini taskuun siltä waralta että sytyttäisin sen rosvolinnan tuleen, heitin kun heitinkin jokeen, kuultuani sieltä lapsen itkua; ajattelin mielesjäni, että Jumala lähettäköön taimaasta tulta ja leimausta, minä en kostamaan rupea!“ Kohlhaas vähän noloistui ja kysyi: „Mistä syystä sinut ajettiin pois, häh?“ Johon renki vastasi: „Muutaman tuhman sanani tähden,“ ja hän pyyhki hien otsaltaan. „Sana on niin kuin ammuttu nuoli, sitä ei käy palauttaminen. En tahtonut näet sallia, että hevosia ajettaisiin pilalle linnalaisten peltotyössä, ja siitä syystä laskein suustani sen hätävaleen, että hevosia ei ole koskaan pidetty waljaisa vielä. Ja tiesinhän minä, että tuo ei ollut warsin totta, koskapa kumminkin mennä kesänä oli ajettu niillä vähäsen.“ — Kohlhaas kävi vähän hämilleen ja arveli, että: „Olisit kai voinut olla jonkun weran kohtelias ja auttaa niittymäkeä, koskapa kumminkin olit talossa wieraana ja kiire oli linnan wäellä heinäkorjuussa.“ — „Autoinhan minä jollain lailla kuitenkin“, renki vastasi. „Arvelin, koska ne olivat minulle suutuksisjaan, että ei mahtane tuosta hevoset raiskaan-

tua, jos niillä ajanfin moniaita kuormia. Kolmantena päivänä sen perästä, kuin linnaan olin tullut, wäljastin siis hevoset wanckurien eteen ja ajoin kolme isonpuolista heinäkuormaa latoon." — Kohlhaas, jonka sydän alkoi tykkiä, loi filmänsä maahan ja lausui: „Sitä eivät minulle peijoonit kertoneet, Herse!" — Herse sanoi: „En puhu perättömiä. Wastahakoinen olin siinä suhteessa, että kun hevoset olivat päivällisen aikaan syöneet nälkänsä, niin en olisi raskinut heti ruweta niitä aisoihin panemaan uudestaan; olisin suonut heille wäyhäsen lepoa, ja toisekseen kun linnan wouti tarjosi maksutonta rehua hevosille, arwollen, että rehun hinnan, minkä olitte minulle jättäneet, pistäisin muka taskuuni, niin kieltänsin enkä ruwennut teitä pettämään; käänsyin hänelle selin, linnan wouti surjukselle, halwefjin hänen häpeällistä ehdotustaan." — „Ei suinkaan sinua siitä syystä ajettu pois linnasta, häh?" Kohlhaas kysyi. — „Ei wainkaan siitä syystä, mutta eräästä törkeästä rikokfestani! Illalla näet saapui linnaan kakki ritaria ja niitten ratsut pantiin talliin, jossa ei ollut enää muka tilaa teidän hevosillenne; wouti wei ne taiwasalle ja kun minä kysyin minne panisin ne, hän osotti sikoläättä muuatta, joka oli laudoista ja riu'uista rakennettu linnan muurin kylkeen." — „Arwelit kaitetifin, että se oli niin huono hevosjuoja, että oli enemmän sikoläättin kuin heweistallin näköinen, wai kuinka?" Kohlhaas kysyi. — „Sikoläätti se oli, oikea sikoläätti, renki wastasi; siat siellä röhtiwät, totifesti, ja niin pieni ja matalakattoinen se oli, että en mahtunut sinne seis-

maan." — "Entäpä mustilla ei ollutkaan muuta sijaa," Kuhlhaas tuumaili. "Täytyy myöntää, että ritarein hevosille oli laitettava jonkun verran mukavampaa tilaa." — "Olihan talli ahtaanlainen," renki vastasi, "oli tosiaankin. Sinaassa oli näet siihen aikaan seitsemän ritaria kaikkiaan. Jos te olisitte olleet siellä isäntänä, niin luultavastikin olisitte käskeneet panna hevoset likemäs toisiaan; sopuhan sijaa antaa. Minä sanoin, että menen kylään katsomaan toista tallia hevosille, waan linnan wouti kielsi jyrkästi, sillä hevosten piti olla muka hänen nähtävänä aina; minulla ei ollut lupa wiedä hevosia mihinkään." — "Wai niin", Kuhlhaas tuumaili. "Entä mihin sinä sitten?" — "Koska linnan wouti arweli, että nuo wieraat eivät olisi linnassa kuin huomisaamuun asti, jolloin taas lähtisivät matkoihinsa, niin mein hevoset sikoläättiin," renki selwitti. "Waan se huomispäiwä meni siwu eikä kuulunut ritarien lähdöstä mitään; kolmantena päivänä hoettiin, että ritarit jäiwät useammaksi wiikoksi linnaan wieraiksi." — "Sopulta ei sikoläättisjä ollutkaan kufaties niin paha ollakaan kuin enji kerralla pistäessäsi noffasi owesta, häh?" Kuhlhaas kyseli. — "Tosi se on," renki vastasi. "Kun olin wähäsen puhdistanut läätin, käwi se laatuun jostenkuten. Annoin näet muutaman lantin tytölle, joka sikoja paimenteli, jotta hän weisi siat jonnekin muuane. Ja siitä lisäksi pidin huolen, että hevoset saattoiwat olla seisollaankin tuossa matalassa majassa; nostelin näet päivän waljetessa riukujen päältä kattolaudat pois ja illalla hevosten maatesa panin ne paikoilleen

takaisin. Hewoset kirkisteliwat kuin hanhet kattorei'istä ja katsoiwat Kohlhaasin kylään päin, missä on tallit paremmat. — „No minkä tähden sinä ajettiin linnasta?“ Kohlhaas uteli. — „Siitä syystä, että minusta tahdotiin päästä. Siitä syystä, että hewosia ei käynyt raiskaaminen mieltä myöten minun läsnäollessani. Joka paikassa ne pahukset minulle wirnisteliwät, kartanolla ja piritsijä; ja ajatellesani, että wääntykööt waikka nurin heidän naamansa, en wälitä, niin käyttiwät peijoonit tilaisuutta ja karkottiwat minut linnasta kerrassaan.“ — „Waan mistä saiwat aiheita siihen?“ Kohlhaas huusi. „Kaikeittin heillä oli jotainkaan aiheita siihen!“ — „Ymmärrettävästi,“ Herse wastasi, „ja onhan tosi, että aina suji syitä löytää kun tekee mieli lampaan lihaa. Toisena päivänä sen jälkeen kun hewoset olin wienyt sikoläättiin päätin käyttää ne joen rannassa, koska oliwat läätisjä rywettyneet ja oli tarpeellinen ne uittaa. Ja kun hätinä olin päässyt linnan portille, niin tulewat linnan wouti ja pehtori renkien ja koirien ja ruoskien kanssa jälessäni, huutaen ja kirkuen minkä jatsoiwat: seis lurjus, seis waras! aivan kuin ne eiwät olisikaan itse warkaita olleetkaan muka. Portin wartia astui eteeni, kieltäen minua ulos menemästä; ja kun kysyin häneltä ja siltä riehuwalta roikalta: mikä nyt? mikä nyt? linnan wouti wastasi ja seisautti hewoseni suitisista. Mihinikä aijot hewosten kanssa, häh? ja töytäji nyrkikillään minua rintaan. — Mihinikäkö aijon? Hywänen aika, uimaan wien hewoseni. Luuletteko, että . . .? ihmettelin. — Wai uittaakko aijot

hewoseji? linnan wouti huusi. Tahdonpa sinua, luoja, uimaan opettaa Kohlhaasin kylään asti! ja löi minua jollain aseella, hän ja pehtori, joka oli tarttunut toiseen jalkaani, niin että kellähin hewosen selästä rapattoon selälleni. Oletteko hulluja? huusin. Minullahan on tallissa loimet ja muut hewosvärkit, vieläpä waatteetkin ja tawarani kaikki enkä minä karhuun yritä, sen saatte uskoa. Waan wouti ja hänen rentinsä, sillä aikaa kuin taloudenhoitaja talutti pois hewoseni, potkasemaan ja ruostimaan minua minkä jaksowitz, jotta melkein puolikuolleena kaaduin linnan portin taakse. Ja kun intin: te peijoonat, mihinkä wiettekään hewoseni? ja yritin nousemaan, niin wouti ulos linnasta käski, ja usutti kaikki koirat minun kimpuuni; niitä lie ollut toista kymmentä kaikkiaan halleja ja mustia ties minkä nimellisiä. Sain siepatuksi kouvaani seipään ja iskin kolme hurttaa kuoliaaksi. Waan kun kumminkin lopulta häädyin peräntymään, hirveästi werisjani, kutsuttiin koirat wihdoinkin sisään ja portti paiskattiin kiinni. Taidottomana jäin makaamaan tielle taiwasalle." — Waikka Kohlhaasin kaswot olivat kalpeina mielipahasta, hän kuitenkin heittäysi hilpeäksi ja kysyi: „Entäpä olikin wain karlaaminen mielesjäsi, Herse? Häh?" Ja kun rengin kaswot lensiwät punasiksi ja hän silmänsä loi lattiaan, Kohlhaas lisäsi: „Kyllästyit arwattawasti sikoläättiin ja teli mieli-päästä Kohlhaasin kylään, jossa on paremmat hewos-tallit, häh?" — „Kuulittehan, että sinne jäi minulta hewosvärkkejä, jatulat ja loimet, vieläpä iso nyyty

waatteitani ja kulkaroniki, jossa oli kolme kultarahaa, olin pistänyt piiloon rehuin setsaan; niitkö en olisi wienyt matkaani, jos olisi karkaaminen ollut mielessäni? Niinkö hulluksi minua uskotte?" renki karjasi, wihoissaan siitä, että hänet walehtijaksi ja pettäjäksi luultiin. „Jos olisin roswo, kaiketikin olisin sytyttänyt linnan palamaan, enkä olisi heittänytkään sitä yhtä tulitikkuaani jokeen, kuultuani sieltä lapsen itkua?" — „Mähän wi hastu! Mä!" Kuhlhaas koitti rauhoittaa renkiänsä. „En mieltäji pahoittaa halua suinkaan! Kyllä uskon sinua, ole huoleti, uskon joka sanan todeksi, minkä olet minulle lausunut. Minua wain se pahoittaa, että olet niin kowia kokenut minun palveluksessa ollessasi. Mene makuulle takaisin, Herse hywä, toimitan sinulle pullollisen makeata rypälewiinaa lohdutukseksesi. Ja pidänpä huolta siitä, että sinulle kostetaan se wääritys, mikä on osaksesi tullut, Tronkan linnan sikoläättisä ollessasi." Sen sanottua, Kuhlhaas heti kysyi tarkemmin mitä kaluja sikoläättiin rengiltä oli jäänyt, ja minkä hintaisia ne tavarat olivat; kysyipä lisäksi paljoko rohdot ja lääkärihoito oli maksanut, hänen sairana ollessaan, jonka jälkeen antoi kättä hyvästiksi.

Rengin mentyä, Kuhlhaas rupeji waimolleen Lisbetille kertomaan sitä hevosjuttuaan juurta jaksuen ja sanoi aikowansa lain kautta hakea oikeutta; ja mielihyväkseen hän huomasi, että waimonsa oli samassa mielessä miehenjä kanssa kerrassaan. Waimo näet arweli, että wastain monta muuta matkamiestä kulkisi, ties kuinka monta, saman Tronkan roswohinnan siwu

ja heitä kohdeltaihin yhtä tylhästi; olipa kerrassaan suotawa, että lopetettaisiin se jumalaton meno niin pian kuin suinkin. Ja lupasi hänkin puolestaan olemaan awullisna oikeudentäntifulujen hankkimisessa. Kohlhaas kiitti ja hywäili kelpo waimoiaan, oleili sen päivän ja huomisenkin hänen ja lastensa parissa. Kolmantena päivänä, toimitettuaan selwäksi kotiastareensa hän lähti matkalle Dresdeniin, haastaakseen Tronkan linnan isännän oikeuteen.

Dresdeniin tultuaan meni hän heti muutaman tutun ja luotettawan lakimiehen puheella ja kirjoitti yksissä neuvoim hänen kanssaan laajaperäisen kannakirjan; siinä ensinnäkin kerrottiin aiwan tarkkaan se hevosten räähkäys ja mitenkä häwyttömästi Tronkan linnan isäntä, Wenzelin herra, oli kohdellut häntä ja hänen renkiään; sitten waati hän sanotulle herralle lainmukaista rangaistusta tuosta rikoksesta; hevoset olivat jätettävät entisessä kunnossaan takaisin hänen haltuunsa ja kaikki wahinko mikä oli tullut hänelle ja rengille kumpasellekin olivat korwattawat. Olihan asia selwä. Tronkan linnan herran oli mahdoton kieltää kaiketiikin, että hevoset olivat entisessä kunnossa jätettävät kantajalle, ja siitä seuraisi, että vaatimukset, korwaukseen n. m. nähden, olisivat nekin aiwan paikallaan; ja jos olisi woinut otaksuakin, että hevosten laihtuminen ja kunnottomiksi joutuminen oli tilapäistä eli jostain sattumasta lähtöisin, niin kuitenkin Kohlhaasin vaatimus saada hevosensa takaisin siinä kunnossa misjähän ne oli linnaan jättänyt oli kerrassaan

oikeaksi ja kohtuulliseksi myönnettävä. Eikä Kohlhaasilta puuttunut ystäviä, jotka mielihyvällä auttoivat häntä ja hartaasti toivoivat, että hymästi kävisi jutun. Sillä Kohlhaas oli oikea mies, ja niillä monilla matkoillaan ja hevostaupoillaan oli hän saanut yleistä luottamusta. Hän aterioi useita kertoja lakimiehen perheessä ja oli hilpeällä mielellä; rahaa jätti käräjäkulojen varalta sille lakimiehelleen, joka oli kelpo mies hänkin, ja palasi Kohlhaasin kylään waimonsa ja lastensa luokse muutaman wiikon päästä, wahwa siitä että kalli kävisi mieltä myöten.

Waan kun ei kuukausiin kuulunut mitään koto jutusta ja kohta oli wuosi ummessa siitä kuin Kohlhaas oli jättänyt asian oikeuden tutkittavaksi. Ei tullut edes selwitystä minkä syyn takia ei päätöstä minäkäänlaista oltu tehty Dresdenin, tämän Saksenin waaliruhtinaan pääkaupungin, oikeudessa, saati itseään päätöstä. Käytyään oikeudessa moniaita kertoja, Kohlhaas lopulta kirjoitti asianajajalleen, sille tutulle lakimiehelle, ja kysyi häneltä syytä ja saiin lopulta sen vastauksen, että itsensä Saksenin waaliruhtinaan käskystä oli asia heitetty kesken, ja luultawastikin oli waaliruhtinasta siihen newoneet hänen ylhäiset ministerinsä, jotka olivat Wenzelille, sille Tronkan linnan herralle, sukua, nimittäin Henricki Tronkka, joka oli sanotun Saksenin ruhtinaan juomanlaskija, ja Konrad Tronkka, joka oli ruhtinaan rahastonhoitaja eli kamreeri. Ne welikullat olivat puoltaneet serkkuaan Wenzeliä, Tronkan linnan isäntää; „eihän korppi korpin silmää puhkase“, se tietty;

„minä toijesti.“ Näin koki se tallimestari lohdutella.

niin se lakimies kirjoitti Kohlhaasille, kun häneltä syntyä asian raukeemiseen kysyttiin. Neuwoipa lisäksi Kohlhaasia noutamaan Tronkan linnasta pois hewosensa; sillä Wenzel oli kuulemma käydessään Dresdenissä saanut wälleen, että jos hewosia tullaan noutamaan, ovat ne annettawat Kohlhaasille takaisin; ja lopuksi pyysi lakimies, että häntä ei enää waiwattaisi tätä asiaa ajamaan.

Kohlhaas oli silloin Brandenburgin ruhtinas-kunnassa, eräällä maatilalla näet sen, jonka isäntänä oli eräs rikas ja ylhäinen herra, nimeltä Henricki von Geusau. Tämä äveriäs pohatta ties mitä armeliaisuuslaitoksia rakennutti alustalaisilleen, waiwaiataloja näet, orpojen koteja, lasaretteja y. m. Olipa keksinyt ihmeellisen wesi-lähteenkin, jonka weden kehuttiin olewan muka hywin terveellisen ja lääkitsewäisen, maailman mainioiksi „Betesdan lammeksi“ kiitettiin.

Kohlhaasille oli mainittu herra hywin tuttu, useita hewoskauppoja kun näet olivat tehneet keskenään; ja olihin ylhäinen herra, Brandenburgin ruhtinaan tallimestarina. Kohlhaasin mieleen nyt juolahti, että entäpä hänen renkinsä Herse, joka yhä oli sairas siitä wäikyksestä, jonka oli mies paria Tronkan linnassa kokenut, parani ja tervehtyi joska pääsi muutamaksi wiikoksiin siitä terweyslähteestä wettä juomaan ja toimitti renkinsä sinne. Tapahui sattumalta niin onnellisesti, että sen terweyslähteen reunalla oli seisomassa jinä päiwänä kaikki kolme: Geusauin howin herra eli se ruhtinaallinen tallimestari, hewoskauppias

Kohlhaas ja hänen renkinsä Herse. Silloin tuli sanansaattaja muuan Kohlhaasin vaimolta joka toi Kohlhaasille sen kirjeen, minkä lakimies hänelle lähettänyt oli, sen kirjeen näet, jossa ilmoitettiin hänelle tuo surusanomana, että huonosti oli tuon kärjääsian käynyt, perin huonosti; rauennut oli toivo terrassaan. Kohlhaas, luettuaan sen, pani niin pahakseen, että purskasti itkuun ja iso kynneltänpalo tipahti kirjeen päälle. Tallimestarin kävi Kohlhaasia säälikki ja hän rupeesi utelemaan syntä hänen pahaan mieleen ja itkuun. Kohlhaas antoi lakimiehen kirjeen hänen luettavakseen. Kuultuaan tuon hevostäälläysjutun ja kuinka hävittömästi Tronkan linnan herra oli kohdellut Kohlhaasin rentiä, siihen määrään asti, että hän oli sairaaaksi joutunut elinajakseen, tallimestari ystävällisesti alkoi puhutella Kohlhaasia ja lohduttaa häntä: älähän ole milläsitään, minä koen auttaa sinua. Kutsuipa Kohlhaasin puheelleen hoviin ja neuvoi häntä heti kirjoittamaan lyhyen supliikin ruhtinaalle, hän, tallimestari, toimittaa sen kohta perille. Si tarwitse kuin liittää wain supliikiin se lakimiehen vasta tullut kirje; kyllä ruhtinas siitä yskän ymmärtää. Näet Saksenin waaliruhtinas on welwollinen suojelemaan toisenkin ruhtinaskunnan alamaisia, heidän ollessa Saksenisä matkoilla, ja tilille pannaan waaliruhtinaan neuwonantajat, ne Tronkan linnan herran sukulaijet, juomanlaskija Henricki ja kamreeri Konrad, niin että ovat helisemässä. „Jätähän minulle wain se supliiki, niinkuin sanottu, kyllä minä sen perille wien että se joutuu Brandenburgin ruhtinaan omaan käteen, wien totisesti.“ Näin koki se tallimestari lohdutella.

Mahdottoman hyvillään lausui Kohlhaas tallimestarille fulimmat kiitoksensa tästä uudesta suosio-
osotuksesta eikä muusta ollut pahoillaan kuin siitä,
että ei ollut heti Brandenburgin ruhtinaan oikeuteen
haastattanut riitaweljeään, waan turhanpäiten Dres-
denin oikeuteen. Muutamalla kaupungin kirjurilla kir-
joitettuaan sen alamaisen supliikinsa, hän sen jätti tal-
limestarin haltuun ja palasi hyvillä mielin Kohlhaa-
sin kylään.

Waan jo muutaman wiikon perästä tallimestari
lähetti hänelle muutamalla palvelijallaan, joka oli
Potsdamiin matkassa, ikävän sanan, sen näet, että
Brandenburgin ruhtinas oli jättännyt juttupaperit oikeu-
den esimiehelle Kallheimin kreiwille, joka ei kuitenkaan
ollut puolestaan Dresdenin oikeutta waatinut otta-
maan asiaa uuteen tutkintoon ja rankaiseman syyllistä,
waan Tronkan herralta pyytännyt lähempää selitystä
muka. Sanantuoja ei malttanut, kiire kun oli, poiketa
kartanollekaan, seisautti wain waununsa maantielle wä-
häkki aikaa, perille wiedäkseen tallimestarin terweiset;
eikä hän Kohlhaasin kysymykseen: minkä tähden kreivi
Kallheim oli tuolla tavalla menetellyt? osannut selwää
wastausta antaa. Neuwoihan wain Kohlhaasia malt-
tamaan mielensä. Kuitenkin kaiken puheen lopussa tuli
ilmi, että kreivi Kallheim ja Tronkan linnan herra
olivat langoksia. — Kohlhaas, jota ei enää miellyttä-
nyt hewoskaupat eikä maanwiljelys ja joka oli mel-
keinpä waimoonsa ja lapsiinsakin tyllästynyt, ikäwis-
sään ja pahoja aawistaen odotti aikansa, kuukauden

toista, oikeuden päätöstä. Ja tulihan se lopulta. Hänen renkinsä Herse näet, joka palasi kotiin, oltuaan jonkun aikaa terveyslähteellä wettä lääkkeeseen juomassa, toi matkassaan kirjeen tallimestarilta ynnä oikeuden päätöksen; siinä kirjeessään tallimestari ilmoitti olewansa pahoilla mielin siitä, että Kohlhaasin asian oli huonosti käynyt, ja neuvoi häntä muka Tronkan linnasta noutamaan hevosensa sekä kielsi jatkamasta riitaa. — Oikeuden päätös oli suunnille näin kuuluva: „Hän, Kohlhaas, on kelwoton juonittelija, mikäli Dresdenin oikeuden tutkimuksesta käy selville; Tronkan linnan herra mielelläänkin suostuu siihen että hevoset noudetaan pois; ja sanokoon Kohlhaas edes minne hän, Tronkan linnan herra, saa lähettää hevoset; oli miten oli, oikeutta ei ole lupa waiwata mokomilla rettelöillä ja rötöksillä“. Mä kipeästi koski Kohlhaasiin. Ei hevosista hän ifosti wälittänyt; olisi suuttunut, waikka kysymyksessä olisi ollut wain koirat. Wimmatusti wihastui Kohlhaas, luettuaan päätöksen. Joka kerta kuin jotain kolinaa kuului kartanolta päin, ilkeä tunto karwi hänen sydänalaansa ja hän katseli portille käsin näkyisikö Tronkan herran wäleä ja toisimatko lukaties matkassaan takaisin ne laihat ja nälkäiset konit. Muuta maailmassa saattoi hän sieittää, waan sitä ajatusta ei; olipa menettää mielenmalttinsa kerrassaan.

Waan wähän ajan perästä kertoi muuan hänen tuttaviaan, joka palasi joltain matkaltaan kotiin, että hänen hevosillaan ajettiin Tronkan hovin pelloilla niin

ahkerasti kuin olisivat ne olleet Tronkan herran omia ikään; jonka vuoksi hän, jospa tuskisjaankin siitä, että tämä maailma on niin paha ja nurinkurinen, kuitenkin näytti tyytyväiseltä, sillä hänelle nyt alkoi yhtäkkiä selwita mikä neuvoiksi. Hän kutsui puheelleen muutamia naapurinsa, jolla oli maatila hänelläkin Hawelin jokivarrella Brandenburgin ruhtinaskunnassa ja jonka oli kauvan tehnyt mieli ostaa lisää maata itselleen; ja kysyi häneltä minkä hinnan hän maksaisi kaikesta omaisuudesta, oli irtainta tahti kiinteätä, mikä hänellä oli Saksenin ja Brandenburgin ruhtinaskunnassa. Lisbet, hänen waimonsa, kalpeni miehen tuolla lailla puhuesssa; kääntyi ja nuorimman lapsensa, joka lattialla oli leikitellyt hänen taikanaan, nosti lattialta kuoleman kauhustus filmisään katsellen miestään ja sitä paperia, joka oli miehensä kädessä, lapsen sillä aikaa, postet punasina, kätösilään hypystellen helminauhaa äidin kaulassa. Naapuri, kummisjaan hänkin, kysyi mistä tuo ajatus arvaamatta pöllähti Kohlhaasin päähän. Siihen wastasi Kohlhaas niin hilpeästi kuin jaksoi: oli hän joskus ennenkin ollut siinä mielessä, että tämä hänen talonsa Hawelin jokivarrella myytävä olisi; waimon kanssa oli siitä ollut useinkin muka puhe. Waan sitä taloa, joka oli heillä Dresdenin kaupungin maalla hermostallineen, ei hän pitänyt iässä arwossa. Oli miten oli, jos hän, naapuri, haluaisi ostaa molemmat talot, hyvä, sillä hinnasta sowitziin ja kauppa voitaisiin tehdä paikalla. Wäkinäistä naurua nauruen lisäsi hän, että on sitä maailmaa Kohlhaasin

tylänkin aidan takana. Entäpä on asioita tärkeitäkin, semmoisia, joitten rinnalla talon isännän toimet ja askareet ovat mitättömiä kerrassaan, ja kukaties, suoraan sanoen, hänestä vielä kummiakin kuuluu. Naapuri, jonka mieli rauhoittui Kohlhaasin leikillisestä puheesta, naurahtaen lausui vaimolle, joka suuteli lastansa kerran toisensa perästä, että eipä suinkaan Kohlhaas mahda waatia, että talojen hinta on maksettawa paikalla; hattunsa ja leppinsä, joka oli hänellä polvien välissä, laski pöydälle ja tarttui siihen paperiin, mikä oli Kohlhaasin kädessä, lukeakseen mitä siihen oli kirjoitettu. Kohlhaas siirti tuolinsa lähemmäs naapurin tuolia ja selwitti, että tämä on kauppariisä näet; talojen hinta on maksettawa vasta neljän viikon päästä; ei puutu enää kuin kauppahinta ja kaupantekijäin nimet, jotka ovat kirjoitettawat alle; mainitsi Kohlhaas senkin, että kauppariisässa on tilaa sillekin rahalle, minkä hän, Kohlhaas, on suorittawa ikäänkuin satokäsi, jos mainitun ajan sisästä katuisi kauppa ja tahtoisi sen purkaa muka. Ja lopuksi, suu hymyssä, kehotteli naapuria tarjoamaan hintaa, arwellen, että ei hänen kuitenkaan isoa hintaa tarjota tarwitse. Talon emäntä käweli kahakäteen pirtin lattialla, huohottaen; rinnat nousiivat ja laskiivat niin kiivaasti että huiwi, johon lappi pienellä kädellään oli tarttunut, oli pudota hartioilta. Naapuri arweli, että on mahdoton arwostella Kohlhaasin sen talon arwoa, mikä on Dresdenin kaupungin maalla; waan Kohlhaas näytti hänelle moniaita kirjoitettuja, joita hän ja tuon tilan myyjä oliwat

aikanaan vaihtaneet keskenään ja joista selveni, että oli hän maksanut siitä arviolta 150 kultarahaa, waan arweli, että ei tarwitse maksaa kuin 100. Naapuri, joka luki kauppatirjaa toistamiseen ja ihmeekseen huomasi että siihen oli kirjoitettu semmoinenkin määräys, että hänellä, ostajalla, oli lupa muka kauppaa purkaa jos haluaisi, joutui jo ostotuulelle, waan ennenkuin suostui kauppaan hän wastasi warowasti, että ei hän kumminkaan tarwitse niitä Kuhlhaasin oriita, jotka tallissa seisoskelewat. Waan kun Kuhlhaas puolestaan siihen wastasi, että hän ei ole aikonutkaan niitä ratsujaan myydä ja että hän niinkään ei tahdo luopua moniaista aseista, jotka oliwat hänellä waruskamariissaan, niin naapurua wielä arwelutti, rupeaisiko kauppaan waikei ei, waan lopulta kuitenkin mainitsi muutaman hinnan, aiwan mitättömän, jonka kerran ennen puolittain pilalla puolittain tojisjaan oli muutamalla käwelyllä maininnut. Kuhlhaas lykkäsi heti kynän ja mustetölpön naapurin eteen ja kehotti häntä nimensä kirjoittamaan kauppatirjan alle; ja kun naapuri oli wielä kerran ihmetellyt toisiko tämä on waikei pilantekoa kufaties, johon Kuhlhaas wähän närkästyneenä oli wastannut: „ei niin pientä pilaa ettei totta toinen puoli,“ niin naapuri lopultakin sieppasi kynän käteensä, joskin wielä epäröiwällä mielin; kumminkin hän pyyhkäsi pois kauppatirjasta sen kohdan, misjä oli puhe siltä waralta muka maksettawasta sakosta, että Kuhlhaas katuisi kauppaa, ja jätti hänen waltaansa kaupan purkamisen, jos mieli teki, kahden kuukauden sijaan. Kuhlhaas, tästä naapurinsa

jalomielisyydestä hyvillään ja kiitollisena, pudisti hänen kättään sydämellisesti. Ja kun olivat sopineet siitä, että hinnasta kolmas osa oli maksettava heti ja loput kolmen kuukauden perästä, käski talon isäntä, iloissaan hyvästä kaupasta, palveliansa tuoda rypälewiinaa vähän kellarista, että juotaisiin tässä pikarillinen ennenkuin erottiin. Palvelian toimeksi, joka toi pullon pikareineen pöydälle, Kohlhaas antoi laskea rengin, jonka nimi oli Sternbald, satuloida ratsua; hänen oli näet määrä lähteä kaupungissa käymään jollekin asialleen, ja lupasi kotiin palattuaan sanoa mikä puuha oli hänellä mielessä nykyään; toistaiseksi piti hänen pitää se salassa. Kaadettuaan wiinaa pikareihin alkoi Kohlhaas rupertella turkkilaisista ja puolalaisista, jotka olivat sodassa keskenään siihen aikaan, sekä moniaista muista waltiollisista asioista, kunnes lopulta viimeinen lasi juotiin naapurin onneksi ja terveydekksi, jonka jälkeen jättivät toisilleen hyvästit. —

Kun naapuri oli mennyt, Lisbet heittäysi polwilleen miehensä eteen, huutaen: „Jos minua ja lapsiamme vähääkään rakastat, jollet ole jo, tieji mistä syystä, meitä hylännyt, niin sano minä wuoksi olet tähän kamalaan kauppaan ruvennut?“ Kohlhaas vastasi: „Mä hätäile, waimoni rakas, asian ollessa sillä kannalla kuin ne tänään on, ei ole vielä huolen syytä. Olen saanut oikeudesta semmoisen päätöksen, että muka olen waan rettelöimijien halusta ryhtynyt riitaan Wenzelin, sen Tronkan herran kanssa. Ja koska tässä on ilmeinen ereys, olen aikonut Berliiniin lähteä ruhtinaan

itsensä puheille ja kannekirjani jättää hänen käteensä.“
 — „Mutta minäkätähden myyt talosi?“ waimo kysyi, seisoaalle noustessaan, surkean näköisenä. Kohlhaas, lempeästi hylkeellesään waimoiaan, wastasi: „Siitä syystä, Lisbet rakas, että semmoiseen maahan, jossa ei minun oikeuteni ja tavarani ole turwassa, minun ei tee mieli jäädä. Ihminen olen enkä siedä, että minua potkitaan kuin koiraa! Etkä juinkaan sinäkään siedä sitä!“ — „Mistä sen tiedät, että ei ole oikeutesi eikä tavarasi turwassa?“ waimo kysyi lempeästi. „Jos siivoosti puhutelet ruhtinasta, niinkuin sinun pitääkin siivoosti ja taitawasti se tehdä, niin mistä sen tiedät, että hän on heittäwä kannekirjasi luotaan tahti kieltäntywä wastamasta?“ — „Hywä on! Jos pelkoni on turha, niin ei taloni ole vielä myytykään,“ Kohlhaas lohdutti waimoiaan. „Ruhtinas puoltaa minua, sen kyllä tiedän, ja jos wain ei ole niitä wirtamiehiä ja ylhäisiä howiherroja, jotka estävät minua pääsemästä hänen puheelleen, niin ei ole hätää ja olen palajawa kotiin luoksesi jälleen ja rauhallisille talonaskareilleni, ole huolehti! Etkä lähdekään pitkille matkoille enää en itipäiwänä,“ Kohlhaas sanoi ja suuteli waimoiaan. — „Waan parempi katsoa kuin katua,“ hän lisäsi; „ja pyydän sinua lähtemään, käwi miten käwi, wähäkki aikaa äitiji luokse Schweriniin lasten kanssa.“ — „Pitääkö minun lasten kanssa Schweriniin lähteä?“ waimo ihmetteli. „Schweriniinkö tosiaan äitini luokse?“ ja niin hämmästyksissään oli hän, että hän tuskin pystyi enää puhumaankaan. — „Pitää tosiaantoin,“ Kohlhaas selwitteli, „wieläpä heti,

jos waan käypi laatuun, jotta ei mitään vastus ole tielläni, ryhtyesjani toteuttamaan aikeitani.“ „Ymmär-
rän,“ waimo parka parkumaan, „et tarwitsekaan enää kuin aseita ja hevosia; muut tavarasi ottakoon kuka hyvänsä.“ Sen sanottuaan hän heittäysi tuolille ja purskahdi isoon itkuun. — Kohlhaas käwi hieman noloseksi ja sanoi: „Lisbet rakas, älä ole pahoillasi! Jumala on antanut minulle waimon ja lapsia; pitääkö minun ensi kerran eläisjani olla siitä pahoillani“ Sen sanottuaan meni hän istumaan waimonsa wiereen, joka punastuen tarttui mieheensä sylkiji. — „Sanohan minulle,“ Kohlhaas kysyi ystävällisesti, lykätessään hiukset waimonsa otsalta, „Mitä neuwoiksi? Pitääkö minun mennä Tronkan linnaan ja pyytää linnan herralta hevoseni takaisin, heittäytyä ratsujen selkään ja palata luoksesi, hä?“ Lisbet ei rohjennut myöntää siihen, itku-
filmin pudisti wain päättään, halaili miestään kiivaasti ja suuteli hänen kättään minkä kerkesi. „No niin,“ Kohlhaas sanoi, „jos siis arwelet, että olen oikeassa ja etten voi tulla toimeen jos minua sorretaan, niin anna minulle sitä wapautta, jota tarwitzen, saadakseni oikeuttani.“ Sen sanottuaan hän nousi seisovalleen ja käski renkinsä, joka oli tuonut satuloidun ratsun kartanolle, huomenna waljastaa kaffi ruskeaa hewosta waunujen eteen ja lähteä emäntää lasten kanssa waimaan Schweriniin. Lisbet sanoi, että hänen mieleensä oli juolahtanut muuan neuwo. Hän nousi tuolilta, pyyhki kynneleet filmistään ja kysyi mieheltään, joka

oli mennyt pöydän ääreen istumaan: „Enkö minä saa mennä wiemään perille tuota kannekirjaasi ja antamaan sitä ruhtinaan käteen?“ Kohlhaas, tästä ehdotuksesta ihmeisjään ja hywillään, wetäji waimonsa polvelleen ja sanoi: „Waimoni rakas, ei käy tuo päinsä. Ruhtinaan howiin ei ole hywintään helppo päästä ja monta wastusta on sen tiellä, joka yrittää hänen puheelleen, se on selwä.“

Sisbet intti, että waimolla on muka tuhat kertaa helpompi päästä hänen puheelleen kuin miehellä. „Annahan kannekirja minulle ja saatpa nähdä, että ei se hukkaan mene!“ pyyteli hän. Kohlhaas, joka tiesi waimonsa olewan yhtä wiisaan kuin rohkeankin, kysyi millä neuwoin hän aikoi päästä ruhtinaan puheelle; jonka jälkeen waimo ujosti loi silmänsä lattiaan ja wastasi, että ruhtinaan linnan wouti oli takawuosina kofinut häntä ja että hän tosin tänään on perheellinen mies, wieläpä useammankin lapsen isä, waan että hän ei liene kumminkaan kokonaan unohtanut häntä silti; — ei hän nyt lehtaa kaikfia asianhaaroja selwittämään ruweta, waan ymmärtää tuon sanomattakin, että linnan wouti ei rupea kieltämään apuaan. Kohlhaas suostui mielellä hywällä waimonsa tuumaan, arwelleen, että jahka hän pääsiji linnan woudin taloon majajlemaan, niin sieltä ei olisi juinkaan pitkä matka enää eikä hankalakaan päästä ruhtinaan howiin asti hänen puheelle, jätti sen kannekirjansa waimonsa haltuun, käski renkinjä, Sternbaldin, waljastaa ruskot kärryjen eteen ja jätti waimolleen sydämmelliset hywästtit.

Si kuitenkin mitään niistä keinoista, joihin Kohlhaas oli ryhtynyt riidassaan Tronkan herran kanssa, ollut seurauksiltaan onnettomampi kuin hänen waimonsa matka ruhtinaan howiin Berliiniin. Sillä muutamia päiviä sen jälkeen kun waimo ja renki olivat lähteneet sille matkalleen, palasivat he jo takaisin, waan waimo makasi pitkällään kärryin lawalla, rinnassa iso haawa, ja hiljaa käweli Sternbald tiellä herosen wieresssä, ohjokset käsissään. Kohlhaas, kaswot kalpeina, kuulustelemaan kuinka oli waimon käynyt, saamatta kuitenkin tydyttävää selkoa. Renki koetti selwittää että linnan woutia ei oltu tavattu kotosalla ja oli heidän sen wuoksi täytynyt mennä muutamaa majataloon, joka oli ollut linnan naapurissa; sieltä oli Lisbet huomisaamulla mennyt kaupungille ja käskenyt hänen jäädä herosia katsomaan kunnes palasi; eikä hän ollut palannut kuin illalla wasta, siinä surkeassa tilassaan. Arwattawasti oli hän liian rohkeasti pyrkinyt ruhtinaan puheelle ja tyylyluontoinen owenwärtija oli, ruhtinaan itsensä siitä tietämättä, kaiketikin töytännyt häntä rintaan peitsen warrella tahi muulla aseella. Niin janoivat kuitenkin luulewansa ne miehet, jotka taidottoman Lisbetin kantoivat majataloon; sillä hän ei kennyt itse puhumaan paljo mitään, suusta kun näet juoksi werta myötään. Sen kannekirjan oli ritari käynyt noutamassa häneltä. Sternbald lisäsi, että hän puolestaan olisi heti lähtenyt kotiin kertomaan kuinka onnettomasti oli käynyt, waan Lisbet oli, huolimatta wälskärin tiellosta, wiittaamalla

ilmoittanut, että hänkin halusi rengin kanssa palata Kohlhaasin kylään miehensä ja perheensä luo. Kohlhaas toimitti waimonsa, joka oli kowasti sairas, wuoteelle, jossa waimo rukka muutaman päivän perästä, jolloin hän ei osannut kuin hywin raskaasti hengittää, heitti henkensä. Turhat olivat näet kaikki wirwoituskokeet; waimo parha makasi sairass ja kuolinwuoteellaan karmalan kalpeana, tuijottawin silmin, wastaamatta kysymyksiin yhtään sanaa.

Wähää ennen kuolemaansa hän tuli taidolleen muutamaksi hetkeksi wain. Kohlhaasin wäki oli ruvennut aikanaan luterinuskoijeksi, Martin Luterus näet kun oli äskettäin ruvennut uskoa puhdistamaan; ja kun nyt muuan luterilainen pappi seisoi kuolewaisen waimon wuoteen ääressä lukemassa kowalla äänellä ja juhlallisella äänenpainolla muutamaa lukua pyhästä raamatusta, niin Lisbet arwaamatta alkoi synkeämmäköisellä katsella pappia, sieppasi raamatun hänen kädettään, käänteli lehtiä vähän aikaa, kunnes löysi hakemansa paikan, johon osotti formellaan: „Anna anteeksi wiholliselle; tee hyvää niillekin, jotka sinua wihaawat ja wainoowat“. — Ja sitä sanoesjaan heitti hän kauriin, mielewän filmäyksen miehensä, puristi hänen kättänsä ja heitti henkensä.

Kohlhaas ajatteli mielessään: niin älköön Jumala kostako minulle kuin minä koston Tronkan herralle, suuteli waimoan otsalle wiimmeisen kerran, kowasti ittien, sulki wainojan silmät umpeen ja poistui huoneesta. Ne 100 kultarahaa, mitkä hänelle naapurinsa

antanut oli siitä Dresdenin kaupungin maalla olevasta maatilasta, hän käytti niin komeitten maahanpanijais-
ten kustantamiseen, että ei komeampia kustanneta ruhtinaallisillekaan: teetti näet arkun tammeista ja raudoitti sen kiiltävillä, isoilla kiskoilla, teettipä lisäksi silkkiiset tyynyt, joissa oli tupsut, toiset hopeasta toiset kullasta, sekä lopulta kaimatutti syvän haudan, seinät kivillä ja kalkilla päällistyttäen. Nuorin lapsi käsiwarrellaan seisoi hän haudan partaalla ja katjeli kun hautaa kaimettiin ja laitettiin. Hautajaisissa oli ruumis, jota oli puettu valkoisiin, puti puhtaisiin liinoihin, asetettu kamariin, missä seinät oli mustilla verroilla verhottu.

Pappi oli päässyt, ruumisfaarnan pidettyään, lufemasta herran siunausta, niin tuotiin Kohlhaasille ruhtinaan päätös, minkä hän oli julistanut siihen kanekirjaan eli pyyntöön vastaukseksi, jonka Kohlhaasin vaimo mainaja oli eläissään perille wienyt; siinä ruhtinaan päätöksessä Kohlhaas käskettiin heti noutamaan Tronkan linnasta hevosensa ja hänet kiellettiin enää puuttumasta tähän juttuun, wankeuden uhalla muka. Kohlhaas pisti päätöksen powitaskuunsa ja käski nostaa ruumisarkun wauuihin.

Heti kun hauta oli luotu umpeen, risti istutettu hautakummulle ja maahanpanijaiswieraat hajauneet, Kohlhaas meni vielä kerta siihen huoneeseen, missä hänen waimonsa oli kuollut, heittäysi polwilleen fairaswuoteen ääreen, joka nyt oli tyhjä, ja antautui kerrassaan koston waltaan, mikä hehkuu ja kuohuu hänen

mielessä. Hän näet kirjoitti „oikeuden päätöksen“ hänkin puolestaan nyrkkioikeutensa nojalla muka ja tuomitsi Wenzelin, Tronkan linnan herran, joka oli hänen hevosensa laihduttanut kowalla ajolla ja nälällä, heti tahti ainakin ennen kolmen päivän kuluttua tuomaan hevoset takaisin Kohlhaasin kylään ja ne Kohlhaasin tallissa syöttämään ja lihottamaan. Tuon päätöksen lähetti hän muutamalla sanansaattajalla ratsun selässä perille ja käski sanansaattajan kiireen kautta palajumaan, kun oli asian toimittanut. Kolme päivää kun oli mennyt eikä hevosia ollut kuulunut eikä nähtynyt, läsketti Kohlhaas renkinsä, Hersenin näet, puheelleen ja kertoi minkä sanan oli Tronkan herralle lähettänyt hevosien takaisin tuomisesta ja lihoittamisesta; kysäsi häneltä kahdesti haluttaisiko häntä lähteä hänen kanssaan noutamaan Tronkan herra sieltä Tronkan hoviin; mieläpä sitä uteli tekikö hänen mieli ruoskalla kurittaa pahusta, jos hän laiskasti hevosia syöttäisi. Ja kuin Herse, hoisattuaan isäntänsä tarkotuksen, ihastui ikihymäksi, huutaen: „paikalla, aivan paikalla!“ ja lausuaan heiluttaen lausui: „nahtasen hihnan, jossa on kymmenkunta solmua, teetän heti ja kyllä miestä hevosia sukimaan opetan, se on wisäsi!“ niin Kohlhaas möi talonsa ja tavaransa, lähetti lapsensa rajan poikki heidän mummonsä huostaan, kutsui puheelleen toisetkin palveliansa kaikki, joita hänellä oli seitsemän kaikkiaan, ja uskollisia olivatkin isännälleen, uskollisia kerrassaan, warusti heidät aseilla ja niin lähtivät kaikki ratsuin selässä matkalle Tronkan hoviin.

Kolmantena yönä sen jälkeen kun oli fotoa läh-
tenyt Kohlhaas, heti auringon laskettua, tuon pienen
miesvoikkansa kanssa ratsasti Tronkan linnan portissa
seifoskelewat tullarit ja portinwahdit kumoon ja sisään
kartanolle; ja yks kaks oli kaikki puusta rakennetut
höffelit, navetat, tallit ja muut ulkhuoneet pistetty
tuleen. Herse kapusi portaita ylös siihen torniin, jossa
asui linnan wouti ja pehtori ja jossa nämä herrat pa-
rasta-aikaa istuivat ylijüllään forttia pelaamassa, ja
heitä ankarasti ahdistaa alkoi, hosua ja pistää minkä
terkefi. Waan yhtäikaa Kohlhaas juoksi linnaan saa-
maan käsinjä Wenzelin, linnan herran itsensä. Niin
jukkelaan juoksi hän että ei kait tuomion enkelikään
lentäne nopeammasti alas taiwaasta maahan. Lin-
nan herra parasta-aikaa moniaille ritareille, jotka oli-
wat hänen vierainaan, luki ääneen ison naurun kans-
ja sitä julistusta, minkä Kohlhaas äskettäin hänelle
lähettänyt oli, waan kiirepä tuli, sillä heti kuullessaan
Kohlhaasin huutawan kartanolla, hän, kaswot kalpeina,
hätäilemään: „weikkoiset, paetkaa!“ ja häwiä. Kohlhaas
tullessaan salin sisään tarttui muuatta aatelisherraa,
nimeltä Tronkan Hannu, kauluksean ja heitti hänet
muutamaan nurkkaan niin rajusti, että pää miesrau-
kalta murskasi, ja karjasi, palvelijain sillä aikaa unita
ritareita, jotka olivat aseisiin tarttuneet, tappelulla
ahdistaan ja hajottaen: „missä Wenzel, Tronkan herra,
häh?“ Ja kun hätänyksissään ritarit eivät osanneet
wastata Kohlhaas potkasi auki salin ja toisten huo-
neitten välisen omen ja juoksi toisesta huoneesta toi-

seen, löytämättä linnan ifäntää; ja kaikki komerot tutkittuaan wihan winmassa kiirehti linnan pihalle, paiskattuaan portit kiinni, ettei mistään reijästä pääsisi linnan herra pakoon pajahtamaan. Ulkokuoneet oli ensinnä pistetty tuleen. Waan ei aikaakaan, niin oli koko linna kylkirakennuksineen kaikfineen yltyleensä tulen ruokana lennättämässä sawua ja tuhkaa tuuleen. Toisesa linnan päässä oli Kohlhaasin toinen palwelia, Sternbald näet, touhussa neljän muun rengin kanssa kotoilemassa mitä juinkin irtainta tawaraa käsiinsä ennättivät saada ja wiemässä ne saaliinansa hewosten selässä linnasta pois; ja linnan toisesa päässä katjeli kostonhimoinen Herse mielisjään nauraa räkättäen kuinka linnan woudin ja pehtorin ruumiit alkunasta wiskattiin alas ynnä heidän waimonsa ja lapsensa kiwiselle kartanolle. Linnan portaita alas mennessjään Kohlhaas tapasi wanhan, kolotustautisen rouwa riewun, linnan emännöitsijän näet; hätäyksisjään heittäysi hän Kohlhaasin jalkojen juureen. Kohlhaas karjasi: mihin linnan herra? johon emännöitsijä, pelosta ja säikäyksestä tutisten, wastasi: arwattawasti linnan kirkkoon! Heti Kohlhaas ryntäsi kirkon owelle eikä malttanut kysyä awaintakaan, huusi kahta renkiään luokseen ja käski heidän särkeä owen kangella ja kirweellä, käännätti murin penkit ja alttarit ynnä saarnatuolit kaikki, kumminkaan löytämättä kaiwattua miestä sieltäkään, joka turha hakeminen kowasti suututti ja suretti häntä, arwaa sen. Juuri sillä hetkellä kuin Kohlhaas palasi linnan kirkosta, juoksi muuan linnan palweluksessa ole-

wa renki owen siwu; hänellä näet oli mielesfä linnan herran komeitten sotaratfujen pelastaminen ifofa kiwifestä tallifta ennenkuin ehtifi tuli ja famu elukoita tappaa. Kohlhaas, joka fiinä tuofiofja jattumalta näki niitten mustain hewofkonienfa feifofkelewan erääsfä wiheliäifefä lautawajafja, karjafi rengille: mikfitä et pelasta minun hewofiani tulen ruuakfi joutumafsta, häh? Ja kun renki wastafi, että tuo lautawajahan jo on tulen ruokana, ei fiinikaan hewofia fieltä enää pelastaa faata fukaan, niin Kohlhaas kiinwaafsti fieppafi awaimen fen kiwifisen tallin owefta, heitti fen linnan muuriin yli ja rupefi renkiä felkään lyömään minkä kerteji miekkansa lappeella, ajaen hänet lautawajaan ja pakottaen hänet noutamaan fieltä pois niitä mustia konia, wieresfä feifofkelewan wäen nauraa hohottaen yhdeftä kurlkufsta. Kaswot kauhufsta kalpeina renki palafi wajafsta, ohjafjifta taluttaen hewofet ulof, waan ei hän kuitenkaan enää Kohlhaafia tawannut. Kohlhaas oli näet poiftunut fiellä aikaa linnan pihan toifteen päähän. Hewofsten kansfa renki meni Kohlhaasin luo ja kysyi: minne hewofet owat wietäwät? Waan Kohlhaas ei ollut kuulewinaan, kääntyi aina waan felin rengille, waikka renki uudifti kysymyksenfa ufeampia kertoja; lopulta hän potkafsta tömähti jalkansa maahan niin rajufsti että jos mieheen oli fi faapas faturunut, olifipa warmaan henki lähtenyt, hyppäfi rufkonfa felkään, wirrkamatta yhtään fanaa wastaufefji, ja jäi fiitten hewofen feläsfä iftumaan linnan portin alle, odottaen päiwän walkenemifsta, hänen wäkenfä

riehuen linnan pihalla ja huoneessa yhä. Namun tulleessa oli koko linna rakennuksineen kaittineen palanut poroksi eikä ollut jälellä kuin vain woudin asun- tohuoneet ja pihan ympärillä muurit; eikä niinkään yhtään elävää sielua näkynyt, paitsi Kohlhaasia ja hänen wäkeänsä, seitsemän rentiä. Kohlhaas laskeui hewosen selästä ja rupeui vielä, päivän paistaessa jokaiseen loukkoon, katsomaan olisiko siellä kikaties Tronkan herra josjain piilossa, waan ei löntynyt; ja huomattuaan suureksi mielipahakseen etsimisen turhaksi, lähetti hän Hersen muutaman muun palvelijansa kanssa kylään kuulustelemaan mihin päin Tronkan herra oli paennut. Mlettiin arwella, että entäpä on hän paennut tuohon nunna-luostariin, joka oli Erlabrunn nimeltään ja sijaitti Muldejoen rannalla! Sen Erlabrunnin luostarin johtajana oli näet muuan Tronkan herran täti nimeltä Tronkan Antonio, wanha, hurstaudestaan jo pyhyydestään kuulu nainen. Kohlhaasista näytti luultawalle, että Tronkan herra oli sinne naisluostariin paennut, kostoja ja nälkää pako.

Saattuaan tuosta kaikesta selkoa meni hän ainoaan palamatta jääneeseen huoneeseen, linnan woudin entiseen asuntoon näet, ja kirjoitti siellä niin sanotun „Kohlhaasilaisen Julistuksen“, jolla hän kielsi itselukutakin suojelemasta millään lailla Tronkan herraa, jonka kanssa hän oli oikeassa sodassa, ja sen ohessa käski kaittia, vieläpä omia sukulaisiaan ja ystäviäänkin, kuoleman rangaistuksen ja kaiken tawaransa menettämisen uhallla wangiksi ottaa hänet ja jättää hänen haltuunsa. Tuon

julistuksen hän lähetti ja kuuluutti kaikelle maakunnan kansalle, wieläpä löski muutaman palvelijansa, nimeltä Waldman, heti wiedä siitä julistuksesta jäljennöksen Erlabrunnin luostarin johtajalle, Tronkan Antoniolle, tuohon läteen. Sen jälkeen puhutteli hän moniaita Tronkan linnan palvelijoita, jotka olivat Tronkan herraan tyytymättömiä ja halusivat ruweta Koblhaasin palvelukseen toivossa pääsewänsä ryöstösaaliista osalliseksi. Niitä palvelijoita rupefi Koblhaas aseilla warustamaan, puukoilla, miekoilla ja rintarau-doilla, aiwan kuin sotawäkeä ikään, ja opetteli heitä ratsastamaan, nimittäin hänen renkiensä selän takana istumaan ratsuin selässä. Lopulta möi kaiken sen ta-warän, minkä hänen wäkensä oli linnasta ryöstännyt ja jakoi rahat wäkensä kesken. Muutamiksi tunniksi heittänsi sitten, noita surkeita askareita toimitettuaan, linnan porttiin lewähtämään ja nukkumaan.

Päiwällisen aikana Herse tuli ja kertoi minkä hän jo oli aawistanut, että näet Tronkan linnan herra oli kuin olikin paennut Erlabrunnin luostarin johtajan, tätinsä Tronkan Antonian turwiin. Arwattawasti oli hän muutamasta takaowesta pääsnyt pajahtamaan linnasta pois ja Elbe-joen rannalle juosut sekä sieltä weneessä kulkenut jokea alas. Niin kumminkin Herse kertoi, että Tronkan herra oli saapunut aivottomassa, melattomassa weneessä muka erääseen kylään mainitun joen warrelle, kylän wäen ihmeeksi, joka oli yösydännä kokoontunut katsomaan Tronkan linnan paloa, ja että hänet oli rattailta kyhditty sieltä Erlabrunnin luosta-

riin Kohlhaas raskaasti huoasti, tuon kuul-
 tuaan, kyysi oliko hevostia syötetty tarpeeksi ja kun
 vastattiin: „on wainkin“, niin käski wäkensä nousta
 ratsuin selkään ja lähti matkalle Erlabrunnin luosta-
 rille, jonne saapuivat jo kolmen tunnin perästä. Kau-
 kaa kuului ukkosen julinää, tuon aseellisen joukon rat-
 sastaessa luostarin pihalle, tulisoihutujen walossa, joita
 olivat sytyttäneet palamaan wähä ennen portille tu-
 loaan ja joita heillä oli kädessä yksi soihtu itse kulla-
 tin; ja Waldmanin parasta-aikaa Kohlhaasia vastaan-
 tullen ja tervehtien, näki Kohlhaas muutamassa
 omessa luostarin wanhan johtajan, Tronkan Antonian,
 ja luostarin woudin, joka oli hänkin wanha ja har-
 majahapsinen, juttelewan keskenään. Wiimemainittu
 wanhus heitti wihaisia filmäyksiä Kohlhaasiin, rupe-
 si rintarautaan pukeutumaan ja muilla aseilla warustau-
 maan sekä käski luostarin palvelija-joukon, jonka kes-
 kellä hän seisoi, ryhtyä puolustukseen ja hätäkelloa
 soittamaan. Waan toinen wanhus, se Tronkan An-
 tonia neiti, hopeinen ristiinnaulitun kuwa kädessään,
 kaswot kalpeina ja walkeina kuin liinawaate, heittäysi
 kaisen nunnajoukkonsa kanssa Kohlhaasiin hevosen eteen
 maahan. Hersen ja Sternbaldin tarttua wouti par-
 kaa niskaan ja tullettaessa hänet hevosten ja välissä
 Kohlhaas kyysi Antonia neideltä missä on hänen wel-
 jensä poika Wenzel, Tronkan linnan herra. Irroit-
 taessaan wyötärystiltään ison renkaan, jossa oli epä-
 luku awaimia, se wanha neiti wastasi: Wittenbergissä,
 arwosa herra, ja hiljaa lisäsi tutijewalla äänellä: „Bel-

kää Jumalaa äläkä tee wäärnyttä!" Sen kuultuaan Kohlhaas, kostouhimoansa kun ei päässyt tyydyttämään, oli jo suuttua ja aivoi karjasta wälleen: „Sytyttäkääpä tuleen luostari!" waan samassa filmänväpöyksessä leimahti salama ja jyrähti ukkonen antaran kowasti. Kohlhaas kysyi: „Oletteko saaneet julistukseni, häh?" Ja wanha neiti vastasi hyvin hiljaa, tuskin kuuluvasti: „Wastikään!" — „Missoinka, häh?" Kohlhaas karjasi. — „Kaksi tuntia weijeni pojan täältä lähdön jälkeen, niin totta kuin Jumala on minua auttawaa!" Täytyihän Waldmaninkin, rengin, joka oli sen julistuksen perille wienyt, todistaa, että wanha neiti ei ollut puhunut perättömiä, ja Kohlhaasille kertoi syystä siitä että Elbe-joki oli ollut tulwilaan wiipyneensä matkallaan kauemmin kuin oli aikunutkaan. Samassa alkoi raslaasti sataa ja seuraus oli, että Kohlhaasinkin wiha sulii; hän nosti lakkinsa jäähyvästiksi, läski wäkensä poistua ja tulla hänen kanssaan Wittenbergiin etsimään Tronkan herraa, kunnusti hewosensa ja ajoi luostarin portista ulos.

Hän rupeesi yöksi muutamaan maantien warrella olewaan rawintolaan ja majaili siellä muutaman päivän, kostapa hewoset lewätä tarwitsewat. Dummäretävästi hän ei kymmenellä miehellä (useampia miehiä ei näet ollut hänen „sotajoukossaan") rohjennut ryynnätä niin ison kylän kimppuun kuin Wittenbergin kaupunki oli jo siihenkin aikaan; jonka wuoksi hän kirjoitti uuden julistuksen, semmoisen näet, jossa kehotti „itsekutakin kristittyä", kuten hän lausui „rupeamaan hä-

nen kanssaan sotaan kaikkien kristittyjen vihollista vastaan, nimittäin sitä suurta lurjusta vastaan, jonka nimi on Tronkan Wenzel". Ja kertoi hän, luonnollisesti, tuossa julistuksessa kuinka hävynytömästi ja julmasti Tronkan linnan herra oli käyttäytynyt häntä kohtaan, luvaten sen ohessa kaikille, jotka rupešivat hänen kanssa yksin liittoon kurittamaan sanottua herraa, palkinnoſi rahaa ja sotasaalista hyväsesti. Gräässä toisessa julistuksessa sanoi hän olevansa muka „yksistään Jumalan alammainen eikä kenenkään keisarin eikä ruhtinaankaan." Ollihan tuo hullutusta, tuulen pieksmistä, oli wainkin, waan sitä puhetta kuuli kumminkin oppimaton, tyhmä kansa, maankiertäjät ja onnenonkijat kaikenkarvaiset, kostapa toivoivat saavansa Kohlhaasilta rahaa ja sotasaalista; ja olikin siihen aikaan joutilasta wäkeä, sillä Puolan sota oli wastikään loppunut. Siis oli Kohlhaasin joukossa, hänen lähtiesä Wittenbergiä tuleen sytyttämään, kolmisen kymmentä weitikkaa, miekoilla ja peitillä warustettua „sotamiestä" mukamas. Hän asetti hewosineen miehineen leirinä muutamaan kolkkoon metsään, joka siihen aikaan oli siellä wielä, erään tiiliruukin ympärille; ja heti kun Sternbald oli leiriin palannut, käytyään, talonpoikaiseen pukuun puettuna, Wittenbergissä jättämässä wittenbergiläisten käsiin sen julistuksen, joten oli selwä, että julistuksesta eiwät enää olleet siellä tietämättömiä, niin lähti hän sotawäkineen helluntai-aattona leiristään ja sytytti kaupungin tuleen useasta kohi yhtäikaa. Sen ohessa hän, sillä aikaa kuin hänen wäkensä ryöstiwät

taloja, saalista kerätäkseen, muutamassa kaupunginosa-
jassa, naulasi erään kirkon ovelle paperin, johon oli
kirjoittanut sen julistuksen, että muka „minä Kohlhaas
olen kaupungin tuleen sytyttänyt ja olen polttama sen
poroksi terrassaan, jolleivät wittenbergiläiset ota wan-
giksi Tronkan herraa eivätkä jätä minun haltuuni, niin
terrassaan poroksi että ei ole löytyvä yhtäkään seinää
enää pystyssä, jonka taatse se Tronkan herra pääsisi
piiloutumaan“.

Wittenbergin asukkaat wallan kauhtuivat tästä ta-
wattomasta rikoksesta ja rauhattomuudesta; ja tuskin
oli sammutettu tulipalo, jossa oli häwinnyt yhdeksän-
toista taloa, kun wanha maaherra Dtto von Gorgas
jo lähetti 50-miehisen sotajoukon ajamaan takaa Kohl-
haasia roistoineen. Waan tuon joukon päällikkö, Ger-
stenberg nimeltään, käyttäytyi niin tökerösti, että ei
juinkaan kufistunut Kohlhaas, waan päinvastoin li-
sääntyi hänelle urhoollisen sotaherran mainetta. Sillä
Gerstenbergin hajoittaessa joukkonsa useampiin piene-
mpiin joukkoihin saartaakseen muka Kohlhaasin miesroi-
kan, Kohlhaas hyökkäsi noitten joukkojen kimppuun,
ajaen kypälämäkeen toisen toisensa perästä, yhden eräl-
tään, niin että huomispäivän illalla ei ollut yhtään
 miestä enää taistelemassa häntä vastaan; se iso 50
miehinen joukko oli häwinnyt terrassaan. Kohlhaas,
joka oli hänkin menettänyt moniaita miehiään, huomis-
aamuna pistätti taas tuleen muutamia taloja ja kaikki
kaupungin muurien ulkopuolella olevat „makasiinit kil-
wasja lensivät tuhkana ilmassa.“ Sen oheessa Kohl-

haas naulatti toistamiseen julkiseen paikkaan julistuksen; oli siihen vain lisännyt kertomuksen miten oli käynyt sen sotajoukon, jonka maaherra oli lähettänyt muka tukistamaan hänet. Maaherra muutamain vitarein kanssa rupeji nyt itse erään isomman sotajoukon etunenään, jossa oli kerrassaan toista sataa miestä. Tronkan herralle pani hän suojaksi kymmenkunnan poliisimiehiä, suojaksi näet kansalta, joka oli hänelle vihassa ja halusi ajaa hänet ulos kaupungista. Ja asetettuaan wahdit kaupungin lähellä olewiin maalaiskyliin sekä toiset wahdit kaupungin muurille, jotta ei Kohlhaasin wäki pääsiji kaupunkilaisia yllättämään, lähti maaherra Gerwasiuksen päivänä sotajoukkonsa kanssa Kohlhaasia takaa-ajamaan ja wangitsemaan.

Kohlhaas oli kumminkin sifji wiisas, ettei ruvennut tuon ison joukon kanssa taisteluun; ja houkuttuaan maaherraa joukkoineen wiiden peninkulman päähän kaupungista ja petollisilla keinoilla moniailla petettyään häntä, jotta luultiin hänen paenneen rajan poikki Brandenburgiin, sen ison sotajoukon hyökkäyksen pelosta muka, hän äkkiä ryntäsi, ties mitä salaisia teitä kulkikaan, Wittenbergiin myöhään kolmannen päivän illalla ja sytytti pahus kaupungin palamaan kolmannen kerran.

Herse sen julman tempun teki, talonpoikaiseen pukuun puettuna; ja olikin se kolmas tulipalo tuhoksampi kuin ensimmäinen ja toinen, sillä tuuli kowasti sinä yönä, niin että poroksi paloi nelisenkymmentä taloa kerrassaan, wieläpä takji kirkkoakin, luostareja, kou-

luja useampia ja maaherran talo. Maaherra, jota oli ollut siinä luulossa, että Kohlhaas oli paennut Brandenburgin puolelle, palasi aamulla, saatuaan tulipaloista sanoman, tiireen kautta kotiin ja hämmästyi kowasti huomatessaan, että kansa oli aiwan kuohukis- jaan ja wihan wimmassa. Raupungin alhainen kansa oli näet kerääntynyt Tronkan herran majataloon, kadulle ja kartanolle, pää päässä tiinni, rähäämään ja waatimaan, että muka hänen piti paikalla mennä matkoihinsa, kaupungista tiireimmittain pois minne pippuri kaswaa. Raupungin pormestarit koettivat hillitä kansaa ja asettaa rauhattomuutta selittämällä, että oli lähetetty sanansaattaja Dresdeniin kysymään wiranomailta Tronkan herralle lupaa tulla sinne; on siis odottaminen sanansaattajan palajamista ja malttakoon kansa mielensä. Waan hullut eiwät olleet millänjatkään, asestettuina seipäillä ja kirweillä huusiwat wain taikki kuin willit, että muka Tronkan herran täytyy heti pötkiä matkoihinsa, rupešiwat wieläpä hosumaan moniaita raatimiehiäkin ja uhtasiwat hajoittaa Tronkan herran majatalon kerrassa. Kestken tätä hälinää hyväksi onneksi kerkesi kumminkin maaherra kottiin ennentkuin ehtiwät toimeenpanna ilkeää aijettaan.

Sitä wanhaa maaherraa Otto von Gorgasia kansa kunnioitti kowasti, niin että hänen läsnäolonsakin yksistään oli omiansa rauhoittamaan mieliä. Tapauksesta oli kolme Kohlhaasin miestä joutunut joutunutta erilleen ja aiwan lähellä kaupungin porttia onnistui maaherran wäen saada heidät tiinni. Kansan

nähden pantiin nuo weitikat raskaihin rautoihin ja kun maaherra lisäsi piti kansalle puheen, selwittäen, että hänellä oli tiedosja Kohlhaasin olopaikka, joten luultawasti kohtiaikoihin se murhapolttaja hänkin joutuisi wangiksi ja sai ansaitun rangastuksensa, niin kaiikkiin näihin tärkeihin asianhaaroihin katsoen kansan mielenkuohu ja pelko rupeji asettumaan, jotta malttoivat odottaa sen sanansaattajan palajamista, joka oli Dresdeniin mennyt kysymään olisiko lupa tuoda Tronkan herra sinne. Maaherra laskeusi hevosien selästä sen puheensa perästä ja meni siihen majataloon, missä Tronkan herra oli lääkärein käsisjä; mies parka oli näet sen siihen määrään säikähtynyt kansan vihasta, että meni kerta toisensa perästä taidottomaksi ja lääkärein, joita oli kutsuttu kaikki tulemaan katsomaan häntä, wäkewien hajuwesien priiskotuksilla koittiwat mies polosta wirwoittaa taidolleen jälleen. Eikä maaherra ruwennut, Tronkan herran näin surkeana ollen, häntä puhuttelemaan eikä nuhtelemaan hänen kehnosta käyntöksestään, katsoihan wain hywin halweksiwaisesti häneen ja käski hänen pukeutua, sillä hän oli meneminen wankilaan toistaiseksi, että ei kansa pääsisi häneen käsiiksi kostamaan hänelle hänen pahat tekonsa.

Seti kun Tronkan herra, maaherra toisella ja tämän lanko, Greschaun kreivi, toisella puolella, ilmaantui kadulle, alkoi kansa sadatella hirweästi, oikein wihaisesti. Soimasiwat näet Tronkan herraa kansan sortajaksi ja werenimijäksi, kaupungin ja maakunnan witsakksi, pahanpäiwäiseksi ilkimykseksi j. n. e. tiesi mitä kaik-

kaittia herjauksia lausuiwat hänelle wasten filmiä, jotta mies parka oli helisemässä, tietämättä mihin katsoa; niin nolosekfi meni lopulta ja pökerryksiin niistä kowista joimauksista, että wähä wäliin pudotti lakkinsa eikä hoksannut sitä panna päähänsä jälleen, waan sotamies pani lakin hänen päähänsä, hänen enää siitä tietämättäänkään. Sotawäen keskeltä hän lopulta katofi wankilan porttiin.

Sillä wäliin saapui jo Dresdenistä, Saksenin waaliruhtinaan pääkaupungista, se sanansaattaja, josta jo on kerrottu, takaisin. Wittenbergin maistraatin hartaaseen anomukseen, että muka Tronkan herra saataisiin tuoda pääkaupunkiin, ei waaliruhtinaan ministerit suostua tahtoneet, syystä siitä, että jos siihen suostuisivat, niin kaitetikin Kohlhaas pahus rupeaisi pääkaupunkia hätyyttämään kaitin keinoin, murhapoltolla y. m., mutta welwotti ruhtinas maaherraa päinwastoin säilyttämään Tronkan herraa Wittenbergissä ja suojelemaan hänet kansan wihalta kaitin woimin. Waan sen ohessa rauhoitti ruhtinas Wittenbergiläisiä sillä sanomalla, että hän oli antanut käskyn Meisjenin prinsille Fredrikille 500 sotamiehen kanssa Kohlhaasin joukkoa ajaa takaa ja wangita kiireen kautta, jotta hän ei pääsisi neljättä kertaa sytyttämään Wittenbergiä tuleen.

Maaherra Otto von Gorgas heti ymmärssi, että ei kai tuo ruhtinaan päätös ollut omiaan kansan mieltuohua ja rauhattomuutta asettamaan mitenkään, sillä Kohlhaasin joukko oli taas ilmaantunut Wittenbergin

kaupungin läheisyyteen, joten kansa pääsi siihen käytyseen, että Kohlhaasin puolella oli väkeä enemmän kuin olikaan. Ja toiseksi eivät isotkaan maaherran eikä sen Meisänen prinsintään joukot kumminkaan riittäisi suojelemaan Wittenbergin kaupunkia Kohlhaasin wehkeiltä, koska murhanpolttajat salaa pimeinä öinä tulivat sinne, matkassaan olkia, pikeä, rikkiä ja muuta helposti palavaa ainetta. Maaherra päätti sen tähden että hänpä ei kansalle puhu waaliruhtinaan päätöksestä yhtään sanaa, naulattihan wain kadunristeyksiin semmoisen julistuksen, että Meisänen prinsin on tulossa 500 sotamiehen kansa. Ja sen ohessa waljastutti hän kalettujen, nelipyöräisten waunujen eteen kaksi hevosta ja käski muutaman wanginwartin ajaa waunut wankilan portille warhain aamulla. Päiwän sarastaessa lähtiwätkin waunut useamman aseellisen ratsun saattamina wankilan portilta Leipzigin kaupunkiin wiewälle tielle. Maaherra näet tekki tuon petoksen ja sai kansan siihen luuloon, että hän muka oli toimittanut Tronkan herran Leipziginssä olemaan, Pleisensburgin linnaan.

Waan Kohlhaas oli hänkin puolestaan saanut lisää väkeä, jotta hänen joukossaan oli jo toista sataa miestä; oli hän sen ohessa toimittanut heille aseita yllin kyllin. Hän sen wuoksi päätti, kuultuaan että kahtaalta käsin oli wihollisjoukko tulemassa, kiireesti kuin tuulispää hyökätä heidän kimppuun ennenkuin he ehtiwät hyökätä hänen päälleen. Jo huomispäiwänä pimeän tullen hän Mühlbergissä ryntäsi Meisänen prinsin kimppuun.

puun; tosin siinä tappeluksa, heti kun ensimmäiset laukaukset ammuttiin, kaatui hänen urhoollinen palvelijansa Herse, waan siitä kowin suutuksissaan ryhtyi hän yhä kiivaammasi tappeluun Meissenin prinszin kanssa, jotta kolme tuntia kesti se mellakka ja häätysi prinsin lopulta, haavoitettuna, wäki hajallaan, pakenemaan ja Dresdeniin palajamaan. Tuosta voitostaan uhkarohkeaksi tultuaan Kohlhaas heti, ennenkuin maaherra Otto von Gorgas oli edes ehtinyt saada tietokaan Meissenin prinszin häwiöstä, ryntäsi hänenkin kimpvuun Demarowin kylän pelloilla, eikä malttanut odottaa yön tuloakaan, ja taisteli hänen kanssaan ties kuinka monta tuntia, kiivaasti, urhoollisesti; ja kumpikin puoli menetti siinä temmellyksessä wäkeä warjin paljon. Maaherra olisi kufaties jatkanut taistelua sillä ferralla kauemminkin, joslei olisi saanut sanomaa Meissenin prinszin häwiöstä, jonka wuoksi hän katsoi wiisaimmiksi peräntyä Wittenbergiin.

Wiidentenä päivänä noitten kahden voittonsa jälkeen tuli Wittenbergille sanoma, että Kohlhaas oli sytyttänyt Leipzigin kaupungin tuleen kolmesta kohsti. — Muutamassa julistuksessa, minkä hän kansan keskuuteen toimitti, hän kehui olewansa „arkkientelin Mikaelin lähettäjä ja tulleen sa tätä ilkeätä maailmaa, jota Tronkan herraa suojelee, kurittamaan tulella ja miekalla.“ Sen julistuksen oli hän kirjoittanut Lützenin linnassa ja kehotti hän siinä kansaa miehisä rupeamaan hänen puolelleen, jotta saataisiin toimeen parempi järjestys muka maailmaan kuin tämä nykyinen.

Nimensä oli hän kirjoittanut tuon julistuksen alle ja sanonut sen mukamas „Gützenin linnassa annetuksi väliaikaisen mailman-hallituksen puolesta“.

Syvästi onneksi satoi rankasti, jotta ei palanutkaan kuin moniaat kaupapuodit vain Pleißenburgin linnan lähitienoilla ja sammutuskeinot olivat fiksi tehokkaat, että tuli ei päässyt laajemmalle leviämään. Kuitenkin, arvaa sen, Leipzigiiläiset hämmästyivät kovasti, huomatessaan murhapolttajan heidän kylään tulleen ja olewan siinä luulossa että muka Tronkan herra oli Leipzigiisä. Ja kun pari sataa aseellista ratsumiestä oli lähetetty ajamaan Kohlhaasia takaa, waan häätyni palaamaan tyhjin toimin kaupunkiin, ei ollut kaupungin maistraatilla muu neuwona kuin käskää kaikki porwarit muureille wahdiksi kylää puolustamaan yötä päivää ja torjumaan Kohlhaasin hyökkäystä. Turhat olivat maistraatin kaikki julistukset, joilla se teki tyhjäksi sitä luuloa, että Tronkan herra oli muka Leipzigiisä, sillä Kohlhaas puolestaan kirjoitutti toisia julistuksia ja kuuluutti kansalle, että Tronkan herra on kunkin Leipzigiisä ja jos hän ei olisi siellä, niin totta kai leipzigiiläiset pystyisivät sanomaan misä hän on.

Saksen waaliruhtinas, saatuaan tiedon mihin ahdinkoon Leipzig oli joutunut, lähetti wuorostaan sinne sen sanan, että hän kohtiaikoihin on tulewa amuksi sotajoukon kansja, jossa on kerrassaan kaksituhatta miestä. Wittenbergin maaherralle Otto von Gorgafille hän lähetti ankarat nuhteet siitä, että hän oli, joskin Wittenbergiläisiä rauhoittaakseen, pettänyt heitä, wief-

kaasti uskottamalla heitä, että wankiwaunuilla oli lähetetty pois kaupungista Tronkan herra. Waan ylönsuuresti hämmästyivät kaikki Saksenin asukkaat ja warkinkin pääkaupunkilaiset kun tuli tiedoksi, että oli Leipzigin läheisiin maalaiskyliin tiesi kenen toimesta nauhattu julkisiin paikkoihin ilmoitus semmoinen, että muka „Wenzel, Tronkan linnan herra, oleilee nykyään Dresdenissä, serkkujensa Heikin ja Konradin luona“.

Ufiain näin ollen, otti tohtori Martti Luterus toimekseen woimallisilla sanoilla palauttaakseen Kuhlhaasia esiwallalle kuuliaisuuteen; ja olihan Luterus kuulu, niin että ei hänen sanansa tyhjään mennytään. Koettaen herättää Kuhlhaasin omaatuntoa hän näet kirjoitti näin kuuluvan julistuksen ja nauhatutti sen kaikkiin Saksenin waaliruhtinaskunnan kyliin ja kaupunkiin kansalle tiedoksi:

Kuhlhaas, sinä, joka omasta mielestäsi olet lähetetty muka oikeuden miekkaa heiluttamaan, mitä teet jokeassa kiihkomielessäsi sinä, jonka pöwessä wääritys on isäntänä! Siitä syystä muka, että tämän maan ruhtinas, jonka alamaisia olet, ei ole sinulle oikeutta antanut, riidellessäsi aiwan mitättömästä tavarasta, ryhdnyt sinä katala tulleen ja miekkaan ja hyökkäät kuin mikähän raatelewa susi kormesta siihen rauhalliseen yhteiskuntaan, jonka hallitsija hän on. Luuletko sinä, joka petät ihmisiä tuolla ilkeydelläsi, pystyväsi Jumalankin edessä puolustamaan itseäsi ja tekojasi wiimmeisellä tuomiolla? Mitenkä voitkaan

kurja väittää, että sinulta on kielletty oikeutta, sinä, joka kostonhimoisena olet ensimmäisistä jou-
 tavista vastustajista, oikeutta hakiesi, kyllä-
 tynyt ja heittänyt kesken oikeuden käymisen?
 Ovatko moniaat lakimiehet ja poliisit, jotka eivät
 ole juttukirjojasi kufaties perille vieneet ta-
 hi jotka ovat jotain valehdelleet, ovatko ne sinun
 esivaltasi? Ja pitääkö minun sanoa sinulle, että
 sinun asiasta esivallallasi ei ole tietoa mitään,
 pitääkö minun sanoa, että maan ruhtinas ei edes
 nimeltä sinua tunne, sinua jumalatonta miestä,
 joka olet kapinaan ruvennut häntä vastaan; hän
 on niin tietämätön kuka sinä olet, että jos wi-
 meisellä tuomiolla rupeat häntä syyttämään Ju-
 malan edessä, niin hän, ruhtinas, on silmät kirk-
 kaina vastaava: Herra, tuolle miehelle en ole
 tosiaankaan mitään väärynnyttä tehnyt, sillä en
 ole häntä nähnyt koskaan. Se miekka, jota hei-
 lutat, ei ole oikeuden miekka, vaan murhan ja
 ryöstön miekka, kapinoitsija olet että sotamies
 mikään oikeuden puolesta, hirsipuuhun olet me-
 nossa ja ijankaikkiseen kiroukseen jumalattomuus-
 tesi ja rikofjesi vuosji.

Wittenbergissä j. n. e.

Martti Luterus."

Kohlhaas hautoi parasta-aikaa mielessään keinoa
 millä Leipzigin kaupungin siemimmästi hävittäisi, sillä
 ei hän perustanut siitä huhusta, mikä kerrottiin, että

muta Tronkan herva oli Dresdenissä, koskapa ei noisja julistuksissa, joita oli asetettu talojen seiiniin, ollut julistajan nimeä, saati maistraatin nimeä, hänen palvelijansa Sternbald ja Waldman kun hämmästykseseen huomasiwat tuon Luteruksen julistuksen. Turha oli heidän toivonsa, että Kohlhaas äkkäisi sitä, heidän tarwitsematta häntä huomauttaa siitä. Synkänä ja umpimielisenä tuli hän illalla myöhään antamaan lyhyet käskynsä, waan ei hän sitä julistusta nähnyt. Populta muutamana päivänä kun hän oli päättänyt hirtättää kahta miestä, jotka olivat omin lupinsa ruvenneet ryöstöön, päättiwät mainitut palvelijat huomauttaa häntä siitä merkille pantawasta kirjoituksesta. Kohlhaasin kulkiesja parasta-aikaa juhlasaatosja, tapansa mukaan, semmoisessa, että hänen edellään kannettiin punasen tyynyn päällä miekka nauhoineen kultasine tupsuineen ja eitä hänen takanaan kulkii kaksitoista sotamiestä, soihdut kädessä, kansan arasti wäistyessä tien syrjään — siinä saatosja hänen nyt kulkiessaan mainitut palvelijat, Sternbald ja Waldman, kiertiwät, miekat kainalossa, muuatta pylwästä, johon oli naulattu se tohtori Martti Luteruksen julistus, tawalla semmoisella, että se häntä oudostutti. Siwu kulkiessaan, kädet selän takana, niissä sywisjä mietteisjään, Kohlhaas loi äkkiä silmänsä pylwääseen ja hämmästy; ja kun palvelijat nähdesjään isäntäänsä kunniottaen astuimat syrjään ja poistuimat, hän, hajamielisesti heitä katsoen, muutamilla reippailla askelilla läheni pylwästä.

Kuka osaakaan ilmaista mitä hän mielessään ajatteli, nähdesjään tuota kirjoitusta, jossa nuhdeltiin häntä wäärnydestä ja jonka alla oli Martti Luteruksen nimi, sen miehen nimi, jota hän arvosti ja rakasti enemmän kuin ketään! Hän lensi kerrassaan punaiseksi, otti kypärin päästään, luki kirjoituksen kahteen kertaan, alusta loppuun, ja kääntyi kesken palvelijoihinsa päin, ikäänkuin jotain sanoaksen eikä puhunut mitään. Sen jälkeen irroitti hän kirjoituksen pylwästä, luki sitä vielä kolmannenkin kerran ja huusi Waldmanille: satuloitse heroseni! ja Sternbaldille: tule kanssani linnaan! Sen sanottuaan poistui. Tohtori Martti Luteruksen sanat, waikka niitä ei montakaan ollut, olivat fiksi terävät että riittivät riisumaan häneltä, roswojen päälliköksi ruvenneelta, aseet kaitki! Hän pukeutui talonpoikaiseen, halpaan pukuun ja sanoi Sternbaldille, että muutaman tähellisen asian takia oli hänen pakko kiireen kautta lähteä Wittenbergissä käymään; moniaitten kunnollisimpain palvelijainsa läsnäollessa uskoi hän Vützenistä olewan sotajoukkonsa Sternbaldin johdatettavaksi ja lähti Wittenbergin matkalle, ilmoitettuaan hyvästi jättäessään, että kolmen päivän perästä oli hän palaawa.

Wittenbergiin tultuaan meni hän muutamaaan majataloon ja heti pimeään tultua, heitettyään wiljawan wiitan hartioilleen ja pistettyään kaksi pistoolia, jotka oli saaliikseen saanut Tronkan linnan ryöstöissä, poweensa wiitan alle, lähti kävelemään tohtori Martti Luteruksen taloon. Luterus, joka istui tuolilla kir-

joituspöytänsä ääressä, kirjakaupain keskellä, nähdessään oudon miehen tuleman sisään ja panevan oven salpaan, kysyi: „Kuka olette ja mikä on asia?“ Bieras, seisoesa ääneti hetken aikaa, hatuttapäin kunnioittavaisesti, aamistaen, että säikähtää kai tohtori kun nimen kuulee, oli hätinä ehtinyt vastata: „Olen Kohlhaas, se hevostuoppias pahanmaineinen,“ niin huusi Luterus: „Pois täältä ja joutuun“, nousi seisoaalleen tarttuakseen muutamaa tiukuun ja kutsuakseen talon muuta väkeä sisään lisäsi: „Kirottu olet mies, jumalaton kerrassaan!“

Kohlhaas ei liikahtanut paikaltaan, ottihan wain toisen pistoolin povestaan ja sanoi: „Jos wain, kunnianarwosa herra tohtori, rupeatte tuolla tiu'ullanne hälistämään, niin heti ammun itseni kuoliaaksi tähän jalkojenne juurelle! Istukaa lewollisena ja uskokaa, että niitten enkelein keskundesä, joitten lauluja Te kirjoittatte paperille, ette ole paremmasä turwasä suinkaan kuin minun tässä seisoesani!“ Luterus painui istuaalleen jälleen ja kysyi: „Mikä on asia?“ Kohlhaas wastasi: „Sitä ajatustanne että minä olen kunnoton wäärin rynden tekijä perättömäksi osottamaan, se asiani. Olette julistuksesanne wäittäneet, että muka minun esiwaltani ei tiedä mitään minun asiastani. Hywä, toimittakaa minulle turwakirja, niin lähden Dresdeniin ja esitän asiani esiwallalle!“

„Onneton ja kauhea mies!“ Luterus huusi, nolona ja rauhoitettuna yhtäikää. „Kuka oikeutti sinua hyökäämään Tronkan herran kimppuun omin päin sen

omavaltaisen päätöksesi nojalla ja kun et löytänyt häntä limasta sitä yhteiskuntaa tulella ja miekalla ahdistamaan, joka hänet suojelee, ha?" Kohlhaas vastasi: „Ei kukaan, se on tosi. Waan muuan Dresdenistä tullut sanoma petti minut! Se jota, johon ruvennut olen yhteiskuntaa vastaan, on rikollinen ja wäärä jota, jos minua ei siitä karotettukaan.“ — „Poisajettuko!“ Luterus ihmetteli. „Mikä on päähäji pannut mokoman hullun ajatuksen? Kuka on sinun ajanut pois yhteiskunnasta, jossa olet ollut? Sanohan, missä onkaan sitä waltakuntaa ollut milloinkaan, joka olisi karjoittanut luotaan ketään alamaistaan, oli kuka hymänjä?“ — „Sylätyksi, karjoitetuksi“, Kohlhaas vastasi, nyrkkiä puiden, „sanon sitä, jolta kielletään lain turwaa! Sillä sitä turwaa tarwitfen elääkseni, toimeentullakseni; juuri sen turwan takia rupeankin yhteiskuntaan jäseneksi tawaroineni kaikkineni; ja joka ryöstää sen minulta syökssee minut willien joukkoon erämaahan; hän antaa minulle käteen sen nuijan, jolla woin hakea omin neuwoin turwaa itselleni, sehän on selwä“. — „Kutapa on sinulta lain turwan ryöstänyt, mies parha?“ Luterus kysyi. „Kirjoitinhan siinä julistuksessani, että maan ruhtinas ei tiennyt siitä kanefirjasta, minkä lähetit hänelle, synstä siitä luonnollisesti, että se ei koskaan tullutkaan hänen käsiinsä. Jos maan ruhtinaalla on kehnoja neuwonantajia, jotka tahallaan tahi tietämättään oikeutta sortawat ja jalkoihinsa polkewat, kuka muu paitsi Jumala saa waatia häntä tilille siitä, että hän on walinnut sem-

moisia neuwonantajia, ja oletko sinä, jumalaton ja hirtittävä mies, waltuutettu tuomitsemaan hänet siitä?”

„Hyvä!“ Kohlhaas vastasi. „Jos maan ruhtinas ei hylkää minua, niin palajan siihen yhteiskuntaan, jonka suojelijana hän on. Vielä kerran pyydän teitä hankkimaan ruhtinaalta turvakirjan, jotta saan käydä Dresdenissä wapaasti, niin hajotan heti sen sotajoukon, joka on minulla Lützenissä, ja alotan sitä juttuani uudestaan Dresdenin oikeudessa.“ Luterus, hywin tyntymättömän näköisenä, heitteli paperilafat, jotka olivat pöydällä, hujan hajan eikä wähhään aikaan puhunut mitään. Tämän miehen uppiniskaisuus suututti häntä; sitä omawaltaista „oikeudenpäästöstään“, minkä Kohlhaas oli kirjoittanut ennenkuin lähti Tronkan linnaa hävittämään, kummaellen hän lopulta kysyi: „Mitä oikeastaan kaipaat Dresdenin oikeudelta?“ — Kohlhaas wasta: „Tronkan herra on rangaittava, hewojet owat jätettävät minulle takaisin siinä kunnossja, missä ne olivat ennen, ja korwaus on annettava siitä wahingosta, mikä tuli sekä minulle että rengilleni Herselle, meitä kun wäkiwaltaisesti kohdeltiin.“ — Luterus kowasti ihmetteli: „Wai wahingon korwausta! Tiesi kuinka monta tuhatta markkaa sinä olet kiskonut irti kristityiltä ihmisiltä omawaltaisesti. Kirjoitatko nekin rahat laskuusi, ha?“ — „Eipä suinkaan“, Kohlhaas vastasi. „Sitä taloani ja muuta tawaraani, jotka olen menettänyt, en waadi takaisin enkä myöskään korwausta waimoni hautajaiskustannuksista. Hersen wanha äiti on jättänyt oikeu-

delle lastun poitanja hoitokustannuksista ja niistä taparoista, jotka jäivät häneltä Tronkan linnaan; ja sitä wahinkoa, joka tuli minulle siitä, että en päässyt mustia hewosiani myymään, armioipi asianomaisen lautakunta, johon hallitus jäsenet nimittänee.” —

Luterus fanoi: „Sinä hurja, kumallinen ja hirtittävä ihminen! Sen jälkeen kuin miekallasi ja niin julmalla tavalla kuin mahdollista olet kostanut Tronkan herralle hänen pahat tekonsa, on minusta kumma että rupeat lisäksi pyytämään oikeudellista tuomiota, joka on warsin lievä, jos oikeus semmoisen julistaisi, sinun omavaltaiseen kostoosi nähden”. —
 Kohhaas vastasi: „Korkea-arwoja tohtori, merkille pankaa toki, että olen tässä mylläkässä waimoni menettänyt, minä tahdon näyttää maailmalle, että waimoani ei kuoliaaksi lyöty wäärän asian takia. Suostukaa tässä kohden minun tahtooni, niin minä suostun puolestani toisissa kohdissa teidän tahtoonne.” Ja sitä sanoessa Kohhaasin silmästä iso kynneltarpalo herahi postelle. — Luterus lausui siihen: „Waatimuksesi on paikallaan, jos muuten asiat owat niin tapahtuneet kuin hoetaan, ja jos olisit osannut ajaa asiaasi perille asti ennenkuin ryhdyit omavaltaiseen kostoon, niin olenpa wahwa siitä, että sinun vaatimuksii olii jokaiseen suostuttu. Kumminkin eiköhän olisi, asiaa jos tarkalleen ajattelet, ollut parempi, että olisit, Wapah-tajan tähden, Tronkan herralle anteeksi antanut ja mustat hewosesi noutanut hänen hewistaan pois, jospa kohta niin laihoina ja wiheliäisinä kuin ne olivat, ja

talosi tallissa syöttänyt ja lihottanut niitä, häh?”

Kohlhaas vastasi, astuessaan affunaa lähemmäs: „Olisi se ollut kumaties parempi, ei tiedä, kumaties pahempikin! Jos sen olisiin arwannut, että mustain hevos-
teni tafia riitaan ruvetessani seuraus siitä olisi rak-
kaan waimoni kuolema, entäpä olisi todellakin, niinkuin
sanotte, ollut parempi, korkea-arwosa tohtori, että oli-
sin kaurvoja kustantanut moniaita säkkejä mustille he-
vosilleni ruuaksi! Waan kostapa waimoni sydämmeestä
weri on juosnut niitten tähden, niin menköön riita me-
noaan loppuun asti! Päättäköön oikeus eikä ole
Tronkan herra welwollinen mustat hevoseni lihawiksi
syöttämään.“ . . .

Baperiansa katsomaan rupeşi Luterus, hajamielisenä,
waan lupasi hän kumminkin puhutella waaliruhtinasta
Kohlhaasin asiasta. Mutta pitäisi Kohlhaasin sotawä-
kensä kanssa olla yhdesjä kohti Lüzenin linnassa. Jos
waaliruhtinas suostuu siihen turwakirjaan, annetaan
sitä koko kansalle tieto julkisella kuulutuksella. — Kohl-
haasin kumartuessa suudellakseen tohtorin kättä, Lute-
rus lisäsi: „Enpä filli rohkene uskoa että ruhtinas
warmasti suostuu, kufapa tuon ennalta arwata osaa
antaako hän armoa oikeuden sijasta, sillä hän on aiko-
nut koota ison sotajoukon ja wangita sinut Lüzenisjä.
Waan, niinkuin jo sanoin, kyllä koitan puhua puoles-
tasi.“ Sen sanottuaan hän nousi seisoaalleen, jättääk-
seen hywästit Kohlhaasille. Mutta Kohlhaas ei wielä
warjin lähtöä tehnyt, arweli näet, että hänellä oli muuan
toinenkin pyyntö mielesjään. Utkiä kumartui Luterus-

sen eteen, toinen polwi lattiasa ja sanoi hänellä olevan tapana helluntaijin mennä Herran ehtoolliselle, mutta, ikävä sanoa kipeä kärsiä, niitten riitojen ja rettelöjen vuoksi oli ehtoolliselle meno jäänyt toisiin.

Nyt kysyi tohtori Luterukselta saisiko hänelle tunnustaa syntinsä ja pahat tekonsa sekä ripityksen jälkeen vastaanottaa pyhän sakramentin. Luterus, hiukan mietittyään ja terävästi katsottuaan Kohlhaasia silmiin, sanoi: „Niin miehelläni, Kohlhaas! Herrä, jonka werta ja ruumista tahdot nauttia, antoi wihollisilleen anteeksi. . . Tahdotko sinä puolestasi antaa Tronkan linnan herralle anteeksi hänen rikoksensa, mennä noutamaan mustat hewoset kotitaloosi ja tallissa siellä niitä lihawiksi syöttää, suostutko siihen, häh?”

Kohlhaas lensi punaseksi ja sanoi: „Korkea-arwosa tohtori, ei suinkaan Herrakaan mahtanut kaikille wihollisilleen anteeksi antaa, wai antoiko? Olkoon menneeksi, annan ruhtinaille, Brandenburgin ja Saksenin ruhtinaalle kumpasellekin, anteeksi, linnan woudille ja pehtorille, Henrikin ja Konradin herralle, wieläpä muillekin, jotka owat minua sortaneet; waan sallikaa minun, jos suinkin käypi laatuun, pakottaa Tronkan herran mustat hewoset lihawiksi syöttämään.” — Luterus tuon kuultuaan näytti hywin tyytymättömältä ja alkoi tiukua helistää.

Kohlhaas kun nyt kuuli palmelijan tulewan eteeseen kynnätilän kanssa pyyhki kynnäleet filmistään ja nousi seisoaalleen; waan koska owi oli salwasja eikä Luteruskaan, joka oli paperiensä kanssa ruwennut hää-

räämään, hofjannut, niin Kohlhaas meni palvelijalle ovea avaamaan. Ennenkuin Kohlhaas jätti hyvästi ja seurasi palvelijan jälisjä, joka oli kästetty opastamaan häntä pimeän eteisen kautta kartanolle ja kadulle, hän vielä Luterusta puhutteli, tarttuen molemmiin käsiin hänen käteensä ja sanoen: „Ettekä siis, tohtori rakas, voikaan olla minulle avullisna, että pääsijin sowingintoon?“ — Luterus vastasi lyhyesti: „En wapahtajan kanssa, waan ruhtinaan kanssa kyllä toiwon sowingintoa aikaansaawan, ainakin koitan!“ jonka jälkeen hän pitemmittä puheitta palvelijalle antoi wiittauksen opastaa Kohlhaasia. Etikä Kohlhaaskaan enää jäänyt wiivyttelämään Luterusta, waan jätti hänelle hyvästit, surkean ja kowin murheellisen näköisenä. Palwelija kulki kynttilä kädessä edellä ja Kohlhaas rappusia alas, kunnes katosi.

Suomenna Luterus kirjoitti heti Saksenin ruhtinaalle kirjeen, jossa hän ensimmäkin siwumennen antoi tarpeelliset „kuka käski“ niille ruhtinaan kelwottomille neuwonantajille, Henrikille ja Konradille, joista toinen, niinkuin lukija muistanee, oli ruhtinaan rahastonhoitaja eli kamreeri ja toinen juomanlastija, molemmat Wenzelin herran, Tronkan linnan isännän, kanssa welsesten lapsia, ja sitten arweli, puhuen suoraan suunsa puhtaaksi, niinkuin tapansa oli, että taitaa olla wiisainta suostua Kohlhaasin ehdotukseen ja antaa hänelle turwakirja, jotta hän pääsee juttuaan ajamaan perille asti. Ransa suosii häntä siihen määrään että jopa Wittenbergissäkin, waiikka hän on sitä kaupunkia kol-

mästi koittanut poroksi polttaa kerrassaan, oli moniaita puoltajia. Ja olipa luultava, että jos ei suostuttaiisi hänen pyyntöön, niin hän kaitelle kansalle kertoisi kumminkin turvakirjaa pyytäneensä, tieji millä ilkeällä tavalla solwaisten ruhtinasta, eikä siitä kansan willityksestä olisi hyviä seurauksia suinkaan. Helposti saattaiisi käydä niinkin hullusti, että kansa rupeaisi esivalan käskyille ja kielloille kowakorwaisiksi kerrassaan. Tosin ei oli esivallalla tapana eikä soweliasatakään antautua neuvotteluihin kapinallisen, aseisiin ryhtyneen alamaisen kansa, waan tämä tapaus on tawaton kerrassaan sen puolesta, että häntä, Koblhaasia, on kohdeltu sillä lailla kuin jos olisi hän yhteiskuntaan muka kuulumaton. Tästä rötöksestä selwittäisiin kumaties siwimmästi sillä tavalla, että häntä pidettäisiin jonakin muukalaisena, maahan hyökänneenä wihollisena eikä esivaltaa vastaan nousseena kansalaisena.

Waaliruhtinaalle kun tuotiin tuo kirje oli ruhtinaallisesa linnassa parailaa käymässä useat ylhäiset wirkamiehet, waltakunnan ylimmäinen kenraali, Meissenin prinssi Kristian, joka oli ennen mainitun Mühlbergin tappelussa häwiölle joutuneen ja haavoitetun Meissenin prinssin Fredritin setä, ruhtinaallisen korkean oikeuden esimies kreivi Wrede, waltiokanslian esimies Kallheimin kreivi setä Tronkar linnan isännän serkut molemmat, Henricki ja Konrad, toinen juomanlaskija toinen kamreeri, ruhtinaan tuttavina ja ystäwiä nuoruudestaan asti. Kamreeri Konrad, joka oli ruhtinaan salaneuwo, hänellä kun näet oli walta kirjoittaa ruh-

tinaallisten käsäyn alle ruhtinaan nimi ja sitä nimikirjoitusta sinetillä varustaa, pyysi ensimmäiseksi sananwuoroa. Puhuen aluksi hän otti monisanaisesti selwittääkseen että hän ei olisi juinkaan hylännyt kannelta, minkä Kohlhaas nosti hänen serkkuaan Tronkan linnan isäntää vastaan, ellei häntä olisi wäärillä ilmoituksilla petetty ja luuloteltu, että oli Kohlhaas sulasta riidan halusta ryhtynyt asiaan. Waan filti ei ollut Kohlhaas oikeutettu mitenkään, ei jumalallisten eikä inhimillisten lakien mukaan, omin päin rupeamaan kauhealla tavalla kostamaan. Suurtapa kunniaa näyttäisi Kohlhaas, jos ruwettaisiin hänen kanssa neuvottelemaan ikäänkuin ulkomaisen wihollisen kanssa ikään. Sikä ruhtinas puolestaan näyttäisi kuin sulaa häpeää tästä asiasta, jos suostuttaisiin tohtori Luteruksen ehdotukseen; ja innoislui tuota selittäessään kamreeri Konrad siihen määrään, että arweli muka mieluummin myöntöwänsä siihen että Tronkan herra welwoitettaisiin, niinkuin Kohlhaas oli waatinutkin, liha-waksi syöttämään niitä mustia hevosia Kohlhaasin-tylän tallisja. — Ruhtinaallisen oikeuden esimies kreivi Brede puolestaan, saatuaan puhewuoron, pahoili sitä, että edellinen puhuja, silloin kun Kohlhaasin juttu oli hänen käsiteltävänä, ei ollut heti yhtä tärkeä siitä että ei ruhtinas waan häpeätä näyttäisi. Oli hänestä arwettawa kerrassaan waltion ruweta koko woimallaan ja wakkallaan ajamaan wäärää asiaa. Selwä oli hänestä niinikään, että Kohlhaasin puolelle kallistuu mahdotoman suuri wälijoukko ja että yhä lisääntyy rikosten

luku jos tätä asiaa ajetaan samalla nurjalla tavalla kuin tähän asti; paras olisi että suoraan tunnustettaisiin väärä vääräksi ja oikastaisiin mikä vielä on mahdollista oikasta, eikä muulla keinolla hallitus tästä rumasta rötösfestä ikinä selviäkään.

Meissenin prinsssi Kristian vastasi ruhtinaan kysymykseen mitä hän puolestaan tästä rötösfestä arveli, että vaikka hän kylläkin kreivi Breden jaloa oikeudentuntoa armostaa osaa, on silti hänestä merkille pantava se hyvin tähellinen seikka, että Wittenbergin ja Leipzigin kaupungit sekä ne maalaiskylät, joita Kohlhaas on ryöstänyt tahi polttanut, eivät jää ilman vahingonkorvausta ja että Kohlhaasin tulee saada rangastuksensa siitä, jospa kohta hänelle suotaisiin tilaisuutta perille wiedä juttunsa Tronkan herran kanssa ja saada häneltä asianomainen vahingonkorvaus musiista herovisistaan. Ei ole vähänen asia järjestyksen palauttaminen, siksi retukanualla on yhteiskunta joutunut. Ei tässä ole muu neuwona kuin yhä isomman sotajoukon kerääminen, joka pystyy kerrassaan hajottamaan Kohlhaas pahuksen rosvojoukon ja sieppaamaan hänen vangiksi Lützenin linnasta; kamreeri Konrad on siinä suhteessa wallan oikeassa. — Kamreeri ihastui kuullessaan sotaherran puhetta, siirteli hymysyä suin takki tuolia lähemmäs ruhtinasta ja Meissenin prinssiä, pyytääksensä heitä istumaan, ja lausui muutamia mielisteleviä korulauseita prinssin oikeudentunnosta ja wiisaudesta; wiisauttahan tosiaankin tarvitaan ennen kuin selviää tämä tällöinen sekawa wyhti, hän ar-

weli. — Waan prinsfi ei istunut tuolille, pitelihän sitä wain käsissään ja sanoi filmät kamreeriin päin: „Ei ole teillä ollenkaan ilon syntää, sillä jos ruhtinas minun neuwoni warteen ottaa, sen minä olen wasta antamaan päässyt, niin hänen pitää teidätkin wangita ja alottaa juttua teitä vastaan siitä että te olette hänen nimeään laittomilla toimillanne häpäisheet. Sillä jos on pakko jättää fikseen oikeudentäyhti tiesi kuinka monesta Kohlhaasin rikoksesta, ei silti ole syntä fikseen jättää teidän rikosta, herra kamreeri, josta Kohlhaasin rikokset owat seurauksena olleet; ja wasta kun teitä on kuoleman rangaistukseen waadittu, on Kohlhaasin wuoro tullut kuitistua, jonka asia on, kuten tietty, walan oikea ja jonka käteen te, herra kamreeri, wäärnydellänne olette miekan panneet.“

Waaliruhtinas, jota kamreeri hämmästyksissään katfeli, lensi punasessaan ja meni lähemmäs akkunaa, kääntyen hänelle selin. Kallheimin kreivi hetken päästä, jolloin kaikki oltiin nolona ja ääneti, arweli, että sillä lailla ei päästä rettelöistä erilleen. Jos kamreeria ruwetaan kärkeillä ahdistamaan, niin silloin pitää tietenkkin juttua alottaa Meiszenin prinsfiä Fredrikkiäkin vastaan; sillä hänkin oli monella tavalla rikfonut, niin että jos ruwetaan kaikkia niitä ahdistamaan, jotka owat mitkä milläkin lailla aikaansaaneet sitä nykyistä rauhattomuutta, hänkin olisi waadittawa tilille siitä, mitä Mühlbergin tappelusfa tapahui. Suomenlastija Henricki lausui, waaliruhtinaan nolosen näköisenä lähestyessä pöytää mintä wieressä hän seisoi, ja

nanvuoron saatuaan: „Minusta on kumma, että valtiowiihaat miehet eivät heti hoksaa mikä neuvoiksi. Kohlhaas on luvannut heti laskea hajalleen sotajoukkonsa, jahta vain annetaan hänelle turvakirja ja sallitaan hänen vapaasti tulla Dresdeniin alkamaan uudelleen juttuaan. Hyvä, vaan siitä ei seuraa, että on armo hänelle annettava; ne on kaksi eri asiaa „armo“ ja „turvakirja“. Tohtori Luterus ei siitä vain selvillä ole eikä valtionneuvostunkantaan.“ Juomanlastija pani etuformen nenälleen, hywin wiisaan näköisenä, ja lausui vielä: „Julisti Dresdenin oikeus päätöksen minkäläisen hywänjä, niin se ei estä sieppaamasta Kohlhaasia vangiksi niitten murhapolttojen ja ryömäämistien takia. Jos näin valtiowiihaasti menettelemme, maailma on kiittävä meitä vastain.“ — Kun tähän juomanlastijan puheeseen ei vastannut mitään Meissenin prinsssi Kristian eikä Wreden kreivikään, joten neuvottelu näytti loppuneelta, waaliruhtinas sanoi, että asia jätetään toiseen valtionneuvostunkunnan kokoukseen ja että hän siihen asti on mielessään hautoma niitä neuvoja, joita hänelle on tänään annettu. — Waan koska waaliruhtinas ei ollut halukas rikkomaan sitä hywää wäläään kamreerin kanssa eikä Meissenin prinssin neuvo, että olisi nostettava kante häntä vastaan, ensinkään miellyttännyt, niin oli selwä että hän ei suostunut myöskään sotaretkeen Kohlhaasia vastaan, waikka jo oli ehditty ryhtyä kaikenlaisiin valmistuksiin siltä waralta. Hän jäi näet kreivi Wreden kanssa juttelemaan ja oli samaa mieltä hänen kanssa. Ja kun Wreden

kreivi näytti hänelle muutamian kirjeen, jossa kerrottiin että Kohlhaasin joukko oli jo 400 mieheen kasvaa ehtinyt, vieläpä että se aivan helposti pianin voisi kasvaa paljo suuremmaksi, kaksin- tai kolminkertaiseksi, niin waaliruhtinas päätti kuin päätti ottaa war-teen tohtori Luteruksen neuwon.

Siis uskoi hän Breben kreiville Kohlhaasin rö-köksen selmittämisen; ja parin päivän perästä ilmes-tyi julistus, päätöhdiltään näin kuuluma:

„Me Saksenin waaliruhtinas y. m. y. m. julistamme täten, että olemme tohtori Martti Luteruksen neuwosta päättäneet suostua turwa-
kirjan antamiseen Mikael Kohlhaasille, hewos-
kauppiaalle, joka on Brandenburgista kotoisin, jotta hän saa wapaasti tulla Dresdeniin, sillä ehdolla että hän ainakin kolmen päivän sisään aseellisen joukkonsa hajottaa; ja otetaan siis uudestaan Dresdenin oikeuden tutkittawaksi se Tronkan linnan herran ja Kohlhaasin wälinen hewosjuttu, nimittäin sillä lailla että jos korkea oikeus hylkää Kohlhaasin kanteen, niin hän ran-
gaistaan ankarasti, lainmukaisesti, siitä että on omin päin uskaltanut kostamaan ruweta; waan jos käy niin että sanottu oikeus katsoo kanteen oikeaksi, hän joukkoineen armahdetaan ja wapau-
tetaan edeswastauksesta kaikista niistä wäkiwal-
taisista teoistaan, joita he owat tehneet Sakseni-
sja.“

Saatuaan tohtori Vuterukselta muutamaman kappa-
leen tuota, maaliruhtinaan julistusta lukeakseen, Kohl-
haas heti kiitoksilla, lahjoilla ja asianomaisilla kehotuf-
silla kaikenlaisilla hajotti sotajoukkonsa, jospa kohta
tuossa turvakirjassa oli kowattin ehtonsa. Ne aseet,
rahat ja tawarat, jotka olivat hänen saaliikseen jou-
tuneet, hän lähetti kaikki Vützenin ruhtinaalliselle oikeu-
delle tallennettawaksi ruhtinaallisena omaisuutena. Ja
lähetettyään Waldmanin, toisen palvelijansa, peruu-
tamaan talon kaupan ja Sternbaldin, toisen palveli-
jansa, noutamaan lapset mummon luota Schwerinistä
Kohlhaasin kylään, hän poistui Vützenin linnasta ja
meni Dresdeniin, ne wähät rahat ja arwopaperit, mitkä
hänellä oli omaisuudestaan jälellä, powitastuksaan.

Päivän waljetessa ja kaupunkilaisten nukkues-
saa vielä Kohlhaas kolkutti sen pienen talon portille, mikä
oli hänelle jäänyt Dresdenin kaupungin maalla, se
hywäntahtoinen naapuri näet kun oli suostunut jättä-
mään sen hänelle takaisin, jos hänen tekisi mieli talon-
kauppaa purkaa; ja Tuomaalle, sen talon vanhalle
pehtorille, joka kummisjaan näki ifäntänsä kotiintuloa
arwaamatonta, sanoi: menehän Meissenin prinsjille
ilmoittamaan, että minä, hevoskauppias Kohlhaas,
olen täällä. Meissenin prinsji heti lähtikin ottamaan
selkoa ja omin silmin näkemään oliko Kohlhaas to-
dellakin kaupunkiin rohjennut tulla ja huomasi, että
wäkeä oli kerääntynyt mahdottoman paljo niille kaduille,
jotka Kohlhaasin talolle weivät.

ja oli samaa mieltä hänen lausua. So. b. 72 in Dresden

Se sanoma, että kansan sortajan, Tronkan herran kurittaja oli kaupunkiin saapunut, oli näet houkuttellut kaiken kansan kaduille; talon porttia täntyi paiskata luffoon, jotta kansa ei tänttäisi koko pihaa ja poikamiikarit kapusivat aitojen ja isojen kivien päälle nähdäkseen muka kuulufaa rofwoa, hänen aamiaispöydäsfään iftuefjaan. Meiffenin prinsfi moniaitten sotamiesten kansfa pääfi kuitenkin kartanolle ja Kohlhaafin kamariin afsti, joffa Kohlhaas iftui pöydan pääsfä ylififllään. „Tefkö olette Kohlhaas, fe hewofkauppias?“ prinsfi kysyi. „Siffi minua fanotaan“, Kohlhaas wafstafi ja otti nahkafen laufun wyöltään, jofa fifälfi kaffellaisia papereita, häntä kofkewia näet, kunnioittawajefsti ojentaen fen prinsfille ja lifäten: „Hajalleen lafkettuani sotajoukkoni olen faapunut tänne Dresdeeniin jatkamaan juttua niitten mustain hewofteni tähden Tronkan herraa waftaan“. Prinsfi heitti hätäifsen katfeen Kohlhaafiin, tarkafstaen häntä kiireeftä kantapäähän, ja rupefi lukemaan niitä papereita, jofka olivat tuoffa nahkafefsa laufufja. Sitä todiftufta warfinkin tarkkaan näytti lukewan, minkä Lügenin oifeus oli antanut ja jofta näkfi, että Kohlhaas oli jätännyt sotafaaaliinsa kaiken, rahat, afheet y. m. fen ruhtinaalfifen oifeuden haltuun. Kuufufsteltuaan Kohlhaafilta hänen olofuhteitaan, mitä omaifjuutta hänellä oli, montako lafta hänellä on, mihinkä toimiin wafsta aikoo ruweta y. m. fefä tnydyttäwä waftauffia faatuaan, prinsfi antoi Kohlhaafille tafafsin laufun papereineen ja armeli, että eipä ole mikään eftämäsfä häntä affa-

maasta hevoshuttua uudelleen ja käski hänen mennä
 suuraa päätä oikeuden puheenjohtajan, Wreden kreivin,
 puheelle. Hetken oltuaan ääneti ja alkunasta ihmetel-
 len katseltuaan sitä suunnatonta väen paljoutta, joka
 oli kokoontunut talon edustalle, prinsfi lausui: „Minun
 täytynee panna muutamiksi päiviksi sotamiehiä sinulle
 mahdiksi suojelemaan väkijoukosta kotosalla ollessasi ja
 kaupungilla käydessäni, näen mä“.
 Molona loi Kohlhaas filmänsä lattiaan eikä pu-
 hunut mitään. Prinsfi sanoi: „Mhtäkaikki! Kävi
 miten kävi, syytä itseäsi!“ jonka jälkeen teki lähtöä.
 Kohlhaas siihen vastasi, jo mieltään malttaen: „Ar-
 mollinen herra, tapahdukoon niinkuin tahdotte. Kun-
 han wain sallitte minun jälleen, jos hyväksi näen, las-
 kea mahdin luotani ja käskeä heidän poistua, minulla
 ei ole mitään vastaanjanomista ja suostun mielelläni
 teidän tuumaanne!“ Siihen prinsfi vastasi: „Mivan
 niin!“ ja kolmelle sotamiehelleen selwitettyään, että
 talon isäntä ei ollut wankina suinkaan, waan kerras-
 saan vapaa mies ja että heidän tuli wain suojella
 häntä hänen kaduilla kulkiessaan, hän jätti hyvästi
 Kohlhaasille ja poistui.
 Päiwällisen aikana Kohlhaas kolmen sotamiehen
 kanssa meni oikeuden puheenjohtajan kreivi Wreden
 puheelle, mahdottomon ison väkijoukon heitä seurates-
 sa, joka ei kuitenkään yrittänytkään tehdä hänelle mitään
 pahaa, syystä että poliisi oli kowasti kieltänyt. Hy-
 win ystävällisesti kreivi tervehti Kohlhaasia, käski hä-
 net kamariinsa ja jutteli hänen kanssa pari tuntia,

tyksellen ja kuulustellen, sillä hän halusi päästä asiain perille terrassaan, sekä neuvoi häntä lopulta käymään muutaman taitavan asiamiehen puheella ja pyytämään häntä kannekirjaa kirjoittamaan, oikeuteen jätettäväksi. Niinpä ikään se asianajaja kirjoittikin kannekirjan, melkein yhtäläisen kuin minkä Kohlhaas jo sitä ennen oli oikeuteen jättänyt, waan joka silloin hylättiin, waatien että Tronkan herra oli tuomittawa edeswastaukseen ja ne mustat hevoset jättämään Kohlhaasille takaisin siinä tilassa, yhtä lihawina ja komeina kuin ennen olivat olleet, sekä korvaamaan hänelle wahingon, niinkuin myös senkin wahingon, minkä oli Tronkan linnassa kärsinyt Herse, se Kohlhaasin renki; kuitenkin oli nämä wahingon korwaukset kaikki jätettävät mainitun rengin äidille, koska renki itse oli jo wainajain joukossa. Kannekirja kun oli kirjoitettu, Kohlhaas meni uteliaan wälikoukon keskeltä kotiin ja päätti itselleen, että ei hän syöttä suotta pois tu talostaan; kylään hän ei mene ilman tarpeää asiaa.

Tronkan linnan herra oli hänkin lasitettu pois wankeudestaan Wittenbergissä. Mies parha oli ollut sairas, ties mitä ruusun-tapaista tautia oli saanut toiseen jalkaansa. Tuskin oli siitä parannut, niin tuli oikeuden haaste saapumaan heti paikalla Dresdeniin Kohlhaasin kanteeseen vastaamaan siinä hevosjutussa kuulussa. Hänen serkkunsa juomanlaskija Heikki ja rahastonhoitaja eli kamreeri Konrad, joitten taloon hän meni majoilemaan, eivät olleet hänelle hywinkään suospeita; soimasivat häntä kelmottomaksi rauhaksi, josta ei

ollut futukunnalle muuta kuin sulaa häpeää ja kehottivat häntä kiireen kautta ne mustat hevoset takaisin tuomaan, sillä nyt hänet kumminkin tuomittaisiin niitä koneja syöttämään ja lihottamaan entiseen kuntoonsa, jolla asialla nauraisi kaikki ihmiset, se tietty. Tronkan herra päiwitteli, että hänpä on sääliittävin ja onnettomin ihminen koko maailmassa. Syytön hän sanoi muka olevansa; pehtori ja wouti olivat muka hevoset omilla pelloillaan ajoilla laihduttaneet. Mies riepui ei jaksanut, pahoillaan kun oli, kauemmin seisokaan, pyysi saadaksaan istua tuolille; pelkäsi näet, että jos hän seisomaan rupeaa, niin vielä se ruusu pahus palajaa hänen sääreensä.

Suomenna herrat Heikki ja Konrad, Tronkan herran serkut, joilla oli maatiloja Tronkan linnan läheisyydessä, lähettivät serkkunsa pyynnöstä sanan tilojensa pehtoreille ja woudeille, kysyen näet, tiesiwätkö kuka ties mihin ne mustat hevoset, tuon Tronkan linnan surkean hävityksen jälkeen jina kauheana yönä, olivat joutuneet. Waan muuta selkoa ei saatu, linna kun oli häwitetty kerrassaan ja melkein kaikki asukkaat tapettu, kuin että muuatta rentiä murhapolttaja oli miehen lappeella hofunut ja pakottanut palawasta tallista noutamaan pois ne mustat hevoset, waan että kun perästä päin sama renti oli kysynyt Rohhaasilta mihin hevoset olivat kuletettawat, niin ei ollut muuta wastausta saanut kuin äkäsen potkun.

Se wanha, luuvaloinen eukko, joka oli ollut Tronkan linnassa emännöitsijänä, oli paennut Meisfenin

kaupunkiin. Tronkan herran lähetti kirjoitti hänelle kirjeen ja kysyi tiesikö hän mihintä se renki, joka tallista oli noustanut pois Kohlhaasin hevoset, oli hävinnyt linnan palon jälkeen. Siihen emännöitsijä vastasi, että luultavastikin oli hän paennut Saksenin ja Brandenburgin rajan poikki Brandenburgin maaliruhtinaskunnan puolelle. Waan kuulustelut olivat turhat, ja luultavastikkinkin oli tuo luulo perätön; sillä Tronkan herran palveluksessa ei ollut yhtään brandenburgilaista eikä kukaan ollut edes sen tien marrehtakaan kotoisiin, joka vei Brandenburgiin. Moniaat Dresdenin miehet, jotka muutamia päiviä linnan palon jälkeen olivat olleet Wilsdrufin kylässä käymässä, tiesiwät kertoa, että sanottuna aikana oli muuan renki saapunut mainittuun kylään, kahta hevosta viimun warresta taluttaen, waan hevoset kun olivat olleet peräti surkean näköiset ja niin wäsyksissään, että eiwät jaksaneet etemmäs kulkea, niin oli hän ne jättänyt erään lehmäpaimenen haltuun navettaan pantawaksi ja ruokittawaksi. Arwattavastikin ne konit olivat Kohlhaasin; waan tuon kylän miehet tiesiwät wuorostaan kertoa, että lehmäpaimen oli muka puolestaan ehtinyt ne hevoset myydä jollekin, tiesi kelle; ja kolmas huhu, jonka kertojasta ei päästy selwille, käwi semmoinen, että hevoset oli aikoja sitten tapettu muka ja raadot kuopattu.

Tronkan herran serkut, se juomanlaskija Heikki ja se kamreeri Konrad, olivat hywilläään tästä sanomasta, sillä koska Tronkan herralla ei ollut hevostallia, olisi

heidän tähtynyt jättää omisja talleisfaan noille hewosille tilaa, siellä syötettäväiksi ja hoidettaviksi, jos ne elosfa olisivat olleet; maan nyt kun hewoset olivat kuolleet, siitä waiwasta pääsivät siwästi erilleen. Kumminkin päättivät he waiwuuden wuoksi hankkia asiasta selwää tietoa. Onhan tosi, että arwelu ei ole tiedon weronen. Tronkan linnan herra, jonka maalla sijaitfi Wilsdrufin kylä, lähetti heti kirjeen kylän tuomarille ja käski hänen, selwitettyään miten hewoset olivat wahingosfa joutuneet tielle tietämättömälle, ottaa selkomisja ne olivat ja kenen hallusfa tätä nykyä sekä pyytää tuon hewosten nykyisen omistajan heti hewosten kansfa tulemaan Dresdeniin ja jättää ne Konradin kamreerin talliin; palkinnon saisi waiwannäöstään ja kunniallisen sijinkin. Muutamia päiwä sen jälkeen tuli kuin tulikin se mies, joka oli Wilsdrufin lehmäpaimenelta ostanut hewoset Dresdenin torille; hänen kassipöräisten rattaitten eteen oli waljastettu kolme hewosta, joisfa keskimmäinen oli lihawa, maan toiset kummallakin puolen hywin laihat ja surkean näköiset mustat. Itäwä sanoa, paha kärkeä, tuo mies oli Döbbelmin kylän eläinten teurastaja eli nylkyri.

Kuultuaan puhetta, että olisi saapunut torille mies kahden mustan hewosen kansfa, niitten jotka Tronkan linnan palon alta oli korjattu, lähtivät Tronkan herra ja Konradin kamreeri, hänen serkkunsa, heti katsomaan oliko puheessa mitään perää; käskivät moniaita renkejään tulemaan, jotta miehissä toimitettaisiin hewoset, jos ne Köhlhaasin hewosia olivat, kamreerin talliin,

kun ensinnä oli kunnialla maksettu sille hevosten tuojalle hänen waiwan näöstä palkka. Waan kowin hämmästyivät nähdesjään, että oli mahdottoman paljon wäkeä kerääntynyt kärrijen ympärillä, hevosia näet katsomaan; siinä naurettiin hevos-paroilla, joitten tähden koko waltakunta oli joutumaisillaan häwiölle, ja ihmeteltiin että semmoistenko konien wuotji, jotka ovat niin laihat ja surkeat, että jo ovat joutuneet nylkyrin haltuun! „Paljo porua ja wähä willoja!“ Tronkan herra kierteli kärriä ja ihmetteli, että eihän toki nämä hevoset ole niitä, jotka Kohlhaas linnaan jätti! Waan kamreeri, Tronkan herraan luoden niin wihaisen ja terävän silmäyksen, että hirwitti, ja päällystakkiaan napista päästäen jotta paistoi ritarinmerkit ja mitallit hänen rinnastaan, arwokkaan näköisenä astui nylkyriä lähemmäs ja kysyi: „Onko nämä mustat hevoset olleet Wildsdrufin lehmäpaimenella, häneltäkö ne on saatu, ja nämäkö hevoset Tronkan herra on pyytänyt kylän tuomarin tänne toimittaa, häh?“ Nylkyri, joka paraitaa wesiämpäriä oli kantamassa sen lihawan hevosien eteen, mikä oli keskimmäisenä kärrijen aisoissa, juottaakseen sitä, sanoi: „mustatko?“ — Siltä lihawalta hevoselta otti suitset juusta, laskeettuaan wesiämpäriin maahan ja sanoi: „Mustat sain Hainikenin kylän sikopaimelta“; mistä sikopaimen ne saanut oli, sitä hän ei tiedä; oliko Wildsdrufin lehmäpaimenelta saanut ne wai joltain muulta, wähät hän siitä tietää. Ämpäriä polwensa ja aisain välissä painaen nylkyri sanoi lisäksi, että kylän tuomari oli käskennyt hänen wiedä he-

woset Dresdeniin, waan sen herran nimi, jolle ne olivat toimitettawat, sanottiin olewan Konrad. Sitä sanoessaan hän käänsi ämpäriin nurin ja laski weden, mikä oli siihen jäänyt, maahan.

Kamreeri tuskitteli. Wäkijoukko näet pilkallisesti katseli tätä outoa menoa eikä se nytkyri pahus ollut millänjätään, ei edes katsellut arwosaa kamreeria silmiin häntä puhutellessaan, hääräilihän wain sen hevosensa ja ämpäriä kanssa. „Minä olen Konradin kamreeri minä, waan hevoset owat seksulleni tulewia; ne owat, näet, Tronkan linnasta, palon alta, poistettu, joutuivat Wilsdrufin kylään ja Koblhaasin omat ne owat oikeastaan, hän ne linnaan jätti, näettös?“ Niin kamreeri karjasi minkä jaksoi ja kysyi nytkyriltä, jolla oli kädet taskussa ja jääret hajallaan: „Etkö tuota tiedä? Haininen sikopaimen nekö sai Wilsdrufin lehmäpaimenelta wai joltakin toiselta ja keltä, sekä keltä tämä ne sai wuorostaan, häh?“ — Nytkyri, joka oli kaatanut weden ämpäristä ja asettanut kärryjensä wiereen, wastasi, että ei hän muuta tiedä kuin että oli käsketty hänen tuoda hevoset Dresdeniin sille Konradin kamreerille. Mitä tuo herra pauhaa sitä ei hän käsittä ja kellä hevoset owat olleet ennen kuin ne joutuivat Haininen sikopaimenella, Tappuraisella wai Tappuraisella, Wilsdrufin lehmäpaimenella wai jollakin toisella, siitä ei hän wälitä, sillä ei hän ole niitä warastanut kumminkaan. Sen sanottuaan meni, ruoska selän takana, muutamaan kapalkaan saadakseen makeaan suuhunsa jotain syötävää ja juotawaa. Kam-

reeri ei arwannut mitä neuwoffi. Ei tiennyt kamreeri parka mitä tehdä hewosilla, jotka Hainkenin sikopaimen oli myynyt Döbbelnin nylkyrille, jolleivät ne olleet ne hewoset, joitten selässä paholaisella oli tapana ratsastaa Saksan kautta. Hän käski Tronkan herran lausua mieltänsä, waan kun Tronkan herra, kaswot kalpeina, ei osannut muuta sanoa kuin että ostettawat ne kai owat nämä hewoset, oli ne Kohlhaasin hewoset wai jonkun muun, niin Konradin kamreeri suuttui kowasti ja soimasi Tronkan herraa pahanpäiwäisesti, tietämättä kuitenkään mikä neuwoffi ja teki lähtöä wäijoukosta pois. Hän kutsui muutaman tuttawansa, Wenkin wapaaherran, joka ratsun selässä ajoi siitä simu, luokseen. Yllähtämättä itse puolestaan paikaltaan, sillä näytti siltä kuin katsojat kaikki, joitten keskellä hän oli, olisimat wain olleet hänen lähtöään odottamassa purskahthaakseen isoon nauruun, koska nenäliinojaan painoivat suulleen, käski hän Wenkin wapaaherran tiirehtiä Wreden kreimin puheelle ja pyytää häntä kutsua Kohlhaasin katsomaan niitä mustia hewosia, olivatko ne hänen.

Kohlhaas oli wastikään kutsuttu Wreden kreimin puheelle ja saapuakin ehtinyt; arwattawasti Wreden kreimi halusi saada selwitystä siitä mitä kaluja ja minkä werran rahaa Kohlhaas oli jättänyt Lügenin oikeuden huostaan ennentun hajotti aseellisen joukkonsa. Siis sattumalta Kohlhaas oli jo kreimin huoneessa kahden hänen kanssa, kun Wenkin wapaaherra tuli kamreerilta terveisiä tuomaan. Wreden kreimi tyynt-

mättömän näköisenä nousi tuoliltaan ja jätti Kohlhaasin, jota Wenkin wapaaherra ei ensinkään tuntenut, lieneekö nähnytkään, seisomaan syrjään paperit kädessä, wapaaherran kertoessa miten oli asiat ja mihin pulaan Konradin kamreeri oli joutunut ja hänen serkkunsa Tronkan herra. Wilsdrugin tuomarin huolimattomuuden wuoksi oli Döbbelnin nylkyri tuonut niin keltottomia hevostia, että olipa waikoa Tronkan herran uskoa, että ne olivat Kohlhaasin. Niin kerrassaan surkeassa kunnossa ne konit olivat tosiaankin, että jos koittoeksi pitäisi Tronkan herran serkkuihin ne talliinsa majoittaa muka syötettäväiksi ja lihotettaviksi, niin kumminkin olisi tarpeellista Kohlhaasin ottaa asiakseen käyminen katsomaan niitä omin silmin, jotta selwiäisi tämä hämärä asia. Olsi sen tähden Kohlhaas noudettava ja käskettävä torille hevosten syyniin. Wreden kreivi, silmälasit nokan warrelta ottaen, wastasi näihin Wenkin wapaaherran selwityksiin, että wapaaherra on kahdessa suhteessa ilmeisessä epähuomiossa; ensinnäkin se hämärä asia, joka on kysymyksessä, voidaan saada selwille muullakin lailla kuin sillä, että Kohlhaas käypi omin silmin hevostia syynäämään; ja toiseksi ei ole kreivin wallassa Kohlhaas eikä hänen alamaisensa, niin että Kohlhaasin pitäisi ehdottomasti hänen käskyjä noudattaa. Sen sanottuaan Wreden kreivi esitti Kohlhaasin Wenkin wapaaherralle ja sanoi: „Tässä hän on, woiitte itse häntä puhutella!“ pani silmälasit nokalleen ja istui tuolilleen jälleen.

Kohlhaas ei millään lailla ilmaisjut mielenkuo-

huaan ja lupasi heti lähteä torille nylkyrin tuomia mustia hewosia syynnäämään. Wreden kreiville kumminkin ennen lähtöään selvitti mitä kaluja ja minkä verran rahaa oli Bügenin oikeuteen jättänyt ja jätti hänelle hyvästit. Niinikään Wenkin wapaaherra, joka oli punaseksi lentänyt, kuullessaan että Kohlhaas oli saapumilla, jätti Wreden kreiville hyvästi hänkin, ja niine hywineen lähtivät hän ja Kohlhaas molemmat torille, ne kolme sotamiestä matkassa, joitten turwaan Meissenin prinsssi oli Kohlhaasin uskonut; ja wäkeä oli kadut täynnä joka paikassa missä he kulkiwat, uteliaita ihmisiä mahdottoman paljo.

Kamreeri, Trontan herran serkku, oli sillä wälin, moniaitten tuttavainja ja ystäväinsä kiellosta wälittämättä, seisokellut samassa paikassa, Döbbelin nylkyriä wastapäätä; waan heti kun Wenkin wapaaherra ja Kohlhaas olivat saapuneet torille, meni hän wiimemäin tun tykö ja kysyi, arwoikkaasti ja mahtawasti miekkaansa kainalossa pitäen: „Owatko hewoset tuossa, ne kassu mustaa, Leidän hewosenne, häh?“ Kohlhaas, lainoisti terwehdittyään kamreeria, jota hän ei tuntenut, sanan puhumatta lähestyi nylkyrin kärnyjä hewosineen. Niin lähelle meni, että ei ollut kuin takstoista askelta wäliä. Katfeltuaan hewosia, joilla sääret tutisiwat ja joille ei maistunut heinät, hän sano: „Armollinen herra, hewoset owat minun, nylkyri on oikeassa“. Sen sanottuaan ja hätäisen filmänksen heitettyään herroihin laikkiin, joitten keskellä hän seiso, sekä nostettuaan hattunsa terwehdykseksi hän poistui. Konradin kamree-

ri heti, sanan puhumatta, ryntäsi reippain askelin jotta kypärin tönkytö lensi suoraksi nylkyrin luo ja paiskasi hänelle käteen kulkaron rahoineen, jonka jälkeen käski muutaman renkinsä hevoset, ne mustat tonit, heti wiedä kotiin hänen talliinsa.

Renki, joka seisoi wätijoukossa moniaitten tutta-wainja ja ystäwäinsä kansja, lähtikin kahlaamaan, wähän nolona ja häpeisjään, muutaman ison wesi-lätäkön poikki, joka wesi-fateesta oli siihen ilmaunut, hevosia päästämään muka aisoista irti; waan hänen tarttuessa päitfimiin, muuan rotewa mies, kaupungin seppämestari näet, nimeltä Gimboldt, sieppasi hänet käsiwarresta ja ärjäsi: „Koskehän weikkoonen siihen toniin!“ ja wiskasi hänen wihafesti syrjään melko matkan päähän. Juosta löyhötellesjään wesi-lätäkön poikki wätijoukfoon takaisin, renki wuorostaan kamreerille, joka äänetönnä seisoi siinä ja kummissjaan, äsähti: „Pyöwelin-apuri ruwetfoon, minä en rupea!“

Kamreeri, hetken aikaa ähmisjään katseltuaan Gimboldtin mestaria, kääntyi ja huusi niitten ritarien päitten yli, joitten keskellä hän seisoi: „Sotamiehet hoi, tulkaa awuksi, joutukaa!“ Eikä aikaakaan, niin jo tuli, Wentin wapaaherran toimesta, muuan upseeri kymmenkunnan sotamiehen kansja waaliruhtinaan linnan pihalta torille ja kamreeri heti selittämään, että Gimboldtin mestari pahus oli kansaa muka kapinaan ylllyttännyt kowasti, jonka wuoksi hän oli paikalla wangi-ttawa ja putkaan toimitettawa. Syytti Gimboldtia, hänen takin kauluksean tarttuen, rengin kieltämisestä

isäntäänsä tottelemasta, selkäsäunan uhallalla kieltämisestä. Gimboldtin mestari lykkäsi kamveerin siinä luotaan ja torjui syntökset päältään: „Armollinen herra, en ole kapinaan synllinen silti, jos olenkin neuwonut tätä 20-wuotiasta nuorukaista, kauniisti wain olen neuwonut; mitäpä pahaa siitä, hah? Kysykää häneltä te onko hänestä tosiaankin funniallista tekoa ruweta noitten konien kanssa mihinkään tekemisiin; jos hän suosuu, olkoon menneeksi, en puhu enää mitään!“ Heti kamveeri kääntyi renkin puoleen kysymään: „Kuulehan, tahdotko wai etkö tahdo wiedä hewosia minun talooni, häh?“ Ja kun renki wastasi, peräntyen pelosta wäkijoukkoon, että ei hän muka hewosia ennen rupea wiemään kuin wasta fitten jahka niitä on lihawiksi syötetty, niin kamveeri äisjään ryntäsi hänen perään, sieppasi hatun hänen päästään, repi nimensä ja talonsa merkin irti siitä, heitti hatun maahan ja wetäsi miekan tupesta hosuakseen poika poloista selkään ja ajaakseen hänet pois palveluksestaan kerassaan.

Gimboldtin mestari karjui: „heittäkää kumoon se wimmattu murhanyrittäjä“! ja sillä aikaa kun kansa mielikuohujisissaan rupeji sotawäkeä wastustamaan yksissä neuwoin, tarttui hän takaa kamveeriin, wiskasi hänet maahan, riisti hänen päältään wiitan ja kypärin ja sieppasi hänen kädestä miekan, heittäen sen pois pitkän matkan päähän. Turhaan Tronkan herra, joka pääsi metelistä erilleen, huuji ritareille lähtemään kamveerille awuksi; ennenkuin ehtiwät ryhtyä tuumasta toi-

meen oli wäkijoukko ajanut heidät hajalleen, niin että kamreeri, jonka pää loukkaantui hänen kaatuessaan maahan, joutui vihaisen kansan valtaan.

Hyväkfi onneksi tuli jamassa hetkessä muuan ratsujoukko, mikä sattumalta kulki torin poikki, ruhtinaalliselle jalkaväelle avuksi ja kamreeri pelasti kansa. Wäkijoukko ajettiin hajalleen ja Gimboldtin mestari siepattiin wangiksi ja wiettiin putkaan. Kamreerin, joka makasi werisjään maassa, kaffi hänen ystävääänsä kantoi kotiin. Näin onnettomasti käwi, vaikka oli wilpittömästi koetettu oikaisista Kohlhaasille tapahtunut wääritys. Döbbeluin nylkyrillä kun ei enää ollut asiaa kaupungissa hän jtoi hevoset ennen lähtöään muutamaan lyhtytolppaan ja siihen hevosparat jäiwät koko päiväkfi poikawiikarien katseltawaksi ja pilkattawaksi, kenenkään huolimatta heistä tuon enem-pää; lopulta, kun ei lukaan ollut antanut elukkapa-roille ei juomaa eikä ruokaa, poliisi korjasi ne pois ja antoi Dresdenin nylkyrin wietäwäksi ulkopuolelle kau-punkia.

Kohlhaas oli tosin syntön tähän tapantseen, josta wasta olemme kertomasta päässeet, waan häntä siitä syntettiin kummiinkin ja oltiin wihassa; arwaa sen, että tämä epäsuopea mieliala ei ennustanut hyvää. Ulettiin näet lausua julkisissa tiloissa ja yljitysten keskuudessa, että muka olisi kohtapa parempi, että Kohlhaasia sorrettaisiin ja Tronkan herraa wastaan nostettu lanne uudestaan kumottaisiin kuin että kaisen kansan ja yhteiskunnan pitää kärsimän ja hänen joutawan

asiansa ja noitten surkeitten konien tähden oleman myötäisessä rauhattomuudessa ja tuohussa. Päälle päätteeksi Wreden kreiwinkin, syystä siitä, että hän oli tasapuolinen ja oikeutta harrastava sekä vihafi tuota Tronkan sukua, joka kansaa oli sortamassa, täytyi jospa tahtomattansakin jo mainittua ajatustapaa edistää ja warmentaa. Ei ollut näet todenmukaišta juinkaan, että hewoset, jotka oli jätetty Dresdenin nylkyrin syötettäväksi mukamas, milloinkaan enää tulisiwat niin lihawiksi ja komeiksi kuin ne olivat olleet ennenkuin Tronkan linnaan jäivät; waan jospa olisi onnistuwaakin erinomaisen huolellisella hoidolla niitä lihottaa entiselleen, niin se häpeä, mikä tuli Tronkan suwun omaksi, olisi kumminkin niin suuri, että siihen suureen arwoon nähden, minkä tämä aateline, ylhäinen suku waltiossa ja yhteiskunnassa nautti muka, näytti siltä kun olisi kohtuullista ja oikeata että rahalla korwattaisiin Kohlhaasin wahinko hewosten surkeaan tilaan joutumisesta. Kuitenkin Wreden kreiwierääseen kirjeeseen, minkä Kallheimin kreivi, oikeuden puheenjohtaja, kamreerin nimesssä, joka oli sairas, hänelle kirjoitti, esittäen mainittua wahingonkorwausta, wastasi kieltävästi: tosin hän kehotti Kohlhaasia suostumaan tuonlaiseen wahingonkorwaukseen, jos semmoinen hänelle tarjottaisiin, waan itselleen puheenjohtajalle hän wastasi lyhyesti ja jotenkin tynyllä tavalla, kieltäen waiwaamasta häntä iässä aiasssa yksitijisillä esityksillä ja käskien kamreerin kääntyä suoraan Kohl-

haasin puoleen, jota kiitti hyvänsuopeaksi ja vaatimat-
tomaksi mieheksi.

Kohlhaas joutui pahalle mielelle siitä torilla ol-
leesta rötöksestä; waan otti Wreden kreivin neuvoista
waarin ja toivoi että Tronkan herran sukulaiset so-
wintoa tarjoisivat, halukas kun hän tosiaankin oli so-
wintoon ja anteeksi antoon. Waan ne herratpa eivät
nöyrytyneetkään siihen. Olivat wain kowasti suutuk-
sissaan siitä wastauksesta, minkä oli lähettänyt Wre-
den kreivi, eivätkä malttaneet olla näyttämättä sitä
kiukkuaan waaliruhtinaallekaan, hänen käydessään kam-
reeria terwehtimässä, kamreerin maatesa sairaana.
Sen Wreden kreivin kirjeen toivat ruhtinaan luetta-
waksi ja kamreeri, tarttuen ruhtinasta kädestä, heikolla
ja tutisewalla äänellä kysyi: „Pitääkö minun, pantu-
ani alttiiksi henkeni sen riimatun Kohlhaasin tähden,
wielä lopuksi kansan pilkaksi joutua, joka olisi siitä seu-
rauksena, jos olisi minun pakko pyytää häneltä anteeksi;
sanoisivat minua nahjuksiksi ja siitä häpeästä osalli-
seksi joutuisi koko Tronkan suku“. Ruhtinas nolona
Kallheimin kreiwiltä kysyi eikö oikeus woisi, siihen näh-
den, että hevosista ei kumminkaan enää kalua tule,
julistaa niitä kuolleiksi ja tehdä siitä päätöstä, että
Kohlhaasille wahingon-korwaus on maksettawa selwällä
rahalla. Kreivi wastasi: „Armostinen herra, hewo-
set o w a t kuolleet, waltio-oikeudellisessa suhteessa näet,
ja todellisesti ne kuolewat ennenkuin ne ehtiwät nyl-
kyrin käsiistä kamreerin talliin“. Jonka jälkeen ruh-
tinas, pistäen kirjeen taskuunsa, lupasi Wreden kreivi-

wille puhua asiasta, koitti lohduttaa kamreeria, käski hänen pitää huolta terveydestään, kätteli kamreeria, janoi sydämmelliset jäähyväiset, nousi tuolilta ja meni.

Sillä kannalla olivat Saksenisja asiat, kun arvaamatta alkoi nousta ukkosen-ilma ja keräytyä taiwaanrannalle pelottawan mustia pilviä, joista salama leimahti ja ukkonen iski suoraan Kohlhaasin nielaan. Käwi näet niin hullusti, että muuan niitä sotamiehiä, jotka olivat ruvenneet Kohlhaasin palvelukseen ja joita hän sittemmin, kun turwakirja hänelle annettiin, oli laskenut hajalleen, nyt rupeji keräämään ympärilleen roswojoukon Böömin ja Saksenin rajalla, tiesi mitä voistoja hän sai puolelleen, maankiertäjiä ja joutilaita, ja omin päin jatkamaan sitä jotaa, jonka Kohlhaas oli kesken heittänyt. Hänen nimensä oli Johan Nagelschmidt; ja pelottaakseen niitä voistoja, jotka olivat ruvenneet hänen kansja yksin tuumiin, sekä houkutellakseen maalaijia puolelleen se konna janoi olevansa muka Kohlhaasin käskynhaltija eli kuvernööri! Wieläpä walehteli sentin, että niitä Kohlhaasin sotamiehiä, jotka olivat palanneet kotiinsa rauhallisiin toimiin ruwetakseen, oli alettu hätyyttää ja rangaista ja että itse Kohlhaaskin oli joutunut Dresdenisjä ruhtinaan wirkawaltajain neuwonantajain wangiksi, wartijat kun näet oli muka pantu katsomaan että hän ei karuun pääsiji. Kansaa sai näillä waleillaan siihen luuloon, että muka hän oli ikäänkuin Jumalan sallimuksesta joutunut pitämään huolta siitä, että Kohlhaasille todellakin juotaisiin sitä armoa eli turwaa, mikä

oli hänelle luvattu. Kohlhaasin hyvästä ei kuitenkaan Johan Nagelschmidt vähän vähääkään välittänyt; sillä tekojhyllä saihan vain tilaisuutta maafuntaa ryöstää ja tehdä niitä ilkitöitään.

Kuultuaan hoettavan siitä Johan Nagelschmidtin puuhasta, Tronkan herra sukulaisineen kovasti riemastuivat. He alkoivat tyytymättömän ja wiisaan näköisinä puhua puhumasta päästyäänkin siitä mitenkä muka kowin typerästi meneteltiin kun ei otettu wauria heidän neuvoistaan, waan annettiin Kohlhaasille armo, aivan kuin olisi wafite kehottaa haluttu rosvoja murhapolttoihin ja muihin hirvittäwiin rikoksiin; ja sen olivat uskowinaan, että Nagelschmidt oli siitä syystä muka, minkä hän syhyi oli sanonut, aseisiin ryhtynyt, nimittäin auttaakseen Kohlhaasia, wieläpä wäittivät, että Kohlhaas itsetin oli osallinen hänen wehkeisfään, muka peloittaakseen wiranomaisia ja ruhtinaasta, jotta eivät wain lesken jättäisi alkanutta hevosjuttua, waan jouduttaisi sen ajamista perille asti. Oli ruhtinaan juomanlaskija Tronkan Heikki niin röyhkeä, että arweli moniaille howilaisille, jotka olivat ruhtinaan ruokasalin wiereiseen huoneeseen keräytyneet aterian jälkeen, että muka Kohlhaasin sotajoukon hajottaminen oli ollut sulaa juonta. Hän nauroi Wreden kreivin oikeuden-rakkaudella mukamas ja arweli, että niitä Kohlhaasin miehiä on joukottain waeliruhtinastunnan metsissä, ja ennusti, että kohtiaikoihin ne hyökkääwät tyliin ja kaupunkeihin polttamaan ja ryöstämään, kunhan saawat Kohlhaasilta käskyn.

Meisfenin prinsfi Kristian, perin tyntymätön tähän astain juoksuun, siitä kun warmaanfin ruhtinaallekin lähtiji haittaa, lähti heti kiireen kautta linnaan ruhtinaan puheelle; ja hywin ymmärtäen, että Tronkan linnan herran ja hänen serkkunsa juomanlastija ja kamreeri koittaisivat kaitin woimin Kohlhaafia wahingoittaa, wieläpä kufistaakin terrassaan, pnyssi hän ruhtinaalta luvan saadaikseen Kohlhaafilta kuulustella oliko mitä perää niissä syhtökiissä ja ilkeissä huhuissa, joista waista olemme kertoneet. Kohlhaas, jota muuan kaupunginpalmelija oli käynyt kutsuussa, saapui wäähä kummissaan tuon ylhäisen sotaherran wirtataloon, kassu nuorinta lastaan, Heikka ja Leopold, käsiwarrellaan; sillä Sternbald, hänen renkinsä, oli edellisenä päivänä koteutunut, käytyään noutamassa hänen wiisi lastaan Schwerinistä ja hän päätti tiesi mistä syystä ottaa mainitut nuorimmat lapset mukaansa, ehkäpä waan lasten wuoksi, ne kun itkiwät eiwättä halunneet jäädä kotiin, isän lähtiesä kylään. Prinsfi lapsia mielihyväällä katjeltuaan ja kyseltyään mikä heillä oli nimi ja minkä ikäiset oliwat Kohlhaafilta alkoi tiedustella mitä juonia sillä Nagelschmidtillä, hänen entisellä asetowerilla, lienee ja näytettyään Kohlhaasille niitä julistuksia, joissa Nagelschmidt kehui olewansa Kohlhaasin käskenhaltija muka, hän kysyi mitä Kohlhaasilla sanomista hänellä puolestaan oli noihin julistuksiin nähden. Waikka Kohlhaasin oli paha mieli noista häwytömistä julistuksista, ei ollut hänen waikoa osottaa Meisfenin prinsjille, joka oli tuihi rehellinen ja

fuora mies, että Nagelschmidtin puheet olivat perä-
töntä lorua kaikki. Kohlhaas osotti näet, että hänelle
ei olisi suinkaan vähän vähääkään apua mo-
masta liittolaisesta kuin Nagelschmidistä tai muusta,
oli se kuka hyvänsä, mieläpä näytti moniaita kirjeitä,
joista selvesi, että Nagelschmidt ei suinkaan hyvä-
suopea ollut hänelle, päinvastoin vihoisjaan; asia oli
näet se, että Nagelschmidt oli käyttänyt kelvotto-
masti, omin päin ryöstänyt ja polttanut, jonka vuoksi
Kohlhaas oli vähä ennen kuin hän Lützenissä laski
joukkonsa hajalleen, tuominnut hänen hirtettäväksi; waan
pelasti Nagelschmidt pahus nahkansa wain sen kautta,
että Kohlhaas oli waaliruhtinaalta saanut armon; sillä
laila he, Nagelschmidt ja Kohlhaas, weriwihollisina ero-
sivat toisistaan.

Siihen Meisfenin prinsessin suostumuksen saatuaan,
Kohlhaas istui kirjoituspöytänsä ja kirjoitti heti muu-
taman julistuksen, senlaisen, että Nagelschmidt oli hä-
wyttömästi walehdellut, kertoessaan muka siitä syystä
aseisiin ryhtyneensä, että Kohlhaasille olisi helpompi
ajaa käräjäjuttuaan perille asti; juttu suoriutui hyvästi
ilman syrjäisten tarwitsematta siihen sotkeutua millään
laila; eikä siinäkään ollut perää, että häntä, Kohlhaa-
sia, olisi wanhilaan pistetty eikä siinä puheesfakaan,
että olisi hän jollain laila sotawäen wartioimana; ja
niistä hirmittävistä rikoksista, joita Nagelschmidt oli
tehnyt sen jälkeen kun armo Kohlhaasille towereineen
oli annettu, oli hän saapa ansaitun rangaistuksen, kai-
kelle kansalle warotukseksi. Ja osottaakseen oikein sel-

wästi minäläinen lurjus Nagelschmidt on, Kohlhaas julistuksensa lopussa kertoi siitä, että Nagelschmidt oli hirtettäväksi tuomittu Lützenin linnassa olleen oikeuden tutkinnon nojalla eikä muu ollut häntä pelastanut hirtteen todella joutumasta kuin waaliruhtinaan armonanto eli turwakirja. Prinsssi oli hywillään tästä julistuksesta ja arveli, että se on olewa tehoowa keino pahojen luulojen poistamiseksi, joten Kohlhaas olkoon hyvässä turvassa ja siitä wahwa, että hän saa Dresdenissä olla rauhasa kunnes juttu on päätynyt. Sen sanottuaan, antoi hän Kohlhaasin pikku pojille juuston palasia, jotka olivat pöydällä, ja sanoi heille sekä Kohlhaasille itselleen hyvästit.

Breden kreivi, jota kumminkin älysi mihin suureen hätään Kohlhaas oli joutumaisillaan, teki kaikki voitawansa perille ajaakseen hänen juttuaan ennenkuin ehtisi uusia rettelöitä ja rötöksiä tulla. Ja Tronkan herran serkut puolestaan sen sijaan että siihen asti olivat siivosti tunnustaneet serkkunsa, Tronkan linnan herran, synlliseksi, pyytäen wain, että hänet rangastaisiin niin lieveästi kuin suinkin, alkoivat tästä puoleen juonitella jos jollakin tavoin; milloin sanoivat, että muka Tronkan herra ei ollut hewosia rääkännyt, waan oli siihen syypäät hänen palvelijansa, linnanwouti ja pehtori, milloin inttivät, että Kohlhaasin hewoset olivat jo ennen Tronkan linnaan tuloa olleet pääntaudissa muka ja osasivat wieraitakin miehiä haastaa oikeuteen todistamaan muka, että niin oli laita. Waan kun lopultakin monen mntkan kautta selwisi, että nuo

puheet olivat kun olivatkin tervassaan perättömiä, niin huomauttivat eräästä asetuksesta, minkä oli ruhtinas kaksitoista vuotta sitten antanut, jonka mukaan oli kielletty hevosenruuton vuoksi kulettamasta Brandenburgin ja Saksenin rajan poikki yhtään elukkaa, joten Tronkan linnan herra oli ollut muka wallan oikeassa kieltäessään Kohlhaasin kulettamasta hevosenja rajan poikki.

Kohlhaas, joka sillä välin oli ostanut takaisin talonsa, minkä oli aikoinaan naapurilleen myynyt, päätti lähteä Kohlhaasin-tylässä käymään muutamiksi päiviksi, syynki sanoen sen että talonkaupa oli sikäläisessä oikeudessa vahvistettava; waan waikkapa tosin syyskuuwlöt siihen aikaan olivat tehtävät, oli kuitenkin luultava, että todellinen syyn Kohlhaasin matkapuuhaan oli se, että hänen teki mieli päästä selwille kansan mielialasta ja tiesi mistä muista olosuhteista, joista hänen asiansa menestyminen tavalla tahti toisella saattoi riippua; ja entäpä hänellä oli muitakin syitä, kufapa ihmisen munaskuita tietää. Siis meni hän Wreden kreivin puheelle, kottiin jättäen hänelle suojaiksi heitetyn sotamiesroikan, kädesfään talon myyjän kirje, ja selwitti, että hänellä oli aikomus lähteä kymmeneksi tahti kahdeksitoista päiväksi Kohlhaasin-tylään Brandenburgiin, jos wain ei olisi oikeudessa hänen läsnäolonsa tuifi tarpeellinen. Wreden kreivi nolon näköisenä loi silmänsä lattiaan ja arweli, että juuri nyt olisi hänen läsnäolonsa oikeudessa hywinkein tärkeä, sillä tiesi mitä juonia Tronkan herralla ja hänen serkuillaan on ja

jitä ei arvaa ennakolta mihin kysymykseen ja selwittämättömiin wyhyteihin selwitystä tarwittaijain; waan kun Kohlhaas wastasi, että onhan hänellä asianajaja perin taitawa ja tähän asiaan perehtynyt, sekä lupasi waikkapa jo kahdeksan päivän perästä palata takaisin Dresdeniin, niin kreivi sanoi: „Menkäähän sitten, jahta Meissenin prinsifiltä olette saaneet pasin!”

Kohlhaas heti kirjoittikin anomuksen Meissenin prinsifille, joka oli hallituksen etupäässä, semmoisen, että annettaisiin hänelle passi Kohlhaasin-tylään matkaa warten kahdeksaksi päiväksi, ilmoittamatta kuitenkaan syntä tähän matkaan. Siihen anomukseen tuli wastaus, jonka alla oli luettava linnan päällikön Siegfried von Wenkin nimi; näet Meissenin prinsfi oli kolmeksi päiväksi lähtenyt maatiloillaan käymään ja jättänyt hallinnon ohjaksen sanotulle Wenkin wapaaherralle. Ja wastasi hän, että Kohlhaasin anomus oli esitettävä ruhtinaalle itselleen; passi annetaan heti, jahta ruhtinas siihen suostuu. Lewotonna ja tietämättä mikä juoni taas oli merrassa, Kohlhaas malttoi mieleensä ja odottamaan rupeji; waan moniaita päiviä meni, meni wiikko toista eikä kuulunut eikä näkynyt sitä kaimwattua passia. Eikä oikeuden päätöstäkään hänen juttuunsa tullut, waikka sitäkin oli luvattu jouduttaa. Kahdentenatoista päivänä hän päätti kirjoittaa uuden anomuksen hallitukselle, jaadaakseen selwille mitä mieltä hallituksella oli hänen suhtensa. Waan seuraaman päivän illalla alkunalle menessään hän ihmeekseen huomasi, että siinä huoneessa, missä niitten sotamiesten oli ta-

pana oleilla, joille oli uskottu hänen suojeleminen, näitä ei nyt enää nähtynytäkään. Mikä nyt? Hän tynjeli siltä talonmieheltä, vanhalta Tuomalta, joka vastasi: „Herra rakas! Usiat ei ole entisellään. Niitä sotamiehiä on tänään isompi roikka kuin ennen, waan ne ovat hajallaan mikä missäkin; mitkä ovat portissa kadun warressa, mitkä kaswitarhaan wiewässä portissa; mitkä ovat laittaneet porstuaan oljista wuoteen itelleen, kelwottomat“.

Kohlhaas kalpeni, waan ei ollut millänsäkään, arwelihan wain wälinpitämättömästi, että olkoot missä ovat, mielellään hänen puolesta, ja niille sotamiehille, jotta makaawat porstuasssa, hän lupasi tuoda tynntilät, että heidän ei tarwitse pimeässä olla. Kohltapa hän omin silmin näki, että hiljaisuudessa toimitettiin waidin waihdoskin, joka oli tapahtumasssa ensi kerta; talon mies siis ei ollut perättömiä puhunut! Kohlhaas ei saanut paljon unta silmiinsä sinä yönä, sen arwaa sanomattakin. Rukhtinas oli hänelle turwakirjan muka antanut ja syönyt sanansa, katala! Hän päätti, että jos niin on todellakin, että hän on wanhina tästä puoleen, olkoon menneekki, waan hallituksen ohjaksissa jotka ovat ilmoittakoot sen hänelle suoraan, että niin on. Sen wuokki käski hän Sternbaldin, renkinsä, huomenna waljastaa hewoset maunujen eteen, sillä hän aikoi läheteä tervehtimään muuatta ystäväänsä Lockewitzin kylään, joka muutamia päiviä sitten oli käynyt Dresdenissä ja kutsunut hänet lapsineen wieraakseen.

Sotamiehet, jotka päät yhdessä olivat huomaneet aiotun matkan valmistuksia, lähettivät keskuudesta yhden miehen, Kohlhaasilta salaa, kaupungille eikä aikaakaan, niin muuan poliisi-wirkamies useain kaupunginpalwelijain kanssa saapuivat naapuritaloon, joka oli Kohlhaasin taloa vastapäätä. Kohlhaas ei ollut huomaavinaan poliisien tuloa, hääräili wain lastensa kanssa ja puetti niitä sekä lähti sitten wasta kun poliiseja ei näkynyt kadulla; ja sanottuaan niille moniaile sotamiehille, jotka olivat porstuassa, että heidän ei tarwinnut tällä kertaa seurata häntä, hän kun ei kaimannut suojelusta matkallaan, rupeji hän nostamaan poikiaan wauuihin ja suuteli pieniä tyttölapsiaan jäähyvästiksi, heidän kun näet oli määrä jäädä kotiinsen wanhan talonmiehen huostaan. Kohlhaasin noustua wauuihin istumaan poikainsa wiereen, heti tuli se wirkamies toisesta talosta poliisien kanssa ja kysymihin hän lähteä aikoi. Siihen kun Kohlhaas wastasi, että hän aikoi lastensa kanssa lähteä tervehtimään muuatta tuttawaansa Lockewigin kysään, niin wirkamies kielsi: „Älkäähän hätäilkö, minun täytyy panna kansanne moniaita ratsumiehiä, Meislerin prinsin käästyn mukaan.“ „Kohlhaas kysyi puolestaan: „Suulettele, että minä en ole turwassa tuttwani talossa, joka on kutsunut minut lasteni kanssa päivällisille, häh?“ „Suulenpa hywin!“ wirkamies wastasi kohteliaasti ja hilpeästi, „waan ei teillä ole siitä wahinkokaan mitään, jos ratsumiehet seuraawatkin teidän jälisjänne.“

Kohlhaas vastasi puolestaan: „Waan onhan Meisfeinin prinsssi luvannut, että on wallasfani tahdonko wahlia mufaani wai enkö tahdo!“ Ja kun poliisimies kiertäen kaartaen huomautti minkälainen on ollut tapa kaisen aikaa, hänen wirassa ollessaan, niin Kohlhaas kertoi hänelle, että wahi oli annettu hänelle wain suojaksi eli turwaksi eikäpä suinkaan häntä wankinaan pitämään, ilmanko hänelle on armokirja eli turwakirja annettu, tohtori Martti Luteruksen neuwoista. Wirkamies sanoi nyt, että Wenkin wapaaherra, joka on poliisfin päällikkö nykyään, on nimenomaan welwottanut hänen lähettämään ratsumiehet hänelle suojaksi, sillä hywä; ja käski hänen mennä sanotun wapaaherran puheelle suorastaan, jos ei suostua tahdo, oikomaan tätä asiaa ja selwitystä kysymään. Kohlhaas, heittäen terävän katseen poliisiwirkamieheen, oli päättänyt ottaa selwää asiasta todellakin, maksoi minkä maksoi, ja sanoi: „Menen kun menentkin!“ jonka jälkeen hän sytki win sydämmin laskeusi wauuista maahan, toimitti lapset kaikki wanhan talonmiehen huostaan, käski renkinjä hewojen kanssa odottaa hänen palajamisstaan ja lähti poliisiwirkamiehen kanssa Wenkin wapaaherran puheelle.

Wenkin wapaaherra oli parasta-aikaa poliisifutintoa pitämässä moniaitten Nagelschmidtin roswojen kanssa, joita oli siepattu wangiksi edellisenä iltana jossain maalaiskylässä Leipzigin tienoilla, ja ne muut herrat ja ritarit, jotka olivat wapaaherran seurassa, heiltä kyselivät mikä mitäkin; siinä toimesa kun her-

rat paraitkaa olivat, tuli Kohlhaas sen poliisimirkamiehen kanssa huoneeseen. Herrat heittivät kuulustelun kesken ja Wenkin vapaaherra Kohlhaasin nähdesjään meni suoraa päätä hänen luo ja kysyi: „Mitä teillä on asia?“ Kohlhaas selwitti, että hänellä oli aikomus käydä terwehtimässä muuatta tuttawaansa Lockewitzin kylään, waan häntä ei haluta tällä kertaa sotamiesten ottaminen matkaansa? Siihen Wenkin vapaaherra, punasekji lentäen, wastata tokasi: „Lienee wiisainta jäädä kotiin ja jättää toiseen kertaan ne mafeat Lockewitzin päiwälliset!“ . . . Ei puhunut tuon enemppää Kohlhaasille, waan kääntyi sen poliisimirkamiehen puoleen ja sainoi: „Se käskyni on aiwan oikea eikä siis ole lupa laskea Kohlhaasia mihinkään, jollei kuusi ratsumiestä lähde hänelle seuraksi, sillä hywä!“ . . . Kohlhaas kysyi nyt suoraan: „Olenko minä siis wanfina ja onko sitä juhlasta, kaiten maailman kuullen annettua lupasta, mitä armoeli turwakirjaan sijältyy, että saan olla wapaudesani, rikottu, häh?“ Siihen Wenkin vapaaherra, tulipunafena kaswoistaan, wastasi, lähestyen Kohlhaasia ja katsoen häntä filmiin suoraan, wastasi: „Wanfina olette, wanfina tietenkfin!“ kääntyi hänelle selin, jätti hänen seisomaan siihen ja poistui taas puhuttelemaan niitä Nagelschmidtin roswoja. Kohlhaas poistui nyt hankin ja waikka oli hänestä selwä, että ainoa pelastuskeino, mikä oli hänellä jälellä, pako nimittäin, ei ollut niin helppo enää kuin ennen Wenkin vapaaherran puheelle menoaan, niin oli siitä käynnistä se selwä etu kum-

minikin, että hänen ei tarvinnut olla turvakirjan määräk-
 räyksestä sidottuna, koska sitä turvakirjaa oli sen
 antaja rikkonut puolestaan. Tultuaan kotiin käski
 hän renkinsä laskea hevoset valjaista ja meni sängen
 alakuloisena ja mieli tuohuksissa poliisi-wirkamiehen
 kanssa huoneeseensa. Se wirkamies heittäytyi Kohlhaa-
 sille hyvin ystävälliseksi muka ja imartelewaijesti ar-
 weli, että tämä „wangiksi joutuminen“ ei juinkaan
 liene kuin sulaa erehystä; kuitenkin waikka hän näin
 janoi, hän antoi silti käskyn sotamiehille lukita kaikki
 talon muut portit paitji kadun warrella olevaa. Sii-
 tä wiimemainitusta portista janoi Kohlhaasilla olewan
 muka luwan mennä jos haluttaa.

Sillä aikaa oli alkanut Nagelschmidtin käydä no-
 losti; poliisit ja sotawäki ahdisti mies poloista niin
 kowasti, että hän, waikka oli ollut Kohlhaasin kanssa
 wihoin, rupeji hautomaan mielesjään liittoutumista uude-
 taan sen entisen päällikkönsä kanssa. Ja sattumalta
 tuli hänen tietoonsa mi hin ahdinkoon Kohlhaas oli
 Dresdenissä joutunut, josta päättäen ei olisikaan Kohl-
 haas kumaties halutonkaan puolestaan ystämyyteen.
 Muuan matkustawainen näet, joka oli Dresdenissä
 käynyt, tieji siitä Nagelschmidtille kertoa. Senpä täh-
 den Nagelschmidt lähetti muutaman palvelijansa Dres-
 deniin wiemään perille huonosti töherretyn kirjeen
 Kohlhaasille, näin kuuluman: „Jos rupeat uudestaan
 kansan kapinan johtajaksi, ei ole sinulla hätääkään; mi-
 nä näet lähetän sinulle hevosia, wäkeä ja rahaa, jot-
 ta pääset sieltä Dresdenistä, niitten walapattoisten ja

sanansa syöneitten lurjusten käjistä erilleen. Sen saat uskoa, että olen kuuliaisempi sinulle ja että kaksin puolin rehellisemmin ja paremmin olen käyttänytvä kuin ennen, jos rupeat; lupaan vielä senkin, että itse tulen Dresdenin tienoille sinua wankeudesta auttamaan." Waan käwi hullusti; se sanansaattaja näet, joka oli lapsuudesta asti ollut kaatumawikainen, ja irastui siihen kamalaan tautiinsa arvaamatta muuttamassa maalaistalossa Dresdenin kaupungin läheisyydessä ja ne ihmiset, jotka kiiruhtivat hätään, riisuesaan waatteet hänen päältään, löysivät Nagelschmidtin kirjeen hänen poweltaan; ja heti kun hän oli tointunut siitä taudistaan wiettiin hän Dresdeniin linnaan.

Heti kun linnan-päällikkö, Wenkin wapaaherra, oli lutenut tuon kirjeen, kiirehti hän ruhtinaalliseen linnaan ja tapasi siellä paitsi ruhtinasta itseään myöskin kamreerin Konradin, joka oli parannut haawoistaan, ja juomanlastijan Henrikin sekä waltio-kanslian esimiehen Kallheimin kreiwini. Nuo herrat olivat kaikki siinä mielessä, että Kohlhaas on paikalla wangittawa ja tyrmään heitettävä sekä rangaistawa pitemmittä mutkitta, koska hän on yksissä juonissa Nagelschmidtin kanssa, sillä oli muka aiwan selwä, että ei tuota kirjettä olisi Nagelschmidt lähettänyt Kohlhaasille, jos ei Kohlhaas olisi puolestaan hänkin lähettänyt kirjeen ensinnä Nagelschmidtille ja jos eivät he olisi päättäneet keskenään ryhtyä uusiin rikollisiin puuhiin yksissänewoin. Waaliruhtinas puolestaan ei kumminkaan ottanut uskoakseen, että niin oli laita; tämä kirje yk-

jistään ei hänestä todistanut Kohlhaasin rikollisuutta päinvastoin näytti hänestä siltä kuin Nagelschmidtin kirjeestä selviäisi, että Kohlhaas ei olisi kirjettä lähettänyt Nagelschmidtille. Ninoastaan siihen ehdotukseen hän saattoi suostua, jospa kohta vasta kauan mietityään, minkä Kallheimin kreivi ehdotti, että nimittäin lastettaisiin tuo mies, jonka Nagelschmidt oli lähettänyt Dresdeniin matkalle, viemään perille asti se kirje, ikäänkuin olisi hän vielä vapaa, ja sillä lailla tutkittaisiin asia ja päästäisiin selville siitä lähettäisikö Kohlhaas kirjeen vastaukseksi Nagelschmidtin kirjeeseen ja mitä hän vastaisi.

Suomenna tuotiinkin se Nagelschmidtin sanansaattaja putkasta ruhtinaalliseen linnaan, jossa linnan-päällikkö, Wenkin wapaaherra, antoi hänelle kirjeen takaisin ja läski, aivan kuin jos ei häntä olisi kiinniotettukaan, viemään sen Kohlhaasille; ja lupasi wapaaherra laskea hänet vapaalle jalalle, jähka hän tekisi työtä käskettyä. Siihen kawalaan juoneen tuo kelmoton mies suostuikin. — Poliisin käskystä hän osti näet torilta krapuja ja niitä kauppaawinaan oli Kohlhaasille, mennessään hänen huoneeseensa.

Kohlhaas, luettuaan Nagelschmidtin kirjeen, sillä aikaa kuin lapset huvikseen katselivat kaupaksi tarjottuja krapuja, olisi warmaankin, jos olosuhteet toisellaisia olisivat olleet, tarttunut tuota lurjuusta takinaukaluksen ja kutsunut sotamiehet, jotka seisoiwat omenpielessä, wangitsemaan häntä. Waan kansan ollessa tiinä mielialassa, misä se oli, melkeinpä hänelle ynseä,

ei hän luullut siitä olevan mitään hyötyä; ja koska hän oli siitä wahwa, että ei mikään muu keino, ei hyvä eikä paha, tehoisi pelastamaan häntä, niin katseleli hän kirjeewaihtajaa, krapujen kauppiasta mukamas, filmiin, tunsi hänet entisajoilta ja kysyi hänen majataloa y. m. sekä käski hänen muutaman tunnin perästä palajamaan ja vastausta noutamaan. Sternbaldin huusi hän luokseen ja käski ostaa kauppiaalta moniaita krapuja eikä Sternbald ja kauppias ensinkään tunteneet toisiaan. Heidän poistuttuaan hän istui pöytänsä ja kirjoitti seuraawan kirjeen Nagelschmidtille. „Olsoon menneeksi, suostun rupeamaan sen miesroikan päällitöksi uudestaan. Waan pitääkin sinun lähettää kaksi hevosta waunuineen noutamaan minut lapsineni pois tästä kaupungista, jossa minua wartioidaan kuin jos olisin mikähän wanki. Waan toiset kaksi hevosta on sinun toimitettava Wittenbergin tielle syistä, joita on tarpeeton selwittää. Toiwon lahjoilla saawani puolelleni minua wartioivat sotamiehet, waan jos se toiwopettaisi, niin siltä waralta lähetä kaksi rohkeata ja wahwaa, aseellista miestä niitten hevosten kanssa. Ja pane myös wähin rahaa miesten mukaan, parisenttimmentä kultarahaa, että pystyn wälttämättömimmät menot suorittamaan; wasta ne sinulle suoritan tafaijin. Waan aivan tarpeeton on sinun itseji tulla tänne; päinwastoin kiellän jyrkästi sinua tulemasta, sillä sinua paremmin tarwitaan siellä johtamaan mies-roikkaa kunnes minä saawun“. Sen kirjeen jätti hän Nagelschmidtin sanansaattajalle, antoi hänelle runsaat lah-

jat sen oheksa ja käski hänen wisusti katjomaankin, että ei wain katoaisi kirje, waan perille tulisi, Nagelschmidtin käsiin. . . Hänen aikomuksensa oli mennä, jalka wain pääsisi, Nagelschmidtin avulla pois tuosta Dresdenin kaupungista, johonkin merenranta-kaupunkiin, Hampuriin esim., ja sitä tietä Amerikkaan tahti Intiaan tahti johonkin muualle mihin hywänsä, sillä olihan toivo pettynyt eikä kumminkaan nuo mustat hewoset enää lihoisi ennalleen, siitä puhumattakaan, että Nagelschmidtin kanssa ei tehnyt mieli ruweta yksiin liittoihin ryöwäriin kurjaa ammattia harjoittamaan.

Seti kun se kurja petturi oli Kohlhaasin kirjeen jättänyt linnan päällikön, Wenkin wapaaherran käsiin, ruhtinaallisen oikeuden puheenjohtaja, Wreden kreivi, sai mirkaeron ja nimitettiin hänen sijaan mainitun oikeuden esimiehenä Kallheimin kreivi; ja sen oheksa ruhtinas käski että on Kohlhaas wangiksi otettava ja rautoihin lyötävä sekä heitettävä linnan torniin. Naulattiin kadun ristenkisiin tuosta kirjeestä, minkä hän oli Nagelschmidtille kirjoittanut, jäljennöksiä ja haastettiin hänet oikeuteen; kirje näytettiin ja kysyttiin onko hän sen kirjoittanut, johon hän wastasi kirjoittaneensa, waan kun kysyttiin oliko hänellä mitä wastattawa puolustukseksen, niin wastasi hän ei olewan mitään wastattawaa, jonka jälkeen hän tuomittiin kuumilla raudoilla poltettawaksi, silwottawaksi ja hirtettäväksi.

Sillä kannalla olivat asiat Kohlhaas raukan, kun Saksin waaliruhtinaan naapuri, Brandenburgin waali-

ruhtinas näet sen, joka hänkin tahti hänen ruhtinaallinen oikeutensa oli ollut, kuten lukija muistaneekin, Kohlhaasin jutun kansa tekemisessä, ryhtyi uudestaan siihen hän puolestaan ja päätti ruweta pontewiin toimiin hänen pelastamiseksi sorron ja wäkivallan alta. Brandenburgin waaliruhtinas näet lähetti Dresdeniin, Saksenin waaliruhtinaalle juhlassien vaatimuksen semmoisen, että Kohlhaas, joka oikeastaan oli kuin olisin Brandenburgin ruhtinaan alamainen, oli irti päästettävä, että pääsisi palaamaan kotimaahansa. Se tallimestari Geusaun herra, jalo mies kun oli ja Kohlhaasin ystävä, oli näet puhutellut Brandenburgin ruhtinasta muutamalla käwelyllä Spree-joen warrella ja selwittänyt kuinka wäärin oli kohdeltu Kohlhaasia Dresdenissä, oli ensinmä muka turwakirja eli armokirja annettu, waan sitten se annettu sana kurjasti syöty. Waan ymmärrettävästi Geusaun herra sen oheksa mainitsi, että kaikkiin näihin rettelöihin oli warjinaisena syynä Brandenburgin ruhtinaan waltiofankleri, Kallheimin freiwi hänkin, Siegfried nimeltä, joka oli hyljännyt Kohlhaasin kanteen ja antanut wäärän, Kohlhaasia sortawan päätöksen. Seuraus olikin, että ruhtinas antoi wirkaeron sille freiwille ja nimitti hänen sijaan waltiofankleriksi Geusaun herran itsensä. Ruhtinas näet huomasi, että syyn tuohon päätökseen oli, että Kallheimin freiwi oli sukua Tronkan herralle ja oli katolainen puoltanut sitä sukulaistaan. Siihen aikaan Puolan waltakunta oli ties mistä asiasta Saksenin waaliruhtinaskunnan kansa ilmeisessä

riidasja, jonka takia Puolan kuningas vähä väliä kehotti Brandenburgin waaliruhtinasta rupeamaan hänen kanssansa yksiin liittoon ja yhteiseen sotaan Saksenia vastaan muka. Sikä siis turhaankaan Brandenburgin waltiokansleri, Geusaun herra näet, ollutkaan siinä toivosja, että hänelle onnistuisi suostuttaa Saksenin ruhtinasta laskemaan Kohlhaasin wapaalle jalalle, Brandenburgin ruhtinaan mieliksi, waltakunnan tarwitsematta joutua sefasortoon silti. Senpä wuoksi waltiokansleri ei ainoastaan waatinut, että Kohlhaas oli heti paikalla laskeutumaan Dresdenin wankilasta ulos, koska häntä oli inhimillisiä ja jumalallisia lajeja polkemalla kamalasti sorrettu, waikka ei tietenkään mitään estäisi Dresdenin howia haastattamasta häntä Brandenburgin pääkaupungin oikeuteen silti, jos hän on jostakin rikoksesta syytettävä, jolloin luonnollisesti hän tuomittaisiin Brandenburgin lakien mukaan; waan pyysi hän sen ohessa passia jolletin latimiehelle, että tämä saisi wapaasti tulla Dresdeniin Kohlhaasin puolesta käräjöimään Tronkan herran kanssa, se kun oli ne mustat hewokset hirweästi laihduttanut ja rääkännyt; tämä rikos kun näet oli tehty Saksenin alueella.

Konradin kamreeri, joka oli näinä nullistufjen aikoina, kun wirtkamiehiä pantiin wiralta pois ja toisia nimitettiin sijaan, waltiokanslian esimieheksi nimitetty ja jonka ei tehnyt mieli ruweta Brandenburgin ruhtinaan kanssa isoon riitaan Kohlhaasin takia, wastasi hallitsijansa, Saksenin waaliruhtinaan puolesta ja hänen nimesjä näinikään: On warjin kummallinen ja

kohtuuton se vaatimus, että ei saisi Kohlhaasia muka tuomita Saksenisä ja Saksenin lakien mukaan, sillä olihan hänellä kumminkin Saksenisä, nimittäin Dresdenin kaupurigin maalla, majatalo omituinen eikä hän itsekkään tiellä olewansa Saksenin kansalaisia. Waan kun Puolan kuningas oli ehtinyt jo koota wiisituhattamiehisen sotajoukon Saksenin rajalle ja kun waltiokansleri Genfaun herra selitti puolestaan, että Kohlhaasinsylä, josta Kohlhaas oli nimensä saanut, kumminkin on Brandenburgisä, ja että Kohlhaasin kuolemaan tuomitsemisstä katsottaisiin selwäksi kansanwälisen oikeuden rikkomiseksi, niin kutsui ruhtinas, Konradin kamreerin neuvosta, Meissenin prinsin Kristianin maatilaltaan wafite Dresdenisä käymään ja päätti tämän wiisaan waltiomiehen lehotuksesta suostua Brandenburgin ruhtinaan vaatimukseen siis ja lähettää Kohlhaasin hänen huostaansa. Prinsin täytyi, waikkakin hän oli warsin tyytymätön niihin sopimattomiin toimiin, joihin oli Kohlhaasin asiastä ryhdytty, kuitenkin ottaa sitä ajaakseen, ja kysyi ruhtinaalta minkä perusteella olisi Berliinisä nostettava Kohlhaasia vastaan kenne; waan koska ei käynyt puheeksi ottaminen sitä kirjettä, minkä Nagelschmidt oli lähettänyt, kirjeentuojan petollisen käytöksen wuoksi näet, eikä myöskään enää niitä murhapolttoja ja ryöstöjäkään, jotka Kohlhaasille oli sen armo-kirjan julistamisella anteesfi annettu, käynyt mainitseminen, niin päätti ruhtinas lähettää Hänen Majesteetilleen Rooman keisarille Wieniin, jonka waltikan alaisina oliwat kumpikin, sekä hän, Saksenin

ruhtinas, että Brandenburginkin ruhtinas, kertomuksen siitä, mitenkä Kohlhaas oli waltakunnan rauhaa rikkonut hyökätessään aseellisen sotajoukon kanssa Sakseniin, ja pyytää häntä, joka ei ollut sidottuna millään armotirjalla, haastattamaan Kohlhaasin jollain yleisellä waltakunnan syyttäjällä tilille Berliinin hovi-oikeuteen.

Kahdeksan päivää sen jälkeen pani muuan ritari, nimeltä Friedrich von Malzahn, ynnä kuusi ratsumiestä, jotka Brandenburgin ruhtinas oli lähettänyt Dresdeniin Kohlhaasin noutamaan, hänen ja hänen wiisi lastansa, jotka hänen pyynnöstä noudettiin löytölasten ja orpojen hoitoloišta, katettuihin waunuihin istumaan ja lähti tulettamaan heidät Berliiniin. Samoihin aikoihin oli sattumalta Saksenin waaliruhtinas lähtenyt hirwen-jahtiin Dahmeen; muuan ylhäinen herra, joka oli maaherra wiraltaan ja jolla oli isot maatilat Saksenin rajalla, Kallheimin kreivi Alonsius näet, oli kutsunut hänen howilaisineen, joitten joukossa Konradin kamreeri ja hänen puolisonsa, Heloise nimeltä, joka oli mainitun kreivin tytär ja sen Dresdenin howioikeuden esimiehen sisar, sekä epäluwun aatelisia muita naisia ja herroja, tieji minkä nimellisiä. Iso telttä oli pystytetty muutamalle mäelle, telttan katoessa liehui lippuja mitkä mintin värisiä ja kaikki olivat, wasta palattuaan hirwen ajošta, asettuneet telttaan katettuun pöytään syömään ja juomaan, palvelijat ja passarit heitä passaamaan ja torwi-soittokunnan soittaessa pöytä-musiikkia erään ison tammen juurella; — siinä toimesja heidän ollessa tulivat waunut, joisja oli Kohl-

haas lapsineen, Dresdenistä päin, ne kuusi ratsumiestä wieresssä ja heidän etupäässä äsken mainittu Malzahnin herra. Olivat tulijat vähän myöhästyneet, kolmisen päivää myöhemmin tulivat kuin oli määrä, tieji mistä syystä.

Waaliruhtinas istui sen kauniin Heloisen wieresssä, jota hän oli varhaisesta nuoruudestaan rakastanut, tatti napeista irti ja sulkahattu männyn-lehmillä koristettu, metsästäjään tarwoin, oli hywällä tuulella, niin kuin juhlassa ainakin, ja huuji hilpeästi: „menkäämme ja antakaamme tuolle onnettomalle wangille, olkoon hän kuka hywänsä, pifarillisen rypälewiinaa ja muuta hywää, mitä pöydässä on tarjona!“ Se kaunis Heloise, heittäen häneen firkaan filmänksen, nousi heti seisalleen ja rupeji hopeiselle lautaselle, minkä muuan palvelia toi hänelle, kotoilemaan hedelmiä ja leivoksia pöydältä minkä kerkesi; ja olivat jo muuttin pöytäwieraat rientäneet ruhtinaan kehotusta warteen ottamaan ja teltasta poistumaan, mennäkseen sitä wankia katsomaan ja kestitsemään muka. Waan arwaamatta tuli maaherra Kallheim hywin nolosen näköisenä takaisin heitä vastaan ja kielsi menemästä wauruille. Ruhtinas kummisjaan kysyi: „Mitä nyt?“ Siihen maaherra wastasi hämillään ja kamreerin puoleen kääntyen: „Kohlhaas se on!“ Kamreeri niin hämmästyti, että kaatoi pifarin, mikä oli hänellä kädessä, ylös alajin, niin että wiina laikki juoksi hiekkaan. Ruhtinas lensi tulipunaiseksi ja laski kiireesti lasinsa lautaselle, minkä muuan palvelija kamreerin kästystä toi hänelle. Ja

fillä aikaa kun waunut ja ne kuusi ratsumiestä hitaasti kulkiwat eteenpäin teltan siwu, metsästysseuran keskitse Dahmeen miemällä tiellä, ne ylhäiset metsästys-herrat ja naiset palasivat, waunuista ja wangista enää huolimatta.

Seti kun ruhtinas oli pöytänsä istunut uudelleen, maaherra lähetti Dahmen kaupungin maistraatille käskyn pitää siitä huolta että ei jäisi Kohlhaas lapsineen yöfikään sinne, vaan olisi käskettävä wangin-kuljettaja jatkamaan matkaa yön selkään, jotta vaan wanki ei joutuisi muka toistamiseen ruhtinaan tielle, häiritsemään hänen rauhaansa. Waan sittenkin käwi niin että wanki kuljettajineen yöpyi muutamaaan syrjäiseen maalais-taloon kaupungin läheisyyteen, ennenkuin kaupunkiin ehdittiinkään.

Syöty kun oli ja juotu illallispyöhdässä herkuksiksi ja kaitkien hyvällä tuulella ollessa, maaherra esitti ruhtinaalle ja muille ylhäisille vierailleen, että entäpä vielä ennen maatapanoa mentäisiin hirwiä takaa-ajamaan. Ja siihen suostuttiinkin riemumielin, siepattiin pysäht naulasta ja juoksujalasja riennettiin oijen ja aitojen yli metsikköön. Sitä aikaakaan, niin ruhtinas ja se kaunis Heloise, joka oli lähtenyt humikseen katsomaan hirvien ajoa hänkin, joutuivat arwamattaan suureksi hämmästykseseen sen saman talon kartanolle, johon Kohlhaas ja hänen wartijansa olivat yöpyneet. Rouwa Heloise, kuultuaan, että niin oli asia, pisti kultaketjunsä, mikä oli hänellä kaulassja, piiloon ja wallattomasti kehotteli ruhtinasta menemään

siisään ja katsomaan sitä kuulufaa rosvoa muka filmästä filmään. Ruhtinas lensi tulipunaiseksi sanoen: „Hyvänen aika, Heloise, minäkö Kohlhaasia katsomaan!“ — „Tulkaahan wain, eihän kukaan teitä tunne; metsästäjän takki teillä on niinkuin muillakin eikä hattunnekaan ole toisen karvainen kuin toisten hatut; tulkaahan wain huoleti“ rouwa rohkeutta ruhtinaalle puhutteli. Ja kun päälliseksi moniaat homilaiset, jotka olivat pistäntyneet talon pirttiin, sieltä palatessaan sanoivat, että ei Kohlhaas eikä wangingwärtijakaan tiedä teitä metsäsläjät lienevät, saati että ruhtinas on joukossa, niin painoi ruhtinas hattunsa filmilleen ja painui ovesta pirttiin arwellen: „Mailma on hullu, nainen kaikista hulluin!“

Heidän pirttiin tullessa Kohlhaasin tapasivat istumassa seinän warassa olkivuoteella ja kipeää lastansa maidolla juottamassa. Häneltä kyselivät: „Mitä lasta waiwaa? Mistä rikofsesta olette wangiksi joutuneet? Mihin teitä nyt kuletetaan?“ Mikä kysyi mitäkin, johon kaikkeen Kohlhaas wastasi taitamasti ja lyhyesti.

Ruhtinas, joka seifoi toisten seuralaistensa seuran takana, huomasi, että Kohlhaasin kaulassa riippui filkkisesjä nauhasa pienonen, lyijyninen kotelo; ja koska hän ei keksinyt muutaakaan puheenainetta, niin kysyi hän: „Mitä tuossa kotelossa on, häh?“ Kohlhaas otti kaulastansa sen kotelon, awasi sen, näytti sen sisällön, muutaman siwän paperikäärön näet, sinetillä lukitun, ja sanoi: „Niinpä niinkin, tämän kotelon

syntyjä syviä haluatte kuulla kufaties? . . . Muutama
 päivä, juuri seitsemän vuokautta siitä kun
 waimoni kuoli, olin matkassa Kuhlhaasin-lylästä Tron-
 kan linnaan, wangihseni ottaahseni mainitun linnan
 herran ja rangaihseni hänet niistä ilkitöistään; sil-
 loin arwaamatta jouduin Jüterbockin isoille markki-
 noille, joilla oli mahdottoman paljon wäkeä; ja tieji-
 mistä syystä olivat Saksien ja Brandenburgin waaliruh-
 tinaatkin molemmat saapuneet niille markkinoille, lienee
 heillä ollut jotain yhteistä asiaa, josta neuwotteliwat.
 Käsitynkäsji kulkimat kaduilla markkina-touhua katjellen,
 niinkuin ainakin on tapa niitten, jotka markkina-lystiä
 katjelewat. Tapasiwat silloin muutaman mustalais-akan,
 joka istui jalkaralla wäkijoukossa annakka kädesjänjä
 ennuustamassa mille mitäkin, toisille onnettomuutta toi-
 sille onnea. „Sanokaapa mikä kohtalo meillekin on
 tulewa!“ kehotteliwat, puoli leikkiä puoli totta. Olin
 juuri-itään saapunut joukoni kanssa muutamaun kau-
 pungin rawintolaan ja sattumalta jouduin ruhtinaitten
 läheisyhteen, kuitenkaan en niin lähelle, että olijin kuul-
 lut mitä tuo mustalaisakka heille wastasi, sillä seisoin
 erään kirkon portissa ja wäkijoukko oli minun ja akan
 välissä. Naurahtaen sanoiwat ihmiset toisilleen, että
 akka on sitti salaperäinen muka, että se ei sano mitä
 tietää; „hullu kaisen tietonsa sanoo;“ siinä kun oli
 ahdinko ja wäen tungos suuri enkä minä ollut kowin-
 kaan uteliaas, olin wain halukas suomaan uteliaille
 tilaa, niin noujin muutamalle penkille, joka oli kirkon
 seinän wieresjä. Tuskin olin nähnyt, siinä seisoesjani,

ruhtinaita ja mustalaisakkaa jalkarallaan wäkijoukon keskellä, niin mustalaisakka alkoi katsoa ympärilleen ja nähtyään minun nousi seisolleen ja kainalosaumainsa varassa wäkijoukon läpi pujotteli minun luokseni, jofunen pieni esine kädessään, ja janoi: „Tuossa, jos herra tietää tahtoo, kysykää tuota miestä!“ Sitä sanottuaan hän niillä kuivettuneilla, laihoilla käsillään heitti minulle tämän pienosen, suulakalla lutitun paperikäärön, waikka minä en ollut ikinä häntä ennen nähnyt, saati häneltä kysynyt kohtaloani. Kummissani kysyin, taikkein ihmisten filmät minuun: „Hywänen aika, miksikä tämän minulle annatte?“ Johon hän wastasi kiireesti jotain selawaa, josta en kuitenkaan muuta erottanut kuin että nimeni kuulin, jotain siihen suuntaan, että: „Kohlhaas, hevostauppias sinä, ota tämä taikakalu, se suojelee sinua paljosta pahasta ja pelastaa henkesikin!“... No niin, tosi se on että eiwät Dresdenin herrat minulle mitään mahtaneet, henkeni kaupalla waikka siellä oleskelin. Saa nähdä miten käynee Berliinissä, jalka sinne saawun!“

Kohlhaas ei ollut loppuun kertoa ehtinyt niin jofuli ruhtinaan paha olla. Rouwa Heloise kysyi: „Mitä hätänä?“ Siihen ruhtinas wastasi: „Ei hätää mitään!“ Waan kuitenkin hän ei pysynyt pennillä, mihin oli mennyt istumaan, waan romahti pitkälleen lattiaan, aivan taidottomaksi. Rouwa ei ehtinyt estää häntä kaatumasta. Käski wain wettä, kylmää wettä noutaa. Ruhtinas kannettiin toiseen huoneeseen ja lastettiin ruoteelle. Urmaa sen mikä

hämmästyks waltasi kaikkea, varsinkin kun kamreeri, koetettuaan wirvoittaa ruhtinasta turhaan, huusi hädisiään, että se on mahtanut saada halwauksen. Kiireen kautta noudettiin lääkäri toijesta kylästä ja lääkäri waljastutti wanut ja toimitti ruhtinaan muutama ruhtinaalliseen metsästyks-linnaan; waan matkalla waikka tointuikin ruhtinas pari kertaa taidolleen, niin meni hän yhtä monta kertaa taidottomaksi jälleen. Lääkäri luuli että ruhtinas sairastunee varsin warralliseen hermotautiin, saapas nähdä. Sairaswuoteellaan toinnuttuaan niin että silmät aukeni, oli ensimmäiset sanansa: „Missä on Kohlhaas?“

Kamreeri wäärin käsitti kysymystä ja wastasi, että ei ole hätää enjintään; Kohlhaas on wankina ja matkalla Brandenburgiin, wartiajoukon saattamana. „Olen kowasti nuhdellut puolisoani siitä että hän noin kewymielisesti ja ajattelemattomasti neuvoi teitä menemään pirttiin Kohlhaasia katsomaan muka. Waan sanokaahan, ruhtinas rakas, mikä ihmeellisen kamala asia saikaan teidät äkkiä sairastumaan?“ kamreeri kysyi, johon ruhtinas wastasi: „Minun täytyy se tunnustaa, että se Iyhinen kotelo ja pienoinen paperikäärö aikaansai pahoinvointini, se mitättömältä näyttävä kalu, nähtääs!“ Tiesi mitä ruhtinas sopersi selittääseen kauhistuksen waltaan joutumistaan sitä koteloa paperikääröineen nähdesjään, jonka jälkeen tiywaasti tarttui kamreerin käteen ja fanoi, että se paperikäärö oli hänelle erinomaisen tärkeä ja kallis kalu, sekä käski kamreerin kiireen kautta ratfistaa Dahmeen noutamaan

jen paperin, maksoi minkä maksoi. Kamreeri kävi nolon näköiseksi ja huomautti ruhtinasta siitä että jos hän haluaa saada käsiinsä sitä paperi-käärnä, niin älköön juinkaan puhuko siitä mitään kellenkään, sillä luonnollista on, että Kuhlhaas tekee kaiken voitawansa estääkseen ruhtinasta saamasta sitä; tarjotkoon ruhtinas waiikka kaikki rikkautensa, niin turha on pyyntö, se Kuhlhaas ilkimys ei suostu, se on selwä. Tässä täytyy kavalasti menetellä, koittaa jollakin syrjäisellä henkilöllä houkutella tuota kallista kalua Kuhlhaasilta, hänen arvaamatta että ruhtinas on sitä laipaamassa.

Ruhtinas kysyi: eikö olisi mahdollista keskeyttää Kuhlhaasin kulestusta ennenkuin häntä Dahmesta kuletetaan etemmäs niin että vasta sitten laskettaisiin mäännänsä jaska on antanut käsiinsä sen paperikäärnä? Kamreeri ihmetteli mikä ruhtinasta waiwanneekaan ja wastasi, että luultawastikin Kuhlhaasia on ennätetty jo aikoja sitten kulettaa Dahmesta tuonnemmas, wieläpä Brandenburgin puolelle rajaa; ja siitä jos ruwettaisiin wäkiin palauttamaan wankia Saksenin puolelle rajaa, olisi tieksi mitkä hantaluudet ja isot rötökset wälttämättömänä seurauksena. „Mistä te tiedätte, että tuo paperikäärnä koskee teitä, ruhtinas rakas, ja jos se koskee teitä, sanokaa mitä siihen on kirjoitettu.“ Kamreeri uteli, ruhtinaan heittäytyessä wuoteelleen toiwottoman näköisenä kerrassaan. Kamreerin kysymykseen hän ei wastannut sanaakaan, sillä hän ei luottanut hänen wilpittömyyteen ja awuliaisuuteen, katse-

liban wain nenäliinaansa, joka oli hänellä kädessä, kol-
 kon ja lewottoman näköisenä. Yhtäkkiä hän käski luok-
 seen muutaman nuoren, reippaan ja taitawan miehen,
 joka useinkin oli ollut hänen towerina metsästyksretkillä
 ja matkoilla, nimeltä Stein, ja kamreeri poistui wuo-
 rostaan huoneesta. Ruhtinas kysyi Steiniltä: „Kuul-
 lehan, jos tahdot nauttia iäksi kaikeksi ystäwnyttäni
 ja kiitollisuuttani, niin nyt on sinulla siihen oiva tilai-
 suus; ennenkuin Kohlhaas ehtii Berliiniin, käyhän nou-
 tamassa häneltä, maksoi minä maksoi, se lyhyinen
 kotelo paperi-kääröineen!“ ja koki ruhtinas hänelle se-
 littää kuinka tärkeä tuo taikakalu on ja mistä suuresta
 merkityksestä kaikin puolin. Neuvoi sitten tarjoamaan
 Kohlhaasille rahaa, waan jos ei hän siihen tyytyisi,
 pitäisi luvata wapauttaa hänet wankeudesta kerrassaan,
 wieläpä tulisi luvata, että kuoleman-tuomiofin peruu-
 tetaan; tehtöön Stein kaiken woimansa wapauttaakseen
 Kohlhaasin wankeudesta ja älköön olko wisu, antakoon
 kaikki mitä wapauttamiseen tarwitaan, hewosia, wäkeä
 ja rahaa.

Steinin herra sai ruhtinaalta muutaman kirjalli-
 sen waltuutuksen ja lähti heti kelpo ratsun selässä moniait-
 ten sotamiesten kanssa matkalle eikä ollutkaan huono
 onni heillä. Kohlhaasin ja hänen wartijoitaan saa-
 wuttimatkin näet eräässä kylässä, joka oli Saksenin
 ja Brandenburgin rajalla; Malzahnin herra, wangin
 kulettajain päällikkö, ja wanki istuivat muutamalla
 kartanolla aterioimassa parasta-aikaa talon portahilla
 taiwasalla. Malzahn, jolle Steinin herra esitti itsensä

muka muukalaisena ja halullisena näkemään kuulujaa Kuhlhaasia, koska siihen tilaisuutta ohjulkiesja tarjoutui, lohteliaasti pyysi vierasta aterialle rupeamaan; ja kun Malzahnin täytyi tuontuostakin poistua, talosta lähtö mielessä, milloin minkin asian tähden, niin Steinin herra pääsi kahden kesken Kuhlhaasin kanssa ilmoittamaan sitä eriskummallista asiaa, jota toimittamaan hän oli lähtenyt matkalle.

Kuhlhaasin tiedossa oli jo mikä mahtava mies oli tuo Dahmen pirtissä tainnoksiin mennyt herra eikä muuta puuttunut hänen koston-sekaisessa ilossaan ja hyvässä mielessään siitä kuin tieto mitä kirjoitusta siinä paperikäärössä lienee — jota hän ei ruvennut utelmaankaan, sillä hänestä oli uteliaisuus semmoinen halpa-mielistä —; waan siihen nähden, että ruhtinas oli kerrassaan kelvottomasti käyttäytynyt ja sanansa katalasti syönyt, hän kun oli rikkonut sitä armokirjaa, mikä oli Kuhlhaasille antanut, lupasi rikokset kaikki anteeksi antaa eikä anteeksi antanutkaan, niin Kuhlhaas kieltäytyi jyrkästi suostumasta ruhtinaan pyyntöön; ei suostunut antamaan sitä paperi-käärnä, ei waikka mikä olisi. „Waan saattehan wapautenne ja henkenne pitää jos suostutte!“ Steinin herra ihmetteli. Mutta Kuhlhaasissa oli kosto-mieli palawa ja kamalan kolkko, sillä hän vastasi näinikään: „Waikka ruhtinas tulisi ja janoisi, että hän tahtoo tehdä lopun itsestään ja kaikista neuwonantajistaan, — tehdä lopun näet, mikä minulle olisi hywin mieluisia, niin en sittedään suostuisi, sillä se paperi-käärö on hänelle armokkaampi kuin henki,

ja vastaisin, että on wallasfafi wiedä minut mestauslavalle, waan minun wallasfani on sinulle kiusaa tehdä ja minä tahdonkin kiusata!" Eikä puhunut tuon enempää, ei yhtään sanaa, sille Steinin herralle. Levollisesti wain aterioi ja käski ratsumiehen, wartijoista muutaman, syödä mitä ei jaksanut itse syödä. Ei edes liikahtanut paikaltaan muutama tuntiin; sitte wasta kun talosta tuli lähtö ja hän waunussa jo oli istumassa, hän nyykähytti päätään Steinin herralle, joka kumminkin oli luvannut wapauttaa hänet wankeudesta, wieläpä kuoleman tuomion peruuttamisenkin luvannut ruhtinaan puolesta.

Tuon sanoman kuultuaan ruhtinas sairastui, monenlaisesta sydäntä repivästä mielenkuohusta näet, niin pahasti, että lääkäri oli kolmisen päivää yhtämittaisessa pelossa että nyt hän kuolee. Waan tointui hän siitä kumminkin, hänellä kun oli näet luonostaan wahwa ruumis ja hywä terveys, moniaita wiikkoja oltuaan wuoteen omana ja kärjittyään paljotuksia; kuitenkin hän parani sen werran, että voitiin kulettaa hänet siitä metsästys-linnasta pääkaupunkiin Dresdeniin, tynnyjen ja peittojen turwassa, joita pantiin waunuihin epäluksi. Ja jaksoi hän puuttua halituksen ohjaksiinkin taas jotenkin. Heti kotiin tultuaan hän kutsui puheelleen Meisfenin prinszin Kristianin ja kysyi häneltä oliko hänen mielestään syytä ollenkaan lähettääkään waltioneuwosta Eibenmayeria hänen majesteettinsa keisarin luo Wieniin, niinkuin ennen oli ollut puhe, walitusta perille wiemään siitä kun Kobl-

haas oli waltakunnan rauhaa rikkonut. Prinsji käwi hywin kummiinsa ja wastasi: „Hywänen aika, johan waltioneuwoos Gibenmayer on aifoja fitten mennyt Wieniin keisaria puhuttelemaan ja sitä walitusta perille wiemään; tehän itse annoitte siitä käskyn jo ennen metsästys-retkelle lähtöänne, kostapa Brandenburgin ruhtinasin puolestaan oli silloin lähettänyt asian-ajansa Zäunerin Dresdeniin Tronkan herraa syyttämään hewosten rääkistä ja muusta wäärnydestään.“

Ruhtinas, lähestyessään työpöytänsä ja lentäen punaisefji, ihmetteli minkä tähden muka oli niin isoa kiirettä pidetty, sillä olihan puhe ollut semmoinen, että ensinnä kyseltäisiin neuwofsi tohtori Luterus, joka oli puoltanut armokirjan antoa Koblhaasille, ja ruhtinas wasta silloin määräisi päivän milloin oli keisarin puheelle mentävä sitä walitusta perille wiemään. Suuttuipa niin että wiskeli kaikki pöydällä olewat paperit siin sofin. Meisjenin prinsji filmät renkaallaan katseli ruhtinasta ja sano: „Onpa itäwä, että olen pahoittanut teidän mieltänne, waan niin on asia kumminkin, että waltioneuwoostosja päätettiin nimenomaan minä määröpäiwänä waltioneuwofsen Gibennayerin oli lähteminen keisarin puheelle. Eikä waltioneuwoostosja ole ollut puhettakaan siitä että enää olisi kysyttävä tohtori Luterusta neuwofsi; ennen kufaties olisi ollut syytä kysyä tuota Jumalan miestä neuwofsi, hän kun oli puoltanut Koblhaasia, waan eipä suinkaan sen jälkeen enää kun oli armokirja kaiten mailman nähden rikottu ja Koblhaas wangittu sekä Brandenburgiin

kuletettu tuomittavaksi ja hirtettäväksi." Ruhtinas siihen selvitti: "En hyvin pahana pidäkään, että Gibenmayer on lähetetty matkalle; vaan kumminkaan en soifi, että hän sitä valitusta keisarille weisi ja pyydän siis teitä että minun puolestani peruutatte hänelle annettun käskyn."

Prinssi vastasi: "Se peruutus on pahaksi onneksi liian myöhäinen, sillä vastikään olen saanut sanan, että waltioneuvos Gibenmayer on toisja päivänä Wienissä keisarilliseen kansliaan jättänyt sen valituksen." Ruhtinas kun ihmetteli kuinka se on mahdollista, lisäsi prinssi: "on jo kolme wiikkoa siitä kun waltioneuvos Gibenmayer lähti läältä Wieniin ja hänellä oli määrä heti perille tultuaan jättää valitus keisarilliseen kansliaan. Wiivytteleminen olisi ollut sopimaton sitäkin syystä että se brandenburgilainen lakimies, Zäuner nimeltään, oli ryhtynyt toimeensa ja hyvin tarmokkaasti ajanut kannettaan oikeudessa Tronkan herraa vastaan, vieläpä waatinut, että ne kaikki mustaa hevosta owat nylkyrin käpistä heti toimitettawat pois parempaanhoitoon, lihotettavaksi entiseen hyvään kuntoorsa; ja oli oikeus jo häätynyt suostumaan siihen, huolimatta altavastaaajan intofista. Ruhtinas ei siihen sanonut muuta kuin: "Wähät siitä, se kanne Tronkan herraa vastaan ei ole mistään merkitykseltä!" Sen sanottuaan rupeji prinsjin kanssa puhumaan muista joutamista asioista, kysyen mitä oli tapahtunut Dresdenissä muka hänen poisja ollessaan ja mitä muuta kuuluu, sekä lopulta jätti hänelle hyvästit, ky-

fenemättä jalaamaan mielen-kuohuaan. Samana päivänä lähetti hänelle kuuminkin kirjeen ja pyysi saada muka nähtäväkseen kaikki Kohlhaasin asiaan syntyneet asiakirjat, ne kun olivat siki suuresta valtiollisesta merkityksestä. Ja koska sietämätön oli hänestä se ajatus, että hän wahingoittaisi sitä miestä, jonka vallassa oli joko vitää omana salaisuutenaan sitä paperikäärnä taikka jättää sitä hänen luettavakseen, niin päätti hän kirjoittaa kirjeen keisarille ja hartaasti pyytää, että valitus, minkä Eibenmayer oli jättänyt keisarilliseen kansliaan, toistaiseksi peruutettaisiin, syistä, jotka kyllä ovat erinomaisen tärkeät waan joista hänen ei sowy kuin waista tehdä selwää.

Keisari vastasi muutamassa kirjoituksessa, jonka oli valtiokansliassa kirjoittanut, että ruhtinaan mielen muutos ja katumajärvelle joutuminen on isosti häntä kummauttanut; että Kohlhaasin asia ei ole juinkaan enää niin wähäpätöinen, että se koskisi wain Saksenin ruhtinaskuntaa, waan siitä on kun onkin paisunut keisarillista Rooman waltakuntaa kerrassaan koskewa asia; että siis hän, keisari itse, on esiintymä kantajana Brandenburgia vastaan ja onkin jo keisarillinen asian-ajaja, Müller nimeltänsä, lähetetty Brandenburgin ruhtinaskunnan pääkaupunkiin. Berliiniin, Kohlhaasia syyttämään yleisen maan-rauhan julkeasta rikkomisesta ja että siis walitusta, minkä Saksenin ruhtinas on jättänyt keisarilliseen kansliaan, ei ole mitenkään peruutettawissa ja asia on perille ajettava, päättyi miten päättyikään.

Siitä kirjeestä meni ruhtinaan mieli kerrassaan alafuloiseksi; ja suureksi surukseen saatuaan Berliinistä yksittäisen kirjeen, jossa kerrottiin hänelle, että Kohlhaasin juttu oli jo aikanut sikäläisessä kamari-oikeudessa ja että luultavastikin Kohlhaas tuomittaisiin hirtettäväksi, niin päätti onneton ruhtinas raukka vielä koittaa pelastaa Kohlhaasin ja kirjoitti Brandenburgin ruhtinaalle, pyytäen hänelle armoa. Hän janoi, että armo-kirje oli jo annettu Kohlhaasille eikä siis saa kuoleman-tuomio enään tulla kysymykseenkään. Selitti ruhtinas sen ohessa kuinka pahoittaisi kovasti se hänen mieltänsä, jos ei Kohlhaas saisikaan Berliinissä nauttia sitä turvaa, jota hänen pitäisi saada nauttia siellä, ja jos hänen kävisi surkeammin kuin jos olisi hän jäänyt Sakseniin ja sikäläisten lakien mukaan tuomittu. Brandenburgin maaliruhtinas, jonka mielestä oli paljo epäselvää tuossa pyynnössä, vastasi, että hänen majesteettinsa keisarin lähettämän asian-ajajan kanne on siksi selvä ja ankara, että hänen ei käy mitenkään helpottaminen tässä asiassa eikä polkeminen lain selvää puustawinta. Jonka ohessa hän huomautti siitä, että jospa lohta Kohlhaasia nyt syytetäänkin siitä rikoksesta, joka armo-kirjassa hänelle anteeksi annettiin, niin syyttäjänä ei ole toki hän, Saksenin ruhtinas, vaan koko waltakunnan keisari tahti kumminkin keisarin waltuuttama asian-ajaja eikä juttua ajeta Saksenissa, vaan Brandenburgissa. Lopulta huomautti Brandenburgin ruhtinas siitä, että Nagelschmidtin rosvojoukot owat jo Brandenburgin rajalle asti tulemassa ja että olisi

aiman tarpeellista Kuhlhaasin hirttämifellä pelottaa muita rauhattomia ihmisiä että ottaijivat hänen warottawasta esimerkistäkään waarin; ja oli miten oli, keisarin asia on armahtaa, jos armahtaminen enää kysymykseen tulee ensinkään, kääntyköön ruhtinas hänen, keisarin, puoleen.

Saksenin ruhtinas, saatuuan tuon wastauksen, fairastui toistamiseen, sulasta mielipahasta. Ja kun kamreeri Konrad muutamana aamuna käwi häntä tevehdimäsä, hän näytti ne kirjeet, mitkä oli wastauksesi saanut, toisen keisarilta toisen Brandenburgin ruhtinaalta, koettaessaan pelastaa Kuhlhaasin fuolemaста jotta ehti jollain tavoin saada sen paperi-käärnyn haltuunsa. Kamreeri heittäysi polwilleen ruhtinaan eteen ja pyysi hartaasti saada tietää mitä siihen paperiliuskkaan on kirjoitettu. Ruhtinas käski panna lukkoon owen ja pyysi hänet istumaan sängyn laidalle; sitten tarttui hän hellästi kamreerin käteen, painoi sitä powelleen ja kertoi näinikään: Puolifosi lienee jo kertonut sinulle, että kolmantena päivänä ollessamme Jüterbogkin markkinoilla tapasimme, Brandenburgin ruhtinas ja minä, muutamana mustalais-akan; ja kun Brandenburgin ruhtinas, joka on hywin wilkas ja hilpeäluontoinen mies, halusi muka osottaa kaiken kansan kuullen, että hän ei isostikaan usko niitä mustalaisakkain loruja, niin hän pani käsiwartensa ristiin ja astui sen akan eteen, sanoen: „Envä usko ensinkään niitä powauksiasi, en tosiaankaan, waitka olisit yksi niitä Rooman kuuluja sibylloja, jotka wain et tänään

jollain ihmeellisellä merkillä osoita, että tosia puhut." Mustalais-euffo katseli hätäisesti meitä filmiin ja sanoi: „Olkoon menneeksi, tämä on merkinä, jotta tosia puhun: teidän lähtiesä täältä tulee vastaan se metsätauris, mikä ruhtinaallisessa puistossa elätetään!" Että se metsätauris pääsisi tarkaamaan torille meidän tielle, sitä emme tosiaankaan uskoneet, sillä se oli puistossa, jonka ympärille oli pystytetty jotekin korkea aita, ja muitakin eläviä, mieläpä lintuja pidettiin siellä manfina, waan kuitenkin kaititenkin Brandenburgin ruhtinas, jotta ei pettyisi muka, lähetti muutamalla miehellä sanan ruhtinaalliselle työkimestarilleen että se metsätauris on heti teurastettava; arveli näet: „Deenpä sen mustalais-akan powaukset ainakin tyhjiksi! Suommenna me syömme päivälliseksi sen metsätauriin lihaa!"

Tuon minulle sanottuaan hän alkoi taas mustalaisakkaa puhutella, kysyen: „Mitä kohtaloa minulle siis ennustat, häh?" Mustalais-akka katseli towin ruhtinaan kättä ja sanoi sitten: „Kunnia ja kiitos teille, armollinen ruhtinaani ja herrani! Kauan olettekin waltaistuimellanne istuma, kauan, ruhtinallinen sukunne on elävä kauan ja suurta kunniaa niitäwät perillisenne saikki; niin mahtawaa ruhtinaallista sukua ei ole montakaan kuin teidän, se uskoaa!" Katseltuaan wähän aikaa mustalais-akkaa filmiin, tiesi mitä ajatteli, ruhtinas kääntyi minuun päin ja sanoi puoliääneen: „Olipa paha, että lähetin sanan metsätauriin teurastamisesta, teinpä sillä teolla kuitaties tyhjäksi akan ennustuksen!"

Rahoja alkoivat ruhtinaan seuralaiset naurusuin wiskata aikan syliin, jopa ruhtinas itsekin kaimeli taskustaan kultarahon ja sanoi, heittäessään sen pomaajalle: „Entä Saksenin ruhtinaalle — onko teillä yhtä huipaista ja onnellista kohtaloa hänellekin ennustettavaa, häh?”

Mustalais-afka awasi moniosastoisen pienen arkun, pisti sinne huolellisesti rahat, hopeiset rahat toiseen, waskiset toiseen ja kultaset kolmanteen osastoon, sitten wasta alkoi minua katjella. Sitä tehden hän toijella kädellään suojeli filmiään päivän walolta muka, ikäänkuin olisi walo niitä waiwannut. Minun toistaesja Brandenburgin ruhtinaan kysymystä, leikillani lisäjin siihen: „Minulle teillä ei liene mitään mieluiista ennustettavaa!” Wasta nyt mustalais-afka hitaasti nousi seisoaalleen, tarttui kainalosaumaansa ja lähestyi minua, salaperäisesti käsiään kurottaen minua kohti, ja korwaani kuisjasi: „Ei olekaan, toji, toji!” — „Wai niin!” ihmettelin minä, hänen istahtaen tuolille jälleen, joka oli hänen takanaan, filmät tuijottaen päässä jänkkinä ja kylminä kuin kuolewajella ikään. „Wai niin; mistä päin onnettomuus on tulewa?” Mustalais-afka sieppasi toiseen käteensä paperiliuskan toiseen hiilen ja kysyi: „Pitääkö minun kirjoittaa minkä tiedän kohtalostanne, häh?” johon minä wastajin, noloisjani kun olin, osamatta muuta sanoa: „Kirjoittakaa wain!” — „Sjwä on,” hän siihen wastasi, „kirjoitan tähän paperiin ruhtinaallisen sukunne sen jäsenen nimen, jolta ruhtinaan walta ryöstetään, ja wuofiluwun, jolloin hän

waltaistuimelta kufistetaan, wieläpä sen miehen nimen, joka asevoimalla on kufistawa hänet ja wallan anastawa.”

Tuon sanottuaan kaiken kansan kuullen, nousi hän jalkaraltaan seisoaalleen, kostutti kielellään ryppyisten huultensa välissä suulakan, jonka pani sinetiksi sille kokoonlasketulle paperi-liuskalle ja johon painoi leiman muutamalla lyijyisellä sinetti-formuujellaan. Rowin uteliaana, niinkuin arwaat, yrittäessäni tarttua siihen sinetillä lukittuun paperi-liuskaan, hän kielsi: „Enkä anna sitä teille, armollinen ruhtinas, älkää uskokokaan!” ja wiittasi kainalosaunwallaan kirkonowelle päin, „tuolta mieheltä, joka kirkon portissa seisoo, jolla on sulka hatussa, pyytäkää sitä paperia, jos teidän tekee mieli tietää mitä siihen kirjoittanut olen!” Sen sanottuaan kääntyi hän minulle selin ja jätti minut siihen seisomaan ällistyksekseni, tietämättäni mitä sanoa mitä ajatella; eikä aikaakaan, niin oli hän, heitettyään sen pienehen raha-arkkunsa selälleen, häwinnyt wäkijoukkoon, ota selwä minne katosi.

Nytpä tuli samassa se sanansaattaja, minkä Brandenburgin ruhtinas oli lähettänyt ruhtinaallisen linnan sa kyökkiin, ja kertoi hänelle, suu hymysjää, että metsäkauris oli teurastettu ja että kakki miestä oli kantanut sen hengettömänä kyökkiin, ruuaksi valmistettawaksi. Tämä sanoma oli minulle hywä sanoma, tiettenkin, mieltäni ilahuttawa, huoltani poistawa sanoma, sillä nyt ei ainakaan toteutuisi mustalais-akan ennustus. Brandenburgin ruhtinas, tarttuen minua käsi-

warresta, hilpeästi naurahti ja sanoi: „Ka niin, nythän on selvä, että sen akan powaukfista ei ole taitua yhtään mitään ja että turhaan olemme hufanneet rahamme; lähtekäämme pois!“ Waan hetipä kowin hämmästyimme molemmat! Samassa hetkessä näet, ruhtinaan vielä puhuesssa, kuului wäkijoukosta huutoa ja rähinää, sillä muuan iso teurastajan koira tuli torilla juosten, juussaan metsäkauriin ruumis, minkä se oli siepannut kyökistä, ja heitti sen kolmen askeleen päähän minusta ja Brandenburgin ruhtinaasta, moniaitten poikasten ja tyttösten hääräellessä koiran ympärillä! Siis oli mustalais-afka kuitenkä kaikitenkin puhunut totta ja siitä täytyi meidän päättää, että hänen ennustuksensaakin oliwat tojia. Metsäkauris oli torilla tullut vastaanamme, jospa kohta kuolleenakin.

Tuo nähty hämmästytti minua kowasti, niin että tuskinpa olisi enemmän säikäyttänyt minua arvaamaton ukkosen isku, pilwettömältä taimaalta jos olisi pudonnut niskaan. Ensi työkseni, sen jälkeen kun olin eronnut seuratomereistani, otin sen sulkahattuisen miehen etsimisen; waan waikka wäkeni oliwat hakemassa kolme päivää yhtämittaa, eiwät he saaneet hänestä yhtään wihää; hän oli tielle tietämättömälle häwinnyt. Ja nyt wasta, muutamia wiikkoja sitten, ystäwäni rakas, omin silmin näin hänet sillä hirwenajo-retkellämme, johon olimme kaikin lähteneet Dahmen kaupungin metsiin. — Sen kerrottuaan ruhtinas päästi kamreerintäden lädestään, pyyhki hien otsastaan ja heittänsi taas wuoteelleen pittääseen. Kamreeri piti turhana

toittaakaan tehdä tyhjäksi ruhtinaan ajatusta tuosta salaperäisestä paperista, minkä mustalais-afka oli Kohlhaasille jättänyt, vaan arveli, että olisi koetettava saada se paperi haltuunsa ennen kuin Kohlhaas mesta-
taan. Ruhtinas vastasi, että hän ei kerrassaan yhtään mitään neuvoa tiedä miten tuon paperin käsiinsä saaminen olisi mahdollinen, jospa kohta se ajatus, että Kohlhaas wie sen paperin hautaansa on hänestä hirtittävä kerrassaan. Kamreeri kysyi eikö ole koitettu saada sitä mustalais-afkaa kiinni, vaan ruhtinas sanoi, että oli kyllä annettu kästy virkamiehille utterasti etfiä häntä ja tuoda hänet ruhtinaan puheelle ja sitä etsimistä oli yhä jatkettu näihin aikoihin asti, vaan turhaan; ja arveli ruhtinas, että ei liene tuo affa enjinkään löydettävissäkään, hän kun arvattavastikin on lähtenyt muille maille.

Kamreerin puolison Heloisen muutaman sukulaisen kuoltua peri kamreeri moniaita isoja maatiloja, jonka perinnön tähden hänelle tuli asiaa Berliiniin. Suomenna kun hänen oli jo määrä lähtyä, niin juolahti hänen mieleen, että entäpä hänelle onnistuisi jotenkin saada käsiinsä tuo salaperäinen, tärkeä paperiliuska ennustuksineen kirjoituksineen Kohlhaasilta, joka kaikei vielä oli wankina siellä, ja kysyi ruhtinaalta saisiko koittaa. „Niwan mielelläni, kiitos wain!“ myönteli ruhtinas ja painoi hellästi kamreerin käden powelleen. Kamreeri wilpittömästi rakastikin ruhtinasta ja lähti wähä aikusemmin kuin oli aikonutkaan Berliiniin, muuan palvelija wain matkatoverina.

Sillä välin oli Kuhlhaas pantu, Brandenburgin ruhtinaan käskystä, wankuteen, linnaan semmoiseen, missä ei wankina ollutkaan muita kuin ylhäisiä herroja, ja oli hänelle lupa annettu ottaa wiiji lastansakin linnaan; ja heti kun se keisarillinen asianajaja oli saapunut Wienistä, alkoiin juttu Kuhlhaasia vastaan Berliinin kamari-oikeudessa. Kuhlhaas, jota syytettiin siitä, että hän oli rikkonut waltakunnan rauhan, koitti tosin kumota kannetta sillä wäitöksellä, että Saksenin waaliruhtinas oli tohtori Martti Luteruksen neuwon mukaan antamalla armokirjan hänelle jo antanut tuon rikoksen anteeksi kerrassaan. Waan kun se keisarillinen asianajaja puolestaan ei ottanut sitä wäitöistä kuulewiin korwiin ja kun sen ohessa ilmoitettiin hänelle, että Trontan herraa vastaan oli alkanut juttu uudelleen Dresdenin oikeudessa ja että luultawastikin se lurjus olisi lopultakin saapa ansaitun rangaistuksen mustain hewosten omawaltaisesta rääkistä, niin Kuhlhaas ei ruwennut inttämään enään keisarillista asianajajaa vastaan, waan sanoi tnytywänsä kamarioikeuden tuomioon, tuli mitä tuli. Sattumalta saapui kamreeri Berliiniin juuri sinä päivänä kuin kamari-oikeus julisti päätöksensä, sen näet, että Kuhlhaas on miekalla mestattawa. Ei kuitenkaan lukaan ottanut uskoakseen, että tuota päätöstä toimeenpantaisiin; oltiin kuitenkin sinä luulossa, että Brandenburgin ruhtinas, jonka tiettiin suojiwan Kuhlhaasia, kumminkin muuttaa sitä kuolemantuomiota jotenkin, elinkautiseksi wankudeksi kuka ties. Käwi miten käwi, kamreeri ei kuitenkaan rohjen-

nut lytätä tuonemmas asiansa ajoa, sillä epätietoista kumminkin oli hänen arvataksien armahtaisiko Brandenburgin ruhtinas Kohlhaasia; ja aivan tärkeä oli, että Saksenin ruhtinaan toivo saada haltuunsa mustalais-afkan Kohlhaasille antama paperi ennustuksineen ei pettäisi; hänpä sen vuoksi lähti heti kävelemään sen linnan alkunain alle, missä Kohlhaas lapsineen oli wankina ja koska oli hänellä jama wirtkapuku yllä kuin Dresdenissä ei pitänyt hän ollenkaan mahdottomana että Kohlhaas tuntisikin häntä. Sitä se luulo aivan perätön ollutkaan. Kohlhaas nyykäytti näet päättään nähdesjään linnan alkunasta kamreerin ja siitä päätti kamreeri, että kyllä kai hän tunjikin, warjinkin kun hän oli huomaawinaan, että muka Kohlhaas heti rupeesi kopolomaan poweaaan oliko vielä tallella se paperi finettineen ennustuksineen. Kamreeri siis rohkeni ryhtyä asianomaisiin toimiin.

Hän puhutteli muuatta wanhaa waimoa, jolla oli elinkeinona wanhojen waatteitten kaupittelemineen, jonka hän tapasi torilla istuwain kaupustelijain joukosja ja jonka arweli, puvusta ja iästä päättäen, suunnille sen näköiseksi muka kuin mahtoi olla ruhtinaille powannut mustalais-afka; ei tait Kohlhaas muista enää niin tarkkaan minkä näköinen oli tuo mustalais-afka, wilaufselta kun wain oli hänen markkina-hälinässä nähnyt, afka jätti hänen haltuunsa sen paperiliuskan ja kohta taas wäkijoukkoon häwisi. Siitäpä syystä oli mahdollista hywinkin, että hän tätä wanhaa waimoa luulisi samaksi mustalais-afaksi, jos waimo menisi hä-

nen puheelleen ja janoiji olewansa se sama akka. Senpää wuoksi kamreeri nyt waimolle kertoi minkä tiesi siitä ruhtinaitten käynnistä Züterbogkin markkinoilla ja mitä mustalais-akka oli heille ennustanut, warsinikin mitä Saksenin ruhtinaalle oli ikäwiä ennustanut ja hänen ruhtinaallisen perhekuntansa wastaisesta waiheista ja kohtalosta kirjoittanut paperi-liuskalle, minkä siten Kohlhaasin haltuun oli jättänyt. Lisäksi kertoi senkin, että oli erinomaisen tärkeä Saksenin ruhtinaan mielestä, että tuo paperi korjattaisiin talteen ennen kuin Kohlhaas mestauslawalle joutui; pitäisi siis hänen koittaa tavalla tahi toisella houkutella Kohlhaasilta se salaperäinen paperi. Entäpä Kohlhaas suostuui jättämään tuon paperin waimon haltuun, jos huomautettaisiin häntä siitä, että se saattaisi helposti kadota ja joutua ties kenen haltuun; waimon huostaan jos hänen uskoiji, olisi se hyvässä talteessa. Se wanha waimo suostuikin mielellään menemään wankilaan Kohlhaasin puheelle runsaan palkinnon toiwossa, josta maksoikin kamreeri puolet heti. Hän oli paitsi sitä sen taistelussa kaatuneen Kohlhaasin renki wainajan Hersenin äidille tuttu, joka wankilan päällikön luvalla toisinaan käwi tervehtimässä Kohlhaasia lapsineen. Ja annettiin raha-lahja joltinentin mainitulle päällikölle, niin jo aukeni akalle linnan portit. . . . Kohlhaas heti luuli tuntewansa akan, hänen tullessa sisään, samaksi mustalais-akaksi, joka Züterbogkin markkinoilla oli jättänyt sen salaperäisen paperin hänelle, siitä muka, että tälläkin akalla oli sinetti-formus formessa ja helmi-nau-

ha kaulassa. Urvelu tosin ei ole tiedon arvoinen ja mahdollistapa hyvinkin, että Kohlhaas erehtyi, vaan niin kumminkin kerrottiin kansankin keskuudessa perästä päin, että kamreeri oli pettynyt kerrassaan, uskoessaan, että tuo vanha vaimo ei ollut mustalais-afka, vaan ainoastaan hänen näköinen. Siihen luuloon kansa jäi, että mustalais-afka hän oli, se sama, joka ruhtinaille heidän kohtaloitaan ennusteli muka. Ja vaimo itse Kohlhaasille kertoi, hyväillessään hänen lapsiaan, että hän oli Saksenista Brandenburgiin muuttanut ja että hän, syrjästä kuullessaan kamreerin kyselyvän sitä mustalais-akkaa, joka oli Jüterbogkissa käynyt markkinoilla, oli heti mennyt hänen puheelleen, ilmoittamatta oikeaa nimeään.

Kohlhaas pani merkille, että akka oli hyvin Lisbetin, hänen vaimo-wainajansa, näköinen, siihen määrään, että teli mieli sanoa häntä lasten ijoäidiksi; ei sillä hyvä, että kasvoissa oli samat piirteet, kädetkin, varsin siivät vielä, jospa ryppyjätkin, olivat samannuotoiset kuin Lisbetillä, vieläpä käsiensä liikkeetkin hänen puhuesssa; ja kaulassa oli hänellä samanlainen luoma, ihme ja kumma tosiaankin! Kohlhaas läski wieraan istumaan ja ihmetteli mille asialle kamreeri oli hänet lähettänyt. Waimo vastasi, silitellen Kohlhaasin vanhan koiran päätä, se kun oli laskenut päätänsä hänen polvelleen ja häntäänsä heilutteli hymillään niinkuin tuttavalle ikään, että kamreeri oli lähettänyt hänet utelemaan mitä ushmyksiä ne olikaan, joihin tuossa jalaperäisessä paveri-liuskassa on vastauffia;

toisefseen varottamaan Kohlhaasia muutamasta Saksenin ruhtinaan asiamiehestä, joka oli saapunut Berliiniin vastate sitä paperi-liustaa viemään saaliinaan, sekä pyytämään häneltä tätä paperia, koska se muka helposti voisi joutua hukkaan, jos se hänen haltuunsa jäisi. Waan waimo sanoi sen ohessa hywin ymmärtävänsä, että tuo pelko oli tyhjä ja että Kohlhaasilla ei ollut mitään hätää, koska Brandenburgin ruhtinas ei suinkaan sallisi mitään wäkivaltaa ja warmaankin semmoiselta suojelisi häntä; arwelipa lisäksi, että paperi päinvastoin on paremmassa tallessa Kohlhaasilla itsellään kuin misjäkään muualla. Kielsi lopulta Kohlhaasia uskomasta kellekään sitä paperia, pyytälöön sitä kuka hywänsä. Kuitenkin laikitentkin waimo neuvoi Kohlhaasia suostumaan siihen pyyntöön, minkä se Steinin herera Saksenin ruhtinaan puolesta oli esittänyt, arwelleen, että olihan henki ja wapaus kumminkin kallimpi ja arwoikkaampi kuin se paperi pahus.

„Minäkö antaisin Saksenin ruhtinaan käsiin sen paperi-käärön! En anna waikka mikä olisi, en waikka, sen saatte uskoa!“ huusi riemuisaan Kohlhaas. Hän näet oli kowasti hywillään siitä, että koston hetki oli tullut wihdoinkin, kostaminen näet ruhtinaalle sitä että oli sanansa syönyt ja armo-kirjan peruuttanut synttä suotta. Eukon kättä puristi ja kysyi: „Sanokaahan mitä wastauksia kirjoititte tuohon paperi-liustaan?“ Wanhus nosti syliinsä nuorimman lapsen, joka oli lattialla lelujensa kanssa hääräämässä, ja sanoi: „Wai ette suostu! Ettekö tämän poikannekaan tähden!“ ja

hän rupefi nauruvin puhuttelemaan lasta, hyväilemään ja suutelemaan sitä, antoipa omenankin hänen syödä. Kohlhaas meni hämilleen ja vastasi: „Lapseni warmaankin, jahta aikajiksi kasvaa ehtivät, eivät moiti minua, ja entäpä on heillekin hyväksi, että kätken paperiliuskan povesjani, antamatta sitä kellenkään. Ja paitji sitä, kuka takaa, että minua ei petetä toistamiseen? Saksenin ruhtinas peruutti armokirjan ja söi sanansa kuin koira. Suotin hänen lupautseensa ja hajoitin solajoukkoni. Hän kytki minut rautoihin kuitenkin, kelwoton. Entä jos nyt annan hänelle sen paperin salaperäisine kirjoituksineen, ehdolla, että hän laskee minut vapaalle jalalle ja että minua ei mestatakaan, takaatteko, että hän ei toistamiseen syö sanaansa ja petä minua, häh? Miehen kanssa, joka ei pysy sanassaan, en enää rupea mihinkään tekemisiin. Waan jos te käskette minua antamaan pois tämän paperin, joka jättää koston käjini, niin olkoon menneeksi!”

Wanhus laski lapsen lattialle ja sanoi: „Entäpä olettekin oikeassa monessa suhteessa, en rupea inttämään, ja omassapa wallasjanne on asia!” Jonka sanottuaan tarttui kainalo-sauvaansa ja teki lähtöä. Kohlhaas toistamiseen kysyi sen paperikäärön sijältöä muka ja mikähän salaperäinen kirjoitus siinä olla mahtoi. Ja kun akka siihen arweli: „Woittehan särkeä sen paperikäärön sinetin, jos olette kowin utelias!” niin Kohlhaas, ennen kuin laski hänet menemään, rupefi utelemaan muita asioita, kysyi kuka hän oikeastaan oli, mistä oli sen powaus-taitonsa saanut muka, minkä ta-

fia hän ei ollut Saksenin ruhtinaalle itselleen jättänyt sitä paperiliustaa kirjoituksineen, vaan hänelle, Kohlhaasille, joka oli hänelle outo, yksi tuhansien joukossa, ja joka ei ollut kuitenkään kysynyt häntä neuvoiksi Waan tapauksesta kuului melua jostain ulkoa, joten wanhus säikähti ja luuli, että nyt tulewat wanginwartijat; kesken puhetta hän sen wuoksi janoi Kohlhaasille: „Hyvästi, hyvästi jääkää, näkemiin asti. Jahka toiste tawataan toisemme, niin tervon kaikista noista asioista, joita utelette!“ Jätti lapsillekin rakkaat jäähyväiset ja meni matkoihinsa.

Sillä wälin oli Saksenin ruhtinas, niihin surkeihin mietteisiinsä sortunut, neuvoikseen kutsunut kahta wiisasta miestä, tähtien tutkijaa mukamas, toinen oli nimeltään Oldenholm toinen Olearius, ja käskennyt heitä lausua ajatuksensa siitä salaperäisestä paperista. Waan nuo wiisaat ja suuresta opistaan kuulufat miehet eivät päässeet selwille siitäkään koskiko ennustus nykyisiä oloja waike kufaties niitä wastaisia, useain vuosisatojen perästä tulewia oloja ja tapauksia muka, wieläpä juolahti heidän mieleensä, että kenties tarkeitteinkin noilla ennustuksilla Puolan kuningaskuntaa eikä ensinkään muka Saksenin ruhtinas-kuntaa. Sitä noista hartaista ja ahkeroista tutkimuksista, joita jatkettiin yötä päivää wiikon toista linnan-tornissa, ollut ruhtinaalle mitään hyötyä; päinwastoin oli niistä wain seurauksena, että hän käwi alakuloisemmaaksi ja rauhatomammaaksi kuin ennen koskaan. Päällepäätteeksi lähetti kamreeri Berliinistä puolisolleen sen sanoman,

etta se wanha waimo, minkä hän oli toimittanut Kohlhaasin puheelle pyytämään sitä paperia, oli tnhjin toimin palannut, wieläpä, että Brandenburgin ruhtinas oli nimensä allekirjoitustjella wahwistanut kamari-oikeuden päätöksen Kohlhaasin asiassa ja tuominnut Kohlhaasin mestattawaksi, jekä lopulta että mestaus on tapahutuwa Palmusunnuntain jälkeisenä maanantaina, sillä hyvä, ja oli kamreeri käskennyt puolisonsa kertomaan nämä surkeat sanomat Saksenin ruhtinaalle. Siitä pahastui ruhtinas niin, että ei kahteen päivään maistanut ruokaa eikä käynyt missään, istui wain kamarissaan yksinänsä kallella tyvärin pahoilla mielin; kolmantena päivänä, ilmoitettuaan jollekin hominsa wixkamiehelle, että nyt hän lähtee muka Dessauin ruhtinaan luo metsästysmatkalle, hän Dresdenistä häwisi. Minne hän meni, Dessauin ruhtinasta terwehtimään todellakin ja hänen kanssa metsästys-retkelle wai jonnetin muualle, kuta tuon tarkoin tietää; ne asiapaperit ja aikakauskirjat, joita olen tutkinut, kertowat mikä mitäkin. Warma wain on, että Dessauin ruhtinas siihen aikaan oli sairaana ja wuoteen omana enonsa, Braunschweigin ruhtinaan linnassa, niinkuin sekä on warma, että kamreerin puoliso, kaimis Heloise, huomisiltana erään Königsteinin freiwin seurassa (siksi sitä matkatoweria sanottiin ainakin, liekö hän ollut Königsteinin freiwi todellakin wai sen walenimen ottanut Saksenin ruhtinas kufaties) jonka hän sanoi seurukseen, saapui Berliiniin puolisonsa Konradin kamreerin majataloon.

Sillä välin oli Brandenburgin ruhtinaan käs-
kystä Kohlhaasille kuolemantuomio luettu julki ja kah-
leet irroitettu hänen jaloistaan, jonka ohessa ne pape-
rit, jotka koskivat hänen omaisuuttaan ja jotka oli
häneltä Dresdenissä viety, oli annettu hänelle takaisin.
Ja kun kysyttiin häneltä millä lailla hän tahtoi omai-
suutensa käytettäväksi kuolemansa jälkeen, niin hän
muutamalla asianajajalla teetti testamentin ja mää-
räsi, että omaisuus oli menemä hänen lapsille perin-
nööri ja että lasten holhojaksi oli tuleva se naapuri, joka
oli ennen hänen lähtöään jotaan Tronkan linnaa
polttamaan luvannut ostaa hänen molemmat maati-
lansa. Warsin rauhallisia olivat hänen viimeiset päi-
vänsä; sillä Brandenburgin ruhtinaan käskestä sallit-
tiin kenen hyvänsä tulla häntä tervehtimään, oli yö
tahi päivä, ja olikin kaupungissa paljon ystäviä
hänellä, jotka kävivät puhuttelemassa ja viimeiset jää-
hyvästit jättämässä. Olipa tohtori Guteruskin niin
ystävällinen, että lähetti muutaman papin, nimeltä
Jakob Freising, viemään terveisiä hänelle ja anta-
maan hänelle pyhän ehtoollisen.

Lopulta tuli se merkille pantava päivä, Palmu-
sunnuntain jälkeinen maanantai näet, jolloin Kohlhaas
oli mestattava syystä että hän oli omin päin ruven-
nut vääryyttä kostamaan Tronkan linnan herralle.
Turha oli kaupungin asukkaitten toivo, että entäpä
Kohlhaas kuitenkin laikitenkin vielä armahdetaan. Hä-
nen juuri ollessaan menossa linnan portista kadulle,
kaksi nuorinta lastaan käsiwarrellaan, pastori Freising

rinnallaan, toisen ystäväen ja tuttavan toisensa perästä ojentaessa hänelle kätensä jäähyväiseksi, niin ruhtinaallisen linnan pappi muuan, joka oli hänelle jotenkin outo, mieli kuohukissa, kiirehti hänen tykö jättämään hänelle kirjeen, mikä oli suulakalla lukittuna, lautasja mustalais-akan sinetin tuttu leima. Waan sen arwaa, että kowin kummiinsa joutui Kohlhaas, lukiesjaan kirjoitusta tuossa kirjeessä, näin kuuluwan: „Kohlhaas! Tiedä se, että Saksenin ruhtinas on Berliinissä tänään; hän on mennyt mestaus-paikalle katsojain joukkoon hankin ja siitä hänet tunnet, että hänellä on waltkoinen ja sininen sulka kypärisissä. Se on selwä, että hän on tullut tänne sen paperi-käärön tähden, joka riippuu nuorasta kaulasjasi, ja kun sinut on mestattu ja haudattu, niin hän kaimattaa haudastasi sen paperi-käärön, nähdäkseen mitä siihen on kirjoitettu. — Elisabet, ystäväsi“. — „Tunnetteko tuota wanhaa waimoa, herra pastori?“ Kohlhaas hämmästyksissään ehti kysyä kirjeentuojalta, waan eihän pastori, joka tutisi kuin haawanlehti, osannut eikä ehtinytkään wastata siihen mitään, mutisi wain jotain epäselwää parataanja ja katosi wätijoukkoon . . .

Mestauspaikalle saapuessjaan Kohlhaas näki siellä Brandenburgin ruhtinaan itsensä ratsun selässä ja hänen seurassa ison joukon ylhäisiä wirtkamiehiä, waltkanslerin Heinrichin, Gensjun herran y. m. Ruhtinaan oikealla puolella oli saksalais-roomalais-waltakunnan keisarin asianajaja Frans Müller, kädessjään kuolemantuomioista jäljennös, ja wasemmalla puolella Kohlhaas-

sin oma asianajaja Anton Zäuner, lädesään Dresde-
 nin oikeuden tuomio; torin kolmella laidalla oli kanjaa
 aivan mustanaan, waan keskellä, mestauslaman mie-
 ressä näet, oli tavaraa jotain läjässä ja kaikki mus-
 taa hevosta, ne Kohlhaasin mustat hevoset näet, waan
 nyt ne olivat hyvin lihavat ja kiiltävän-karvaiset,
 karioillaan kuopivat maata ja mies, joka ohjaksissa
 oli, hän tuskin jaksoi niitä hallita. Brandenburgin
 ruhtinaan puolesta oli näet valtiokansleri Herrikki,
 Geusaun herra, ajanut Kohlhaasin jutun perille asti
 Dresdenin oikeudessa ja Tronkan herra oli kuin olikin
 tuomittu kannekirjan mukaan ankaraan edesvastaukseen
 ja ne mustat hevoset, ne laihat ja surkeat konit, oli
 Tronkan linnan wäki häätynyt noutamaan pois Dres-
 denin nylkyriltä ja syöttämään kaitin puolin komeiksi
 ja lihaviksi, ihka entiselleen; olipa wafite walittu
 lautakunta lopulta tuonut hevoset Kohlhaasin asianaja-
 jalle Dresdenin torille ja kaikki kansa oli ihmetellyt,
 että hevosista oli saattanut tulla kalua. Siitäpä syns-
 tä nyt Brandenburgin ruhtinas osotti hevosia ja sa-
 noi: „Katsohan, Kohlhaas, tuossa ovat hevosesi, tä-
 nään on sinulle tapahtunut oikeus! Eikä tässä ole
 ainoastaan hevosesi entisessä kunnossaan, waan kaikki
 ne hevoswäritkin, satulat ja loimet, wieläpä se iso
 nnytykin ja kulkaro kultarahoineen, jotka rengiltäsi oli
 jäänyt talliin, linnan wäen ajaessa hänet pois! Wielä
 mitä kaipaat lisäksi, häh?“

Kohlhaas lasi lapsensa, joita oli kantanut käsi-
 warfillaan, maahan ja rupefi lukemaan säihkywin sil-

min sitä oikeuden-päätöstä, minkä waltiofanslerin käs-
kystä annettiin hänelle käteen; ja huomatessaan, että
Tronkan linnan herra oli tuomittu kahdeksi wuodeksi
tyritushuoneeseen, niin hän Brandenburgin ruhtinaalle
kumarssi, kädet ristissä rinnallaan, kowin tyytywäisen
näköisenä. Baltiofanslerille sanoi, että nyt oli tänt-
tynyt hänen hartain toiwonsa maan päällä, lähestyi
herosia, leipoi niiden kiiltävän-karwaista kaulaa, pa-
lasi jälleen waltiofanslerin luo ja hywillään lausui an-
tawansa molemmat poikansa, Leopoldin ja Henritin,
hänen kaswatukseen. Baltiofansleri suostui pojat kas-
watukseen ottamaankin ja kysyi mitä säännöksiä hänellä
oli niitten tawarainja suhteen, mitkä Dresdenin oikeus
oli tuominnut hänelle. Kohlhaas huusi Hersenin, renki-
wainajansa, wanhalle äidille, joka seisoi wäkijoukossa:
„Nämä tawarani jätän teille!“ wieläpä neuwoi nekin
rahat, joita Tronkan linnan herra oli tuomittu mak-
samaan wahingon korwaukseksi, ottamaan haltuunsa
wanhain päivän warakki.

Brandenburgin ruhtinas huusi nyt: „No Kohl-
haas, oletko nyt joutilas sinä puolestasi sowittamaan
sitä rikostasi, minkä olet tehnyt, waltakunnan rauhaa
kun rikkoit ja kun omin päin rupestit kostamaan
Tronkan herralle wäärnyttä, — oletko siihen nyt walmis,
saatuasi Tronkan herralta hywitystä, häh?“ — „Olen
kun olen siihen walmis!“ Kohlhaas wastasi, nostaen
hatun päästään ja heittäen lapsensa, jotta olivat hä-
nen käsiwarrellaan, sen Kohlhaasin-tylän naapurinsa
huostaan ja meni, naapurin poistuesja itkufilmin las-

ten kanssa, suoraan mestauslamalle. Parastaitkaa päästäessään solmuistaan kaulahuiviaan, Koolhaas huomasi väkijoukossa seisoskelewan kahden muun miehen välissä muutaman ylhäisen herran, jonka hatussa oli kaffi sulkaa, toinen valkoinen toinen sininen. Astuessaan moniaita askeleita sitä sulkahattuiستا herraa lähemmäs Koolhaas otti nauhasta riippuvan lyhyisen kotelon käteensä, aukasi sen, särki sinetin, millä oli lukittu koteloissa olewa paperiliuska, luki kirjoitusta, joka oli kirjoitettu sille paperille, jonka jälkeen, yhäti katsoen sitä sulkahattuiستا herraa silmiin, — pisti sen paperin suuhunsa ja nielasi sen! Se sulkahattuinen herra, joka luultavastikin oli ollut hyvässä toivossa että kohta kai se salaperäinen paperi on hänenkin luettavana, nähtyään sen toivon surkeasti pettävän, menitainnoksiin ja kaatui marattomana maahan. Waan sillä aikaa kuin sulkahattuisen herran kaffi toveria nosti hänet maasta, Koolhaas laski päänsä mestauspölkylle ja mestaajan kirves putosi alas erottamaan pään ruumiista.

Sen pituinen Koolhaasista kertomus! Ruumis laskettiin arkkuun ja koko kansa itki; ja moniaitten miesten kantaessa arkkua kirkkomaahan, Brandenburgin ruhtinas kutsui luokseen Koolhaasin pojat ja ilmoitti heille, että hän on panewa heidät ruhtinaalliseen sotakouluunsa, ja julisti heidät ritareiksi. Saksenin ruhtinas palasi kotiin, Dresdeniin, fortunein mielin ja sairana kerrassaan; joka haluaa hänestä kuulla ja hänen muista elämän-waiheistaan lukeoon Saksenin ruhti-

näskunnan historiaa. Kohlhaasin lapista kasvoi kunnon väkeä ja hänen jälkeläisiään oli vielä menneellä vuosikadalla Mecklenburgissa tieksi kuinka iso joukko.

muistamaan kätöksiä. Koulunsa loppuun asti hän
nautti väkijoukosta ja hänen jälkeläisiään oli vielä muistella
muusikoiden Viiklensburgissa tiepi kuinka iso joukko.

„Nuorten kirjastoa“ on tähän asti ilmaantunut:

- I. Tee työtä ushollisesti, Jumala auttaa ihmeellisesti. Kertomus nuorisolle. Kirjoitti Frans Hoffmann. Hinta 1 mk.
- II. Kehellisyys maau perii. Kertoi nuorille ystävilleen Frans Hoffmann. Hinta 1 mk.
- III. Ushollinen ja rohkea. Nuorisolle kirjoitti Frans Hoffmann. Hinta 1 mk.
- IV. Kolha-Heikki. Nuorisolle kirjoitti Frans Hoffmann. Hinta 1 mk.
- V. Amerikan rikkaan enon hauska. Nuorisoa warten. Mikaelma. Hinta 1 m. 25 p.
- VI. Ingan aarre. Nuorisolle nousewalle saksaaksi kirjoitti Frans Hoffmann. Hinta 1 mk.
- VII. Kunnan wäkeä. Nuorisolle nousewalle saksaaksi kirjoitti Frans Hoffmann. Hinta 1 mk.
- VIII. Joka kovan kokee, se pehmeän löytää. Saksaaksi nuorisolle kertonut Frans Hoffmann. Hinta 1 mk. 25 p.
- IX. Aika on rahaa. Nuorisolle nousewalle saksaaksi kirjoitti Frans Hoffmann. Hinta 1 mk. 25 p.
- X. Weistäjä-poika. Kuwaus menneiltä ajoilta. Englannin kielellä kirjoitti Austin Clare. Hinta 1 m. 75 p.
- XI. Weljekset. Banhan ewerstin koulumuistelmia. Saksaaksi kirjoittanut Ernst von Wildenbruch. Kuwitettu. Hinta 75 p.
- XII. Pietari Schlemihlin eriskummalliset elämänwaiheet. Kirjoittanut saksaaksi Adalbert von Chamisso. Hinta 1 mk.
- XIII. Mikael Kohlhaas. Kertomus. Kirjoitti Heinrich von Kleist. Hinta 1 mk. 25 p.
- XIV. Opettaja ja hänen poikansa. Kertomus 30-wuotisen sodan ajoilta. Kertonut R. S. Caspari. Hinta 1 mk. 25 p.
- XV. Ystikkäitä juttuja menneiltä ajoilta. Kertonut Albert Richter. Hinta 50 p.
- XVI. Laimapoika Jan Kallegatt, Merijuttu, jonka kertoi Josef Baierlein. Hinta 75 p.
- XVII. Ukke-Mikke. Nuorisolle kertonut Theodor Storm. Hinta 75 penniä.

